नेपाल सरकार
स्थानीय विकास मंत्रालय
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग
(डोलिडार)

स्थानीय पूर्वाधार विकासको रणनीतिक कार्य योजना
(०६४/६५-०६६/६७)

Rural Infrastructure Development Strategic Action Plan
(2007/08 -2009/10)

२०६४ आश्विन

नेपाल सरकार
स्थानीय विकास मंत्रालय
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक बिभाग
(डोलिडार)

स्थानीय पूर्वाधार विकासको रणनीतिक कार्य योजना
(०६४/६५- ०६६/६७)

Rural Infrastructure Development Strategic Action Plan
(2007/08-2009/10)

२०६४ आश्विन

(नेपाल सरकार स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट मिति २०६४/६/३० मा स्वीकृत)

मन्तव्य

नेपाल सरकार दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धि, सामाजिक क्षेत्र एवं ग्रामीण पूर्वाधार विकास तथा लक्षित कार्यक्रमहरु द्वारा गरिवी निवारण तर्फ केन्द्रित रही आएको कुरा स्पष्ट छ । आम जनता बसोबास गर्ने ग्रामीण क्षेत्रमा स्थानीय पूर्वाधारहरुको यथोचित विकास तथा व्यवस्थापन गर्न सकेमा उनीहरुको जीविकोपार्जनमा बृद्धि तथा गरिवी न्यूनीकरणमा सहयोग पुग्नुका साथै मुलूकको समग्र आर्थिक विकासमा ठूलो टेवा पुग्ने कुरालाई मनन् गरी स्थानीय पूर्वाधार विकासलाई उच्च प्राथमिकता दिईएको र त्यसै अनुसार स्थानीय पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गरिंदै आएको छ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि उपलब्ध सिमित श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी विकेन्द्रीकरणको अवधारणा अनुसार स्थानीय उपभोक्ता समूदायको सहभागितामा दिगो स्थानीय पूर्वाधार विकासको लक्ष्य हासिल गर्नको लागि नेपाल सरकारले स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ पारित गरी लागु समेत गरिसकेको छ । स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले अङ्गिकार गरेका नीति तथा रणनीति अनुसार स्थानीय पूर्वाधारका सबै क्षेत्रको योजनाबद्ध विकास तथा व्यवस्थापनका लागि रणनीतिक कार्ययोजनाको आबश्यकतालाई महसुस गरी यस स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक कार्ययोजनाको तयार भएको छ ।

नेपाल सरकारको चालु आ.ब. २०६४/०६५ देखि शुरु भएको अन्तरिम योजना एवं सहश्राब्दी विकास लक्षलाई समेत दृष्टिगत गरी स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले निर्दिष्ट गरेका स्थानीय पूर्वाधार विकासका सबै क्षेत्रको प्रभावकारी विकास तथा व्यवस्थापनका लागि अपेक्षित लक्ष्यहरु, उक्त लक्ष्यहरु हासिल गर्नको लागि आबश्यक श्रोत साधन तथा संस्थागत क्षमता समेतको आङ्कलन लगायत सम्बन्धीत पक्षको स्पष्ट जिम्मेवारी समेत निर्दिष्ट गरी तयार भएको यस रणनीतिक कार्ययोजनाको कार्यान्वयबाट विकेन्द्रीकरणको अवधारणा अनुसार स्थानीय निकायकै अग्रसरता र उपभोक्ता समुदायको सहभागितामा स्थानीय पूर्वाधारको योजनाबद्ध विकास र दिगो व्यवस्थापन तथा संचालन भै स्थानीय पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरणमा ठूलो सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्दछु ।
अन्त्यमा, यस रणनीतिक कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि संबद्ध सबै पक्षका साथै दातृ निकायहरुबाट निरन्तर रुपमा सहयोग प्राप्त हुने नै छ भन्ने अपेक्षा गर्दै स्थानीय विकास मन्त्रालय तथा विभागबाट आबश्यक नीतिगत तथा प्राविधिक सहयोग निरन्तर रुपमा उपलब्ध गराईने आश्वासन सहित सम्बद्ध सबै पक्ष, खासगरी स्थानीय निकाय, बाट जिम्मेवारी पूर्वक आ-आफ्ने भूमिका प्रभावकारी रुपमा निर्वाह गरी यस रणनीतिका कार्ययोजनाले तय गरे अनुसार स्थानीय पूर्वाधारका सबै क्षेत्रहरुमा अपेक्षित लक्ष्यहरु हासिल गर्न महत्वपूर्ण योगदान प्राप्त हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

धन्यवाद ।

राम कुमार श्रेष्ठ
सचिव
स्थानीय विकास मन्त्रालय

भूमिका

नेपालको अधिकांश जनसंख्या ग्रामीण क्षेत्रमा वसोवार गर्ने हुँदा गरिबी निवारणको लागि ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जनताको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसर तथा सेवामा पहुँच बृद्धि गर्नु अत्यन्त आबश्यक छ । स्थानीय जनताको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसर तथा सेवामा पहुँच बृद्धि गर्नको लागि पूर्वाधार विकास र त्यसमा पनि स्थानीय पूर्वाधार विकासको महत्वपूर्ण योगदान रहने हुँदा नवौं योजना देखिनै गरिबी निवारण र पूर्वाधार विकासमा प्राथमिकता दिईंदै आएको छ ।

विकेन्द्रीकरण र स्थानीय स्व-शासनको माध्यमबाट स्थानीय तहमा पूर्वाधारहरुको विकास गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय निकायले लिनुपर्ने व्यवस्था नेपाल सरकारको स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले गरेको छ । सो नीतिमा स्थानीय स्व-शासन प्रणाली अन्तर्गत स्थानीय निकायहरूलाई बढी क्रियाशील, जनमुखी र उत्तरदायी बनाउने उद्देश्य अनुरूप साविकमा केन्द्रीय निकायहरूबाट सञ्चालन गरिदै आएका स्थानीय स्तरका कार्यक्रमहरूको निक्षेपण गरी स्थानीय निकायहरूलाई पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन र मर्मत सम्भार एवं सञ्चालनको जिम्मेवारी सहित हस्तान्तरण गरिने प्रक्रिया अवलम्वन गरिएको छ । यस क्रममा केन्द्रीयस्तरबाट गरिने पूर्वाधार विकासका क्षेत्रहरु र स्थानीय स्तरबाट गरिने स्थानीय पूर्वाधारका क्षेत्रहरुको स्पष्टता सहित तीनिहरु बीचको सामञ्जस्यतामा समेत जोड दिईएको छ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ मा स्थानीय पूर्वाधार अन्तर्गत सातवटा क्षेत्रहरु (स्थानीय यातायात, सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण, लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा, खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई, आवास भवन तथा शहरी विकास, फोहरमैला व्यवस्थापन र सामाजिक पूर्वाधार) लाई समेटीएको छ । सो नीतिमा स्थानीय पूर्वाधारका उल्लेखित क्षेत्रहरुको दिगो विकास तथा व्यवस्थापनका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिनुका साथै स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्वन्धी विषयगत क्षेत्रहरुको छुट्टाछुट्टै रणनीतिक कार्य योजना समेत तयार गरी लागू गर्ने प्रावधान गरिएको छ ।

स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने सिमित श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी विकेन्द्रीकरणको अवधारणा अनुसार स्थानीय उपभोक्ता समुदायको सहभागितामा दिगो स्थानीय पूर्वाधार विकासको लक्ष्य हासिल गर्नको लागि स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले अङ्गिकार गरेका नीति तथा रणनीति अनुसार स्थानीय पूर्वाधारका सबै क्षेत्रको योजनाबद्ध विकास तथा ब्यवस्थापनका लागि यस स्थानीय पूर्वाधार विकासको रणनीतिक कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

यस रणनीतिक कार्य योजना चालु आ.ब. २०६४/०६५ देखि नै शुरु हुने गरी चालु अन्तरिम योजना एवं सहश्राब्दी विकास लक्ष्य समेतलाई दृष्टिगत गरी तयार गरिएको र यसमा स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले निर्दिष्ट गरेका स्थानीय पूर्वाधार विकासका सबै क्षेत्रको प्रभावकारी विकास तथा ब्यवस्थापनका लागि अपेक्षित लक्ष्य, उद्धेश्य एवं परिणाम तथा सूचकहरुका साथै उक्त लक्ष्यहरु हासिल गर्नको लागि आबश्यक श्रोत साधन तथा संस्थागत क्षमता समेतको पहिचान सहित सम्बन्धीत पक्षको स्पष्ट जिम्मेवारी समेत निर्दिष्ट गरिएको छ । यस कार्ययोजनाको मुख्य अंशमा चालु त्रि-बर्षीय अन्तरिम योजनामा स्थानीय पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा तय गरिएका क्षेत्रगत लक्ष्यका साथै संस्थागत क्षमता सुदृढीकरणका पक्षलाई समावेश गरिनुका साथै दीर्घकालीन रुपमा सहश्राब्दी विकास लक्ष्यसमेतलाई

दृष्टिगत गरी सोही अनुसारका लक्ष्य तथा सूचकहरु समावेश गरिएको छ । साथै अनुसूची खण्डमा सहश्राब्दी विकास अवधीको पछिल्लो पाँच बर्षको कार्ययोजना समेत प्रस्तावित रुपमा समावेश गरिएको छ ।

यो कार्ययोजनालाई उत्कृष्टताका साथ तयार गर्न स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट निरन्तर रुपमा प्राप्त प्रेरणा तथा सुझाबको लागि विभागको तर्फबाट आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । यो कार्ययोजनालाई ब्यवहारिक तथा कार्यान्वयन योग्य बनाउन पूर्वाधार विकासमा सम्बद्ध प्राय सबै निकायहरु, विभागहरु र दातृ संस्थाहरु समेतबाट प्राप्त सुझाबहरुको लागि समेत यस विभाग आभारी छ । त्यस्तै यो रणनीतिक कार्ययोजना तयार गर्न अथक प्रयास र सक्रीयकासाथ संलग्न यस स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग (DoLIDAR) का कर्मचारीहरुलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यस कार्ययोजनाको तयारीको लागि बिश्व बैंक ⁄ RAIDP को सहयोगमा संलग्न परामर्शदाताका साथै एशियाली विकास बैंकको प्राविधिक सहयोग अन्तर्गत कार्यरत संस्थागत विशेषज्ञलाई विषेश धन्यवाद दिदै यसको प्रकाशन गर्नको लागि एशियाली विकास बैंकको प्राविधिक सहयोग अन्तर्गत प्राप्त सहयोगको लागि समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, यस रणनीतिक कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि संबद्ध सरकारी निकायका साथै दातृ निकायहरुबाट निरन्तर रुपमा सहयोग प्राप्त हुने नै छ भन्ने अपेक्षा गर्दै संबन्धीत सबै पक्षबाट जिम्मेवारी पूर्वक आ-आफ्नो भूमिका प्रभावकारी रुपमा निर्वाह गरी यस रणनीतिका कार्ययोजनाले तय गरे अनुसार स्थानीय पूर्वाधारका सबै क्षेत्रहरुमा अपेक्षित लक्ष्यहरु हासिल गर्न महत्वपूर्ण योगदान प्राप्त हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

धन्यवाद ।

धन बहादुर तामाङ्ग
महा-निर्देशक
डोलिडार

विषय सूची

सि.नं.			विषय	पेज नं.
			कार्यकारी सारांश	१
१			भूमिका	७
२			विद्यमान स्थिति	८
	२.१		स्थानीय यातायात	८
	२.२		सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण	९
		२.२.१	साना सिंचाई	९
		२.२.२	नदी नियन्त्रण	९
	२.३		लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	१०
	२.४		खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई	११
	२.५		आवास, भवन तथा शहरी विकास	११
	२.६		फोहरमैला व्यवस्थापन	१२
	२.७		सामाजिक पूर्वाधार	१३
३			रणनीतिक सिद्धान्त	१३
४			स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक योजना	१६
	४.१		लक्ष	१६
	४.२		उद्देश्य	१६
	४.३		परिणामहरु	१६
५			स्रोत आवश्यकता	२३
६			संस्थागत व्यवस्था	२४
७.			स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनतिक कार्य योजना	२८
	७.१		स्थानीय यातायात रणनीतिक कार्य योजना	२९
		७.१.१	स्थानीय यातायात प्रणालीको बर्गीकरण	२९
		७.१.२	स्थानीय सडक	२९
		७.१.३	झोलुङ्गे पुल	३५
		७.१.४	अन्य यातायात	३९
		७.१.५	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	४०
		७.१.६	संस्थागत भूमिका	४४

७.२		साना सिंचाई	४७
	७.२.१	रणनीतिक कार्य योजना	४७
	७.२.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	५०
	७.२.३	संस्थागत भूमिका	५२
७.३		नदी नियन्त्रण	५५
	७.३.१	रणनीतिक कार्य योजना	५५
	७.३.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	५७
	७.३.३	संस्थागत भूमिका	५९
७.४		लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	६२
	७.४.१	रणनीतिक कार्य योजना	६२
	७.४.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	६४
	७.४.३	संस्थागत भूमिका	६६
७.५		स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई	६८
	७.५.१	रणनीतिक कार्य योजना	६८
	७.५.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	७३
	७.५.३	संस्थागत भूमिका	७५
७.६		आवास भवन तथा शहरी विकास	७९
	७.६.१	रणनीतिक कार्य योजना	७९
	७.६.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	८३
	७.६.३	संस्थागत भूमिका	८५
७.७		फोहरमैला व्यवस्थापन	८८
	७.७.१	रणनीतिक कार्य योजना	८८
	७.७.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	९१
	७.७.३	संस्थागत भूमिका	९३
७.८		सामाजिक पूर्वाधार	९६
	७.८.१	रणनीतिक कार्य योजना	९६
	७.८.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत	९९
	७.८.३	संस्थागत भूमिका	१००
		अनुसुची : प्रस्तावित स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक कार्ययोजना (०६७/६८-०७१/७२)	

कार्यकारी सारांश

१. परिचय

विकेन्द्रीकरण र स्थानीय स्व-शासनको माध्यमबाट स्थानीय तहमा पूर्वाधारहरुको विकास गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय निकायले लिनुपर्ने व्यवस्था स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले गरेको छ। सो नीतिको बुँदा ७.९ ले स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्वन्धी विषयगत कार्यक्रमहरुको छुट्टाछुट्टै रणनीतिक कार्य योजना तयार गरी लागू गर्ने प्रावधान गरेकोछ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले स्थानीय पूर्वाधार अन्तर्गत निम्न क्षेत्रहरु समावेश गरेको छः

(क) स्थानीय यातायात
(ख) सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण
(ग) लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा
(घ) खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई
(ङ) आवास भवन तथा शहरी विकास
(च) फोहरमैला व्यवस्थापन
(छ) सामाजिक पूर्वाधार

२. बिद्यमान नीतिगत स्थिति

राष्ट्रिय यातायात नीति, २०५८ ले सडक यातायात अन्तर्गत स्थानीय सडक प्रणालीलाई जिल्ला सडक, गाउँ सडक, कृषि सडक तथा मूख्य पैदल मार्गको रुपमा वर्गिकरण गरी स्थानीय सडक तथा शहरी सडक कार्यक्रमहरु जिल्ला विकास समिति तथा नगरपालिकाबाट कार्यान्वयन हुने प्रावधान गरे अनुरुप स्थानीय यातायात प्रणाली सम्वन्धी अधिकांश कार्यक्रम निक्षेपण भई स्थानीय निकायहरुले कार्यान्वयन गरिरहेका छन्।

राष्ट्रिय जल योजना, २०६१ मा जल सम्वन्धी सेवा तथा सुविधा स्वायत्त तथा जवाफदेही संस्था (निजी, सार्वजनिक, समुदाय तथा जल सम्वद्ध निकाय) मार्फत विकेन्द्रित गरिने प्रावधान छ। सिंचाई नीति, २०६० ले साना सिंचाई आयोजनाको तर्जुमा, निर्माण र व्यवस्थापनमा स्थानीय निकाय र उपभोक्ता समितिको जिम्मेवारी हुने प्रावधान गरेको छ। जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति, २०६२ मा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा उपभोक्ता समितिलाई संलग्न गराउने प्रावधान छ। स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले साना सिंचाई अन्तर्गत पहाडमा २५ हेक्टर र तराईमा २०० हेक्टर सम्मका सिंचाई आयोजना, भूमीगत जल आयोजना जस्तै स्यालो ट्यूबवेल, रोअर पम्प, ट्रेड्लर पम्प र एउटै जिल्ला भित्रका नदी, खोला, खोल्साहरुको नदी नियन्त्रण सम्वन्धी कार्यक्रम स्थानीय निकायले संचालन गर्ने व्यवस्था गरेकोछ। साना सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम हालसम्म निक्षेपण भएको छैन।

ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३ ले ग्रामीण ऊर्जा विकासमा स्थानीय निकायको नेतृत्वदायी भूमिका अभिवृद्धि गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेकोछ। स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले ५०० किलोवाट सम्मका लघु जलविद्युत उत्पादन तथा वितरण र वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी सबै विकास कार्य स्थानीय निकायले संचालन गर्ने व्यवस्था गरेकोछ। तथापि हालसम्म ग्रामीण उर्जा सम्वन्धी सवै कार्यक्रमहरु स्थानीय निकायको समन्वय तथा सहयोगमा संचालन हुन सकेका छैनन।

खानेपानी तथा सरसफाई राष्ट्रिय नीति, २०६० ले ग्रामीण क्षेत्रमा १,००० जनसंख्या सम्मका लागि संचालन हुने खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमहरु स्थानीय निकाय मार्फत संचालन गर्ने प्रावधान गरेको छ। स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई अन्तर्गत स्थानीयस्तरमा संचालन गरिने खानेपानी आयोजना, ढल

निकास र व्यक्तिगत, घरायसी तथा सामुदायिक सरसफाई एवं वातावरणको सुधार सम्वन्धी कार्य स्थानीय निकायले गर्ने गरी तोकेकोछ । हालसम्म खानेपानी तथा ढल निकास विभागबाट सञ्चालन भै आएका ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमहरु आंशिक रुपमा स्थानीय निकायलाई हस्तान्तरण भएकोछ । ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कोषबाट संचालन हुने कार्यक्रमहरु स्थानीय निकाय संग सम्बद्ध भई संचालन हुन सकेका छैनन ।

राष्ट्रिय आवास नीति, २०५३ ले पूर्वाधार सेवा, सुविधा सम्बन्धी स्रोतहरुको परिचालन, निर्माण, वितरण, व्यवस्थापन र मर्मत संभार सम्बन्धी कार्यहरुको जिम्मेवारी, उत्तरदायित्व र अधिकारहरु विकेन्द्रित गर्नुका साथै आवास सुधार कार्यक्रम तथा पूर्वाधार सेवाहरुको विकास र विस्तार कार्यमा निजी क्षेत्र तथा जनसहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था गरेकोछ । स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले आवास भवन तथा शहरी विकास बिषय अन्तर्गत ग्रामीण वस्ती विकास कार्यक्रम अन्तर्गत छरिएका वस्तीहरुलाई झुण्डमा राख्ने कार्यक्रम, नगरपालिका तथा नगरोन्मूख क्षेत्रमा भौतिक योजना सम्वन्धी सम्पूर्ण कार्य, तथा प्रकोप सम्वन्धी पूर्व तयारी र जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने कार्यक्रम स्थानीय निकायले गर्नेगरी तोकेकोछ । हालसम्म आवास भवन तथा शहरी विकास कार्यक्रम निक्षेपण भएको छैन ।

फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०५३ ले फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य सरल बनाउने, फोहरमैलाबाट उत्पन्न हुने वातावरणीय प्रदुषण न्यून गर्ने, फोहरमैलालाई स्रोतको रुपमा परिचालन गर्ने र सार्वजनिक निजी साझेदारी प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य निर्धारण गरेकोछ । स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले फोहरमैला व्यवस्थापन अन्तर्गत फोहरमैला संकलन, पृथक्किकरण, ओसार पसार, कम्पोष्ट प्लाण्ट र सेनिटरी ल्याण्ड फिल साइट विकास तथा सञ्चालन सम्वन्धी कार्यक्रम स्थानीय निकायको कार्य अन्तर्गत समावेश गरेकोछ । यसरी फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम स्थानीय निकायहरुले तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा संचालन गर्नुपर्ने नीतिगत प्रावधान भएकोछ तथापी यस्ता कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा व्यवस्थापन हुन सकेका छैनन् ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले सामाजिक पूर्वाधार अन्तर्गत स्थानीय क्षेत्रका सामुदायिक र सार्वजनिक भवन (सरकारी कार्यालय, स्वास्थ्य, शिक्षा, सामुदायिक, मनोरञ्जन, पुरातात्विक, सांस्कृतिक, धार्मिक आदि) निर्माण, सञ्चालन एवम् मर्मत तथा सम्भार सम्बन्धी कार्यक्रम समावेश गरेको छ । सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम केन्द्रियस्तरका निकायहरु तथा स्थानीय निकायहरु बाट माग तथा आवश्यकताको आधारमा कार्यान्वयन भएका छन् । यस्ता कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने सम्वन्धी नीतिगत व्यवस्था भएको छैन ।

बिद्यमान नीति नियम अनुसार केन्द्रियस्तरबाट स्थानीयस्तरमा निक्षेपण भै स्थानीय निकायबाट संचालन भैरहेका तथा निक्षेपण हुनुपर्ने स्थानीय पूर्वाधार कार्यक्रमहरुलाई मुख्य आधार मानी यो रणनीतिक कार्य योजना तयार   गरिएकोछ ।

३. रणनीतिक सिद्धान्त

स्थानीय पूर्वाधार विकासमा योजनाबद्ध पद्धति अवलम्वन गरिने, सूचना प्रणाली अद्यावधिक गरी योजना तर्जुमा तथा निर्णय प्रक्रियामा भू-सूचना पद्धतिको उपयोग गरिने, गुणस्तर सुनिश्चितताको लागि संस्थागत संरचनाको स्थापना तथा प्रणालीगत प्रक्रिया अवलम्वन गरिने, पूर्वाधार विकासको अभिन्न अंगको रुपमा सामाजिक परिचालन गरिने, सहभागितामूलक समावेशी विकास अवधारणा अवलम्वन गरिने, स-साना प्रविधि अनुसन्धान विकास तथा हस्तान्तरण एवं प्रचार प्रसार गरिने, मर्मत संभार प्रणाली संस्थागत गरी दिगो पूर्वाधार विकास गरिने, पारदर्शी तथा जवाफदेहीपूर्ण अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिने, कार्य सम्पादनको आधारमा स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि थप स्रोत विनियोजन गरिने, संस्थागत विकास तथा जनशक्ति विकासमा प्राथमिकता दिइने, स्थानीय पूर्वाधार निर्माण एवं मर्मत संभार तथा संचालनमा सम्मानजनक कार्य वातावरण सुनिश्चित गरिने र संभावनाको आधारमा स्थानीय पूर्वाधार विकासमा सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा सहकार्य गरिने जस्ता सिद्धान्त अवलम्वन गरिनेछ ।

४. लक्ष्य एवं उद्देश्य

स्थानीय पूर्वाधारको उपयोग बाट जनताको जिविकोपार्जनमा सुधार भई गरिवी न्यूनिकरण गर्नु स्थानीय पूर्वाधार विकासको लक्ष हुनेछ ।

स्थानीय भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट महिला, अपाङ्ग, पिछडिएका, उत्पिडित, उपेक्षित एवं दलित वर्ग सहितका स्थानीय जनताहरुको सामाजिक सेवा, आर्थिक अवसर र स्रोतको पहुँचमा अभिबृद्धि गर्नु स्थानीय पूर्वाधार विकासको उद्देश्य हुनेछ ।

५. नतिजाहरु

स्थानीय पूर्वाधार विकासबाट निम्न परिणाम तथा उपलव्धि हुनेछ :

परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली बिस्तार तथा स्तरोन्नती भई सेवा, स्रोत र बजारसम्म जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ ।

सो परिणाम प्राप्त गर्न करिब ७००० कि.मि.ग्रामीण सडकको बाह्रै महिना संचालन हुने गरी स्तरोन्नती तथा पुनस्थापना गरिने र थप २००० कि.मि. नयाँ माटे सडकको निर्माण गरि आ.व. ०६६-६७ सम्ममा कूल सडक लम्बाई १९००० कि.मि. पुर्याईने छ । साथै चालु हालतको १२००० कि.मि. सडकको नियमित र आवधिक मर्मत संभार गरिने छ । करिब १५०० कि.मि. घोडेटो गोरेटो बाटो निर्माण तथा मर्मत संभारका साथै स्थानीय तथा मुख्य मार्गमा १००० वटा थप झोलुङ्गे पुलको निर्माण र ७१ वटा मुख्य मार्गमा रहेका झोलुङ्गे पुलको वृहत मर्मत र ३५०० वटा झोलुङ्गे पुलको साधारण मर्मत गरिनेछ । यस अवधिमा ५० जिल्लामा एकीकृत पहुँच योजना (IRAP) तयार गरी यातायात गुरुयोजनाहरुको अद्यावधिक गरिनेछ । स्थानीय स्तरका रज्जु मार्ग र जल यातायात सम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन पनि गरिनेछ । स्थानीय सडक निर्माण योजनामा विनियोजित बजेटको १० प्रतिशत रकम मर्मत संभारमा विनियोजन गरी ग्रामीण सडकको दिगो विकास गरिनेछ । गुणस्तरीय स्थानीय यातायात विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि/ मार्गदर्शन/ निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गरिनेछ । साथै स्थानीय यातायात कार्यक्रमसँगै कम्तिमा १० प्रतिशत रकम सहायक पूर्वाधारका पूरक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न विनियोजन गरिनेछ ।

दीर्घकालीन रुपमा आ. व. ०७१।७२ सम्ममा कूल ग्रामीण सडकको लम्बाई ३०,००० कि. मि. पुऱ्याइनेछ । बर्षैभरी संचालन हुने सडकसम्म ८५ प्रतिशत ग्रामीण जनताको पहुँच पहाडमा ४ घण्टा र तराइमा २ घण्टाको पैदल यात्रा भित्र हुने गरी ग्रामीण सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती गरिनेछ ।

परिणाम २: मागमा आधारित कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकास, बिस्तार तथा सुधार गरी सिंचाई योग्य जमिनमा आवश्यक परेको बेला भरपर्दो रुपमा पर्याप्त पानी उपलव्ध हुनेछ ।

सोको लागि आ.व. ०६६/६७ सम्ममा २५ वटा जिल्लामा साना सिंचाई तथा जल नियन्त्रण जिल्ला गुरु योजना तयार गरिने छ । गुणस्तरीय साना सिंचाई विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि/ मार्गदर्शन/ निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गरिनेछ । मागको आधारमा भूमिगत लगायत आधुनिक (Non-conventional) सिंचाई प्रणाली तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

साथै उल्लेखित परिणाम प्राप्त गर्न आ.व. ०७१।७२ सम्ममा विकेन्द्रित पद्धती अनुरुप निर्माण तथा कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाइ प्रणाली बाट थप १६,००० हेक्टर जमिन सिंचित गरिने लक्ष्य राखिएको छ ।

परिणाम ३: सामुदायिक सहभागितामा स्थानीयस्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनिकरण तथा व्यवस्थित हुनेछ ।

माथि उल्लेखित परिणाम प्राप्त गर्न आ. व. ०६६।६७ सम्ममा जिल्लाका सबै जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण गर्नु पर्ने जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरु नक्साङ्कन गरिनेछ । आ. व. ०६७।६८ सम्ममा जिल्लाका सबै जोखिम क्षेत्रका समुदायहरु तयारी तथा आपत्कालीन उद्धार एवं रोकथाम कार्यमा संलग्न हुनेछन । आ. व. ०६७।६८ देखि जिल्लागत रुपमा जल उत्पन्न प्रकोपबाट खेतीयोग्य जग्गाको उकास गरी लगत उपलब्ध गराइनेछ ।

परिणाम ४: ग्रामीण क्षेत्रमा स्वच्छ, भरपर्दो र उपयुक्त नविकरणीय ग्रामीण ऊर्जाको आपूर्ति भई बातावरण संरक्षण तथा ग्रामीण आर्थिक अवसरमा सुधार हुनेछ ।

आ.व. ०६६/६७ सम्ममा ४५ जिल्लामा लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी प्रोफाईल तयार गरिनेछ । उक्त जिल्लाहरुमा वैकल्पिक उर्जाको कार्यान्वियन गर्न स्थानीय निकायको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । आ. व. ०६५।६६ देखि सबै ग्रामीण ऊर्जा कार्यक्रम जिल्लाका सामाजिक तथा आर्थिक विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गरी ग्रामीण आर्थिक अवसरहरुमा सुधार गरिनेछ । ग्रामीण ऊर्जा विकासको लागि ग्रामीण ऊर्जाको क्षेत्रमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा सहकार्य गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । साथै दिर्घकालीन रुपमा आ. व. ०७१।७२ सम्ममा लघु जलबिद्युत २५,००० किलोवाट, सौर्य विद्युत प्रणाली २ लाख गोटा, सुधारिएको चुल्हो, ७ लाख जैविक ग्यास १ लाख ५० हजार र ८००० गोटा सुधारिएको पानी घट्ट उत्पादन तथा वितरण गरिने लक्ष्य राखिएको छ ।

परिणाम ५: दिगो रुपमा पर्याप्त र स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुविधामा जनताको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।

आ.व. ०६६-६७ सम्ममा ८०० वटा क्रमागत ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी योजनाहरु सम्पन्न गरी थप ७ लाख जनसंख्या लाभान्वित हुनेछन् । ग्रामीण जनतालाई सरसफाई सेवा प्रदान गर्न खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम एकिकृत रुपमा संचालन गरिनेछ । सबै ग्रामीण खानेपानी आयोजनाको मर्मत संभार तथा संचालनमा समुदायलाई जिम्मेवार वनाइनेछ । गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि/ मार्गदर्शन/ निर्देशिका तयारी तथा अद्यावधिक गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमसँगै कम्तिमा १० प्रतिशत रकम सहायक पूर्वाधारका पूरक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न विनियोजन गरिनेछ ।

दिर्घकालीन रुपमा आ. व. ०७१।७२ सम्ममा थप ११५० वटा ग्रामीण तथा नगर स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी योजनाहरु समेत सम्पन्न गरी देशभरका शतप्रतिशत ग्रामीण जनतालाई बढीमा ३० मिनेटमा (Fetching Time समेत) खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराइने लक्ष्य लिईएको छ ।

परिणाम ६: स्थानीयस्तरका (स्थानीय निकाय अन्तर्गतका) ग्रामीण बस्ती विकास तथा योजनाबद्ध शहरीकरण गरी जनतालाई व्यवस्थित रुपमा आवास तथा शहरी सेवा सुविधा उपलब्ध हुनेछ ।

सो परिणाम प्राप्त गर्न नगरस्तरीय कार्यक्रम योजनाबद्ध गरिनेछ । नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.मा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, सुदृढीकरण तथा पूर्नस्थापन गरिनेछ । आ.व. ०६६-६७ सम्ममा नगरपालिकामा करीब २४० वटा भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी योजना र ५३ नगरपालिकामा आधारभुत न्युनतम सेवा सुधारको लागि सहयोग गरिनेछ । यस्ता पूर्वाधारको गुणस्तरीयता कायम राख्नका लागि कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी तथा अद्यावधिक गरी कार्यान्वन गरिनेछ । स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गरी वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । नगरभित्रका अव्यवस्थित वस्तीहरुमा भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने, नगरपालिका भित्र व्यवस्थित बजारको विकास गर्ने, नगरस्तरीय पूर्वाधारको मर्मत

संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने, प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्य गर्नुको साथै नगरपालिकाको तथ्याङ्क व्यवस्थित गरिनेछ ।

परिणाम ७: जनसहभागिताको माध्यमबाट शहरी क्षेत्रमा (नगरपालिका र नगरोन्मूख गा. वि. स.) उत्पादन हुने फोहर तथा फोहरजन्य पदार्थको व्यवस्थापनबाट वातावरण संरक्षण गरी जनस्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्नेछ ।

सोका लागि आ.व. २०६६-६७ सम्ममा ५० नगरपालिकामा स्यानीटरी ल्याण्डफिल साईटको विस्तृत अध्ययन र नगरपालिकाको मागको आधारमा ल्याण्डफिल्ड साईट निर्माण गरिनेछ । सबै नगरपालिका तथा नगरोन्मुख क्षेत्रहरुमा व्यवस्थित फोहोर निष्काशन गर्न विभिन्न जनचेतना र अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । उक्त अवधिमा १२ कि.मि. ल्याण्डपिल साइटको निम्ति प्रवेशमार्गको निर्माण तथा १४ हेक्टर ल्याण्डफिल साईट निर्माण गरिने छ ।

दीर्घकालीन रुपमा आ.व. ०७१।७२ सम्ममा ४० बटा नगरपालिकामा सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट विकास गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ । १५ बटा नगरपालिकामा कम्तिमा २५% फोहरमैलाको व्यवस्थापन निजी क्षेत्र वा समुदायले गर्नेछन । फोहरमैलालाई स्रोतको रुपमा उपयोग गरी २० बटा नगरपालिकाले फोहरमैला प्रशोधनको लागि प्रबर्द्धनात्मक कार्य गर्नेछन । कम्तिमा १५ वटा नगरपालिकामा फोहरमैला निष्कासनको आधारमा शुल्क लगाइनेछ ।

परिणाम ८: स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको निर्माण, मर्मत संभार, संरक्षण र संबर्द्धन गरिनेछ ।

उल्लेखित परिणाम प्राप्त गर्न आ.ब. ०६६-६७ सम्ममा जि.वि.स. एवं गा.वि.स. तहमा १२००० गोटा भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार योजनाहरुको निर्माण तथा पुनस्थापना गरिनेछ । सबै स्थानीय निकायमा सामाजिक, पर्यटकीय स्थल, ऐतिहासिक, सास्कृतिक तथा धार्मिक धरोहरको लगत तयार गरी निर्माण, मर्मत संभार, संरक्षण तथा संचालन गरिनेछ । साथै आ.व. ०७१।७२ सम्ममा द्वन्दबाट क्षती भएका समेत गरी स्थानीय निकायका १७१० भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधारहरुको पूर्नस्थापना गरिनेछ ।

कार्य योजनाका सीमा, पूर्वानुमान तथा जोखिमहरु :

१. यस कार्य योजना लाई नेपाल सरकारको प्रस्तावित अन्तरिम योजना र दिर्घकालिन रुपमा सहश्राब्दी विकास लक्ष्यलाई समेत ध्यानमा राखी तयार गरिएकोले सो अनुसार आबश्यक श्रोतको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

२. यस योजनामा स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ अनुसार स्थानीय पूर्वाधार क्षेत्रका सबै उप-क्षेत्रहरु स्थानीय निकायमा उपलब्ध श्रोत र साधन सहित निक्षेपण भै कार्यान्वयन हुनेछन् भन्ने अनुमान सहित भौतिक लक्ष्य र श्रोतको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

३. यस योजनाको कार्यान्वयनमा स्थानीय निकाय (जि.वि.स., न.पा., गा.वि.स.) को महत्वपूर्ण भूमिका हुने हुँदा स्थानीय निकायमा पदाधिकारीहरुको ब्यवस्था, संबन्धित स्थानीय तथा केन्द्रीय निकायहरुको क्षमता विकास तथा कार्यान्वयनका लागि अनुकुल वातावरण भै योजनाको कार्यान्वयन प्रभावकारी रुपमा हुने अनुमान गरिएको छ ।

४. स्थानीय पूर्वाधारको क्षेत्रमा नेपाल सरकारको प्राथमिकता तथा दातृ संस्थाहरुको सहयोग विद्यमान अवस्था अनुसार निरन्तर रुपमा प्राप्त हुने र प्रक्षेपित लक्ष्य अनुसारका कार्यक्रम संचालनका लागि पाईप लाईनमा रहेका प्रस्तावित योजनाका साथै अन्य थप श्रोतहरुको समेत पहिचान तथा प्राप्ती हुने अनुमान गरिएको छ ।

५. यस योजनालाई बढी भन्दा बढी बस्तुपरक बनाउन यसको कार्यान्वयनका क्रममा प्राप्त वास्तविक उपलब्धी, क्षमता तथा श्रोतको आधारमा बार्षिक रुपमा अनुगमन तथा समीक्षा गरी अध्यावधिक गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

६. लगानी

स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक कार्य योजना कार्यान्वयन गर्न आ. व. ०६२।६३ को मूल्यमा निम्नानुसार लगानी आवश्यक पर्नेछ ।

"रु. दश लाखमा"

स्थानीय पूर्वाधार क्षेत्र	लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
स्थानीय यातायात	१०७३७	१३८७२	१७५६०	४२१६९	७८५३०
साना सिंचाई	१५०	१८५	२४०	५७५	१६५०
नदी नियन्त्रण	५	२०	१५	४०	२२२०
लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	१०३७	१०३९	१०४७	३१२३	२९४०
खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई	१४३१	२६७८	४०३९	८१४८	१०९१५
आवास, भवन तथा शहरी विकास	२८०	५१२	५२०	१३१२	४७१२
फोहरमैला व्यवस्थापन	५६०	७१५	७७५	२०५०	३५२०
सामाजिक पूर्वाधार	५३६	७५६	७६६	२०५८	२१८५
जम्मा	**१४७३६**	**१९७७७**	**२४९६२**	**५९४७५**	**१०६६७२**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	१८९५	२०७०	२३३०	६२९५	१४४७५
स्थानीय निकाय	२४४९	२४८५	२५१६	७४५०	१४७५०
दातृसंस्था	३६४०	३१५०	२७००	९४९०	१४९००
गै स स	७५	९०	९८	२६३	५२५
जम्मा	**८०७४**	**७८१०**	**७६५९**	**२३५४३**	**४४९५०**
नपुग स्रोत	**६६६२**	**११९६७**	**१७३०३**	**३५९३२**	**६१७२२**

स्थानीय पूर्वाधार विकासको रणनीतिक कार्य योजना

(०६४/६५०६६/६७)

१. भूमिका

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ लागु भएपछि स्थानीय निकायहरुको अधिकार क्षेत्र, श्रोतको व्यवस्था र परिचालनमा हुने व्यापकताले यी निकायहरुको राष्ट्रिय विकासमा महत्वपूर्ण योगदान हुने निश्चित छ। स्थानीय स्वायत्त शासन प्रणाली अन्तर्गत स्थानीय निकायहरुलाई बढी क्रियाशील, जनमुखी र जवाफदेही बनाउने उद्देश्य अनुरुप साविकमा केन्द्रीय निकायहरुबाट सञ्चालन गरिएका कार्यक्रमहरु निक्षेपण गरी स्थानीय निकायहरुलाई अन्य क्षेत्र लगायत पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरुको तर्जुमा, कार्यान्वयन, मर्मत सम्भार र सञ्चालनको जिम्मेवारी सहित हस्तान्तरण गरिने प्रकृया अवलम्बन गरिएको छ । केन्द्रीयस्तरवाट गरिने पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरु र स्थानीय निकायहरुवाट गरिने स्थानीयस्तरका पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरु बीच सामञ्जस्यता अपरिहार्य छ। यसै सन्दर्भमा विकेन्द्रीकरण र स्थानीय स्व-शासनको माध्यमबाट स्थानीय तहमा पूर्वाधारहरुको विकास गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय निकायले लिनुपर्ने व्यवस्था स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले गरेको छ । सो नीतिको बुँदा ७.९ ले स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्बन्धी विषयगत कार्यक्रमहरुको छुट्टाछुट्टै रणनीतिक कार्य योजना तयार गरी लागू गर्ने प्रावधान गरे अनुरुप यो रणनीतिक कार्य योजना तयार गरिएको छ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले स्थानीय पूर्वाधार अन्तर्गत निम्न क्षेत्रहरु समावेश गरेकोछः

(क) स्थानीय यातायात
(ख) सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण
(ग) लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा
(घ) खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई
(ङ) आवास भवन तथा शहरी विकास
(च) फोहरमैला व्यवस्थापन
(छ) सामाजिक पूर्वाधार

रणनीतिक कार्य योजना तयार गर्दा निम्न आधारहरु लिइएको छः

क) आफ्नै स्रोत तथा नेपाल सरकार वा अन्य संस्थाबाट अनुदान प्राप्त गरी स्थानीय निकायले जिल्लाहरुमा संचालन गर्ने कार्यक्रमहरु,

ख) विषयगत मंत्रालय/बिभागको बिद्यमान नीति नियम अनुसार निक्षेपण भई स्थानीय निकायबाट संचालन भैरहेका तथा निक्षेपण हुनुपर्ने कार्यक्रमहरु, र

ग) स्थानीय निकाय तथा अन्य सरकारी, गैर सरकारी तथा निजी संस्था बीचको सहयोग तथा समन्वयमा संचालन हुने कार्यक्रमहरु।

२. विद्यमान स्थिति

२.१. स्थानीय यातायात

राष्ट्रिय यातायात नीति, २०५८ ले सडक यातायात अन्तर्गत स्थानीय सडक प्रणालीलाई जिल्ला सडक, गाउँ सडक, कृषि सडक तथा मूख्य पैदल मार्गको रुपमा वर्गिकरण गरेकोछ । शहरी सडक प्रणाली अन्तर्गत नगरपालिका भित्रका सडक तथा नगर विकास समिति भित्रको सडक वर्गिकरण भएकोछ । सो नीतिले स्थानीय सडक प्रणालीको निर्माण तथा मर्मत संभार स्थानीय विकास मन्त्रालयको तर्फबाट स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक बिभागले तथा शहरी सडकको निर्माण तथा मर्मत संभार नगरपालिकाले सम्पन्न गर्ने उल्लेख गरेकोछ । राष्ट्रिय यातायात नीति, २०५८ अनुसार स्थानीय सडक प्रणालीको विकासवाट राष्ट्रिय सडक संजालमा सामञ्जस्य भई राजमार्ग तथा सहायक राजमार्गको प्रभावकारीता वढाउन सहयोग पुग्नेछ ।

ग्रामीण सडक मापदण्ड, २०५५ अनुसार महत्वको आधारमा ग्रामीण सडकलाई जिल्लास्तरीय सडक, ग्रामीण एवं कृषि सडक, शहरी सडक, घोडेटो बाटो, गोरेटो बाटो र रोपवे गरी पाँच श्रेणीमा वर्गिकरण गरेकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले स्थानीय यातायात अन्तर्गत स्थानीयस्तरमा जिल्ला एवं ग्रामीण/कृषि सडक, शहरी सडक, हेलिप्याड, झोलुङ्गे पुल, जिल्ला एवं ग्रामीण सडकमा पर्ने पुल पुलेसा, कलभर्ट, गोरेटो, घोडेटो, रज्जुमार्ग, तुइन, केवलकार र ऱ्याफ्टिङ सम्बन्धी कार्यक्रम समावेश गरेकोछ ।

सर्वयाम सवारीसाधन संचालन हुने सडकसम्मको पहुँचका हिसावले पहाडी भेगमा ३९% जनताको लागि ४ घण्टाको पैदल यात्राभित्र तथा तराईमा १३ प्रतिशत जनताको लागि २ घण्टाको पैदल यात्राभित्र सर्वयाम मोटर चल्ने सडक सुविधा उपलव्ध छैन । त्यसमा पनि मध्य पश्चिमाञ्चल, सुदुर पश्चिमाञ्चल र पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्रमा पहुँच स्थितिमा निकै सुधार गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

ग्रामीण सडकहरुको निर्माण तथा मर्मत संभार एवं संचालन कार्य धेरै अगाडी देखि हुँदै आएको भएपनि विगतको दशकमा यसको विकासमा निकै बढोत्तरी भएकोछ । उचित मापदण्ड र योजनावद्ध नभएको कारण यस्को गुणस्तरमा कमी रहेकोछ । स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभागको स्थापनापछि जिल्ला यातायात गुरु योजना तयार गर्ने कार्य थालनी भई हालसम्म ६२ वटा जिल्लाको जिल्ला यातायात गुरु योजना तयार भैसकेकोछ । यस अन्तर्गत ग्रामीण सडक प्रणालीको योजनावद्ध कार्यान्वयन र गुणस्तरयुक्त वनाउने कार्य भएकोछ । ग्रामीण सडक निर्माण तथा मर्मत संभार एवं संचालन कार्य व्यवस्थित गर्न जिल्ला यातायात गुरु योजना अनुरुप स्थानीयस्तरको सडक आवश्यकता र लगानी व्यवस्थित गरिँदै आएकोछ ।

जिल्ला यातायात गुरु योजना तथा शहस्राव्दी विकास लक्ष अनुसार वि.सं. २०७२ साल सम्ममा देशमा ३०,००० स्थानीय सडक निर्माण गर्नु पर्नेछ । हालसम्म २२,००० कि.मि. ग्रामीण सडक निर्माण भएको तथ्याङ्क छ । सो मध्ये ११,१८० कि.मि. सडक मात्र मोटर गुडन योग्य रहेका छन् त्यसमा पनि सर्वायाम सवारी संचालन हुने सडकको लम्वाई ४,००० कि.मि. मात्र रहेको छ र वांकी ७,१८० कि..मि. सडक मौसमी छन् । त्यसैले मौसमी संचालनमा रहेका ७,१८० कि.मि. सडकलाई सर्वयाम सवारी संचालन योग्य वनाउनु पर्ने छ भने लगानी भएका तर सवारी साधन संचालन हुन नसकेका १०,८२० कि.मि. सडकलाई मौसमी रुपमा भए पनि सवारी साधन गुडन योग्य वनाउन पुनःस्थापन कार्य गर्नु पर्नेछ । शहस्राव्दी विकास लक्ष अनुसारको ३०,००० कि.मि. लक्ष्य पुरा गर्न माथि उल्लेख गरेका वाहेक थप ८,००० कि.मी. कच्ची सडक नयाँ निर्माण गर्नु पर्नेछ । निर्मित ग्रामीण सडकमा पुलको निर्माण हुन नसकेका कारण पनि कतिपय सडकहरु मौसमीरुपमा मात्र संचालनमा छन त्यसैले सडक पुलको निर्माणमा पनि ध्यान दिनु पर्ने आवश्यकता छ । देशका नगरक्षेत्रमा करिव २,००० कि.मि. शहरी सडक निर्माण भई संचालनमा रहेका छन उक्त सडकहरुलाई आवश्यक पर्ने मर्मत संभार कार्य गर्नु पर्ने आवश्यकता छ ।

ग्रामीण सडकको पहुँचवाट बन्चित कतिपय पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रका वासिन्दाहरु अझै घोडेटो गोरेटो बाटोमा नै निर्भर रहन बाध्य छन् । हाल १२,००० कि. मि. घोडेटो बाटो (मुख्य पैदल मार्ग) रहेकोछ । फलस्वरुपः यी क्षेत्रका वासिन्दाहरुको सडक सम्म पहुँच अभिबृद्धि गर्न झोलुङ्गे पुलहरु अभिन्न अंग बन्न पुगेका छन् । नेपालमा हालसम्म ६२ जिल्लाहरुमा लामो तथा छोटो तरी (Span) का झोलुङ्गे पुलहरु लगभग ३,६०० वटा निर्माण भएका छन् ।

सडक यातायात राष्ट्रिय विकासका लागि आवश्यक अन्य पूर्वाधारहरुको लागि पनि पूर्वाश्यकता हो । सो को लागि हाल सम्म निर्माण भएका ग्रामीण सडकहरुको योजनावद्ध रुपमा निर्माण, स्तरोन्नती र पुल निर्माण गरी बाह्रै महिना सञ्चालनयोग्य गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । सडक यातायात संभाव्य नभएका स्थानहरुमा वैकल्पिक यातायातको पहिचान गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

२.२. सिंचाई तथा नदी नियन्त्रण

२.२.१. साना सिंचाई

राष्ट्रिय जल योजना, २०६१ ले जल सम्वन्धी सेवा तथा सुविधा स्वायत्त तथा जवाफदेही संस्था (निजी, सार्वजनिक, समुदाय तथा जल सम्वद्ध निकाय) मार्फत विकेन्द्रित गरिने प्रावधान राखको छ । सो योजनाले सन २०१७ सम्ममा ६६ प्रतिशत सिंचित भूमिमा सर्वयाम सिंचाई सुविधा उपलव्ध गराउने उद्देश्य निर्धारण गरेकोछ ।

सिंचाई नीति, २०६० ले साना सिंचाई आयोजनाको तर्जुमा, निर्माण र व्यवस्थापनमा स्थानीय निकाय र उपभोक्ता समितिको जिम्मेवारी उल्लेख गरेकोछ । सो नीति अनुसार सानो आयोजना प्रणाली भन्नाले पहाडी क्षेत्रको हकमा २५ हेक्टर भन्दा कम र तराई तथा भित्री मधेशको हकमा २०० हेक्टरभन्दा कम सिंचित क्षेत्र भएको आयोजनालाई जनाउँछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले सिंचाई अन्तर्गत पहाडमा २५ हेक्टर र तराईमा २०० हेक्टरसम्मका सिंचाई आयोजना, भूमीगत जल आयोजना जस्तै स्यालो ट्यूववेल, रोअर पम्प, ट्रेड्लर पम्प आदि स्थानीय निकायको जिम्मेवारी भित्र पर्ने उल्लेख गरेकोछ ।

नेपालको कुल कृषियोग्य जमिन २६,४२,००० हेक्टर मध्ये सिंचाइ योग्य क्षेत्रफल १७,६६,००० हेक्टर रहेको र सो मध्ये हालसम्म सतह सिंचाई, भूमिगत सिंचाई तथा कृषकहरुबाट परम्परागत रुपमा संचालित सिंचाई आयोजनाहरु मार्फत जम्मा ११,६८,१४४ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधा पुगेकोछ । बाह्रौं योजनाको अन्त्यसम्ममा कुल सिंचाईयोग्य जमिनमध्ये १६,८६,००० हेक्टर जमिन कृषकहरुको व्यवस्थापनमा रहने उल्लेख गरेकोछ । साना सिंचाईवाट २० प्रतिशत कृषि योग्य जमिन सिंचित गर्न सकिन्छ भन्ने अनुमान छ ।

हाल सम्म साना सिंचाई आयोजना स्थानीय निकायमा निक्षेपण भैनसकेकोले निक्षेपण गरी योजनावद्ध गर्नु पर्ने साथै स्थानीय निकायको लगानीमा संचालित सिंचाई कार्यक्रमहरुमा प्राविधिक सेवा टेवा पुर्‍याउनु पर्ने आवश्यकता छ ।

२.२.२. नदी नियन्त्रण

राष्ट्रिय जल योजना, २०६१ ले सन २०१७ सम्ममा देशका २० जिल्लामा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण सम्वन्धी पूर्वाधार स्थापित गर्ने उद्देश्य निर्धारण गरेको छ । साथै जल सम्वन्धी सेवा तथा सुविधा स्वायत्त तथा जवाफदेही संस्था (निजी, सार्वजनिक, समुदाय तथा जल सम्वद्ध निकाय) मार्फत विकेन्द्रित गरिने प्रावधान गरेकोछ ।

जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति, २०६२ ले जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा उपभोक्ता समितिलाई संलग्न गराउने प्रावधान गरेकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले एउटै जिल्ला भित्रका नदी, खोला, खोल्साहरुको नदी नियन्त्रण सम्वन्धी कार्यक्रम स्थानीय निकाय मार्फत संचालन गर्ने प्रावधान गरेकोछ ।

जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन सम्बन्धी सरकारी कार्यहरु जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग तथा भू तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण विभागबाट भैरहेकोछ । यस्ता कार्यहरु स्थानीय निकायहरुबाट पनि भैरहेका छन् । जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन कार्यमा संलग्न निकायहरु बीच समन्वय कायम गरेर बाढी तथा पहिरो रोकथामको कार्यलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने महशुस नीति निर्माण देखि कार्यान्वयन तहसम्म भएकोछ । बाढी तथा पहिरो रोकथाम कार्यमा रहेका चुनौतिहरुलाई सहज बनाई समाधान गर्न सो कार्यमा स्थानीय निकायको सहभागिता अपरिहार्य भएको अनुभूति सवै तहमा भएकोछ ।

जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरु हालसम्म निक्षेपण भैसकेको छैन । स्थानीय निकायले जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापनको सन्दर्भमा संचालन गरिरहेका कार्य योजनावद्ध गर्नुपर्ने तथा जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग तथा भू तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण विभागले यस्ता कार्यक्रम निक्षेपण गर्नुको साथै कतिपय केन्द्रियस्तरबाट संचालन हुने कार्यक्रम समेत स्थानीय निकायको समन्वयमा सम्पन्न गरी आवश्यकता तथा मागमूलक रुपमा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन कार्य प्रभावकारी तुल्याउनु पर्ने आवश्यकता छ ।

२.३. लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३ ले ग्रामीण ऊर्जा[1] विकासमा स्थानीय निकायको नेतृत्वदायी भूमिका अभिवृद्धि गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेकोछ । साथै सो नीतिले ग्रामीण क्षेत्रमा १००० किलोवाट सम्म विद्युत उत्पादन गरी वितरण गर्ने संस्था, स्थानीय समूह तथा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्ने व्यवस्था मिलाइने उल्लेख गरेकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले ५०० किलोवाट सम्मका लघु जलविद्युत उत्पादन तथा वितरण र वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी सबै विकास कार्य स्थानीय निकायले संचालन गर्ने गरी तोकेकोछ ।

नेपालमा हालसम्म करिब ५६३ मेगावाट मात्र जलविद्युत उत्पादन हुन सकेको छ । लघु जलविद्युतबाट ८ मेगावाट मात्र विद्युत उत्पादन भएकोछ । हाल सम्म मुलुकको ४० प्रतिशत जनतालाई जल विद्युत पुगेकोछ यसमध्ये ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने करिब २९ प्रतिशत जनतालाई मात्र विद्युत सेवा उपलब्ध भएकोछ । *(ग्रामीण ऊर्जा नीति, २०६३) ।*

मुलुकको विकट भू-भौगोलिक अवस्था र पहाडी भेगमा वसोवास गर्दै आएको पातलो बस्तीले गर्दा केन्द्रिय बिद्युत प्रणाली मार्फत ग्रामीण बिद्युतिकरणको गतिमा तिब्रता ल्याउन कठिनाई परिरहेको छ । हालसम्म ग्रामीण क्षेत्रमा स्वच्छ एवं भरपर्दो ऊर्जाको पहुँच पुऱ्याउन सीमित कार्य मात्र हुन सकेकोछ । ग्रामीण क्षेत्रमा ऊर्जाको स्रोत विकास र विस्तार गर्न उपभोक्ता समूह, गैर सरकारी संस्था, सहकारी संस्था र निजी क्षेत्रलाई स्थानीय निकाय मार्फत परिचालन गर्नु आबश्यक छ । लघु जल बिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा कार्यक्रम संचालन गर्ने कतिपय सरकारी, गैर सरकारी तथा निजी संस्थाहरुले यस्ता कार्यक्रम स्थानीय निकायको सहयोग र समन्वयमा संचालन गरेका छन् । केही सहयोगी संस्थाहरुले निजी वा गैर सरकारी संस्था मार्फत सिधै समुदाययस्तरमा कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेका छन् । यस कार्यमा सामञ्जस्यता ल्याउन ग्रामीण क्षेत्रमा ऊर्जाको स्रोत विकास र विस्तार गर्दा उपभोक्ता समूह, गैर सरकारी संस्था, सहकारी संस्था र निजी क्षेत्रलाई स्थानीय निकायको समन्वय र सहयोगमा परिचालन गरी दिगो रुपमा ग्रामीण ऊर्जा सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्नु आबश्यक छ ।

---

[1] ग्रामीण ऊर्जा भन्नाले ग्रामीण क्षेत्रमा घरायसी, आर्थिक एवं सामाजिक प्रयोजनको लागि उपयोग हुने वातावरण मैत्री इन्धनहरु जस्तैः लघु तथा साना जलविद्युत, सौर्य ऊर्जा, वायु ऊर्जा, जैविक ऊर्जा, वायोमास ऊर्जा आदिलाई जनाउँछ ।

२.४ खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई

राष्ट्रिय जल योजना, २०६१ ले सन २०१२ सम्ममा ९० प्रतिशत जनतालाई खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउने तथा ९० प्रतिशत जनतालाई आधारभूत सरसफाई सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्य राखेकोछ ।

खानेपानी तथा सरसफाई राष्ट्रिय नीति, २०६० ले ग्रामीण क्षेत्रमा १,००० जनसंख्यासम्मका लागि संचालन हुने खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमहरु स्थानीय निकाय मार्फत संचालन गर्ने गरेको प्रावधान अनुरुप खानेपानी तथा ढल निकास विभागबाट सञ्चालन भै आएका ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमहरु क्रमिक रुपमा स्थानीय निकायलाई हस्तान्तरण भैरहेकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई अन्तर्गत स्थानीयस्तरमा संचालन गरिने खानेपानी आयोजना, ढल निकास र व्यक्तिगत, घरायसी तथा सामुदायिक सरसफाई एवं वाताबरणको सुधार सम्वन्धी कार्य स्थानीय निकायले गर्ने गरी तोकेकोछ ।

दशौ योजनाको अन्त्य सम्ममा ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रका ८३ प्रतिशत जनसंख्यालाई खानेपानीको सुविधा उपलब्ध गराउने लक्ष रहेकोछ । दशौं योजनाको तेश्रो वर्ष (सन २००४।०५) सम्ममा ग्रामीण क्षेत्रका ७४.८ प्रतिशत तथा शहरी क्षेत्रका ७६ प्रतिशत जनसंख्यालाई खानेपानीको सुविधा उपलव्ध भएकोछ । *(खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, २००५)*

नवौ योजनाको अन्त्यसम्ममा ग्रामीण क्षेत्रमा २१ प्रतिशत तथा शहरी क्षेत्रमा ५३ प्रतिशत जनसंख्याले सरसफाइको सेवा उपयोग गरेको स्थिति छ । दशौं योजनाको अन्त्यसम्ममा ग्रामीण क्षेत्रका ४३ प्रतिशत तथा शहरी क्षेत्रका ८३ प्रतिशत जनसंख्यालाई सरसफाई सेवा उपलव्ध गराउने लक्ष राखिएकोमा दशौ योजनाको तेश्रो वर्ष (सन २००४।०५) सम्ममा ग्रामीण क्षेत्रका ३०.३ प्रतिशत तथा शहरी क्षेत्रका ८१.३ प्रतिशत जनसंख्याले सरसफाइको सेवा उपयोग गरेको तथ्याङ्क छ । *(खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, २००५)*

खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम विभिन्न निकायहरुवाट कार्यान्वयन भैरहेकोले दोहोरोपन हटाई लागत प्रभावकारी सेवा पुऱ्याउन समन्वय गर्नु पर्नेछ । ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कोषबाट संचालन हुने कार्यक्रमहरु स्थानीय निकायसंग आबद्ध गरी संचालन हुन सकेका छैनन् । यस सन्दर्भमा स्थानीयस्तरमा संचालन हुने खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई कार्यक्रमको निर्माण, मर्मत संभार तथा संचालन योजनावद्ध तथा व्यवस्थित गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

२.५. आवास, भवन तथा शहरी विकास

राष्ट्रिय आवास नीति, २०५३ ले आवासको विद्यमान अवस्था र यस्को आवश्यकता पूर्वानुमान गरेकोछ । सो अनुसार आवास निर्माण प्रविधि व्यवस्थापन तथा क्षेत्रीय सन्तुलन आदि बिषयहरुमा आवश्यक सुधार गर्ने वारे नीतिगत व्यवस्था भएकोछ । सो नीतिले पूर्वाधार सेवा तथा सुविधा सम्बन्धी स्रोतहरुको परिचालन, निर्माण, वितरण, व्यवस्थापन र मर्मत संभार सम्बन्धी कार्यहरुको जिम्मेवारी, उत्तरदायित्व र अधिकारहरु विकेन्द्रित गर्नुका साथै आवास सुधार कार्यक्रम तथा पूर्वाधार सेवाहरुको विकास र विस्तार कार्यमा निजी क्षेत्र तथा जनसहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था गरेकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले आवास भवन तथा शहरी विकास बिषय अन्तर्गत ग्रामीण वस्ती विकास कार्यक्रम अन्तर्गत छरिएका वस्तीहरुलाई झुण्डमा राख्ने कार्यक्रम, नगरपालिका तथा नगरोन्मूख क्षेत्रमा भौतिक योजना सम्वन्धी सम्पूर्ण कार्य, तथा प्रकोप सम्वन्धी पूर्व तयारी र जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने कार्यक्रम स्थानीय निकायले गर्नेगरी तोकेकोछ ।

वि.सं. २०५८ को जनगणनाअनुसार देशका करिब १४ प्रतिशत जनसंख्या शहरमा बसोबास गरिरहेका र त्यसपछिका १० वर्षमा २४ प्रतिशत पुग्ने अनुमान गरिएकोछ । अधिराज्यमा ५८ नगरपालिकाका अतिरिक्त १३२ भन्दा बढी साना शहर

तथा बजार केन्द्रहरू छन् जसले ग्रामीण क्षेत्रका लागि सेवा केन्द्रको भूमिकाका अलावा देशको आर्थिक विकासको मेरुदण्ड र परिवर्तनका संवाहकको भूमिका पनि खेलिरहेका छन् ।

नगरपालिकाहरुको प्रकोप व्यवस्थापन कार्यक्रममा प्राथमिकता न्यून रहेकोछ । प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन रणनीति गृह मन्त्रालयवाट तयार गर्ने प्रकृयामा रहेकोछ ।

ग्रामीण क्षेत्रबाट सेवा, सुविधा तथा रोजगारीको खोजीमा शहर पस्ने प्रवृत्तिले शहरी क्षेत्रमा जनसंख्याको चाप परिरहेको छ । राजमार्गहरूको निर्माण एवम् विस्तार सँगै शहर तथा बजारको संख्या वृद्धि हुँदै गएकोछ । यसबाट शहरी क्षेत्रमा भौतिक र सामाजिक पूर्वाधारहरू पर्याप्त मात्रामा पुऱ्याउन कठिन भएकोछ । शहरी क्षेत्रको व्यवस्थित विकास एवम् व्यवस्थापन गर्न स्थानीय निकायहरूलाई सवल र सक्षम बनाउने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण भएकोछ । यसको परिणाम शहरी क्षेत्र अव्यवस्थित हुँदै गएकोछ ।

हाल आवास भवन तथा शहरी विकास सम्वन्धी कार्यहरु शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको साथै ग्रामीण आवास तथा वस्ती विकास कंपनी लि.ले गर्दै आएका छन् । सो कार्य विकेन्द्रित गर्ने नीति हालसम्म तर्जुमा भएको छैन । देशमा बढदो जनसंख्या र शहरीकरणले ग्रामीण र नगरजन्य पूर्वाधार सेवामा परेको चापलाई न्यूनीकरण गर्ने कार्यमा स्थानीय निकायबाट समेत विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन भएका छन् । स्थानीय निकायबाट संचालन भईरहेका तथा हुनुपर्ने कार्यहरु तथा शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग को साथै ग्रामीण आवास तथा वस्ती विकास कंपनी लि. बाट संचालन हुने कार्यमा दोहोरोपन आउन नदिन यी निकायहरुका कार्यहरुमा सामाञ्जस्यता ल्याउनु पर्ने आवश्यकता छ ।

२.६. फोहरमैला व्यवस्थापन

फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०५३ ले फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य सरल बनाउने, फोहरमैलाबाट उत्पन्न हुने वातावरणीय प्रदुषण न्यून गर्ने, फोहरमैलालाई स्रोतको रुपमा परिचालन गर्ने र सार्वजनिक निजी साझेदारी प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य निर्धारण गरेकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले फोहरमैला व्यवस्थापन अन्तर्गत फोहरमैला संकलन, पृथक्किकरण, ओसार पसार, कम्पोष्ट प्लाण्ट र सेनिटरी ल्याण्ड फिल साइट विकास तथा सञ्चालन सम्वन्धी कार्यक्रम स्थानीय निकायको कार्य अन्तर्गत समावेश गरेकोछ ।

साधारणतया नेपालका शहरी क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जनसंख्याले प्रतिदिन प्रति व्यक्ति ०.२४ के.जी. फोहरमैला निष्काशन गर्ने अनुमान छ । काठमाडौ उपत्यकामा मात्रै दैनिक ३०० मे.टन फोहर उत्पादन हुने गरेकोछ । बढ्दो जनसंख्याको चाप, शहरीकरण तथा औद्योगिकीकरण र जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनका कारण फोहरमैलाको परिमाणमा दिनानुदिन वृद्धि भै त्यसले प्रकृतिमा पर्न जाने असरका कारण वातावरण सन्तुलनमा थप समस्या परेकोछ । नेपाल अधिराज्यको सन्दर्भमा खासगरी यो समस्या ठूला शहरहरु तथा घना वस्तीमा केन्द्रित हुँदै गएकोछ । फोहर मैलाको उचित व्यवस्थापन नभएको अवस्थामा यसले जनस्वास्थ्यमा पुऱ्याउने नकारात्मक प्रभावको साथसाथै वातावरणमा पुऱ्याउने असरहरुलाई यथासमयमा नै न्यूनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गरी व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ ।

हाल काठमाडौ उपत्यकाको फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि स्यानीटरी ल्याण्डफिल साइट सञ्चालनमा आएकोछ र देशका अन्य भागमा कतिपय संरचनाहरु डिजाइन तथा निर्माण क्रममा रहेका छन् । स्थानीय विकास मंत्रालय अन्तर्गतको फोहरमैला व्यवस्थापन तथा स्रोत परिचालन केन्द्र काठमाडौको फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि स्यानीटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा संचालन कार्यमा संलग्न रहेको छ ।

फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने कार्य नेपाल सरकारले स्थानीय निकायलाई सुम्पिसकेको भएपनि फोहरमैला व्यवस्थापन सम्वन्धी छुट्टै ऐन तर्जुमा, फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि नगरपालिकाहरुमा पर्याप्त स्रोतको उपलव्धता, नगरपालिका

गठन हुँदा फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि पूर्वाधारको प्रावधान, फोहरमैलालाई स्रोतको रुपमा उपयोग गर्दै यस्को उपयोगमा व्यवसायिकता, फोहरमैला व्यवस्थापनमा प्रदुषणकर्ताले नै शुल्क तिर्ने व्यवस्था जस्ता कार्यहरु अधिकांश स्थानीय निकायहरुले (नगरपालिका) योजनावद्धरुपमा गर्नु आवश्यक छ ।

२.७. सामाजिक पूर्वाधार

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले सामाजिक पूर्वाधार अन्तर्गत स्थानीय क्षेत्रका सामुदायिक र सार्वजनिक भवन (सरकारी कार्यालय, स्वास्थ्य, शिक्षा, सामुदायिक, मनोरञ्जन, पुरातात्विक, सांस्कृतिक, धार्मिक आदि) निर्माण, सञ्चालन एवम् मर्मत तथा सम्भार सम्बन्धी कार्यक्रम समावेश गरेको छ ।

सो अनुसार स्थानीय निकायहरुले अन्तर्गतका भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधारहरु, विद्यालय भवन, स्वास्थ्य चौकी निर्माण तथा मर्मत सुधार सम्वन्धी कार्यक्रम संचालन गर्दै आएका छन् । पुरातत्व विभागले तोकिएका पुराना धार्मिक तथा सांस्कृतिक धरोहरहरु मर्मत संभार गरी संरक्षण गर्दै आएकोछ । यसै गरि गुम्बा विकास समितिले समेत बौद्ध गुम्बाहरुको मर्मत संभार तथा संरक्षण गर्दै आएको छ ।

स्थानीयस्तरमा सामाजिक, धार्मिक, पर्यटकीय, ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक धरोहरहरु थुप्रै रहेका छन् । यी धरोहरहरुको उपयुक्त रुपमा संरक्षण हुन सकिरहेको छैन । यस्ता धार्मिक, साँस्कृतिक एवं ऐतिहासिक स्थल तथा स्मारक लगायत बिभिन्न साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा प्रचार-प्रसार गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको बृद्धि गरी आर्थिक विकासका क्रियाकलापलाई टेवा पुऱ्याउन सकिन्छ । स्थानीय कला कौशलको व्यावसायिक प्रयोग गर्ने र सम्पदास्थल व्यवस्थापनमा आत्मनिर्भर बनाउने गरी स्थानीय समुदायलाई संलग्न गराउने कार्यहरु सुस्त गतिमा भइरहेका छन् ।

द्वन्दबाट क्षतिग्रस्त भएका स्थानीय निकायका भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधारहरको पूनर्निर्माण, पूर्नस्थापना तथा मर्मत संभार गर्नु पर्नेछ । अन्य सामाजिक, धार्मिक, पर्यटकीय, ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक धरोहरहरुको निर्माण, मर्मत संभार तथा संम्बर्द्धन गरी जनस्तरमा उपलव्ध सुविधाको पर्याप्त संरक्षण भएको अनुभूति गराउदै सामुहिक सम्पत्तीको जगेर्ना गर्नु पर्ने आवश्यकता समेत टड्कारो रुपमा देखिएको छ । सामाजिक पूर्वाधार अन्तर्गतका क्रियाकलापहरु विभिन्न निकायहरुवाट संचालन भैरहेका छन । यस्ता कार्यहरु स्थानीय निकायवाट समन्वयात्मक रुपमा सन्चालन गर्नु पर्ने आवश्यकता छ ।

३ रणनीतिक सिद्धान्त

स्थानीय पूर्वाधार विकासमा निम्न रणनीति अवलम्वन गरिनेछः

क) योजनाबद्ध प्रणाली अवलम्वन

- स्थानीय पूर्वाधार विकास मूलतः अन्तरीम योजना (०६४।६५-०६६।६७), आवधिक जिल्ला विकास योजना एवं बिद्यमान पूर्वाधार विकास गुरुयोजना तथा नीति अनुरुप योजनाबद्ध रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । यो रणनीतिक कार्य योजना स्थानीय निकायको (जिल्ला विकास समिति, गा.वि.स तथा नगरपालिका) आवधिक योजनामा समावेश गरी कार्यान्वयन अनुगमनको आधारमा आवश्यकतानुसार परिमार्जन गरिनेछ ।
- यो रणनीतिक योजना अनुसारका कार्यक्रम स्थानीय निकायले आ-आफ्नो बार्षिक योजनामा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नेछन् । सो को लागि आवश्यक कार्य वातावरण तयार गरिनेछ ।

ख) सूचना प्रणाली अद्यावधिक तथा उपयोग

- स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजनाको तर्जुमा तथा व्यवस्थापन गर्दा भू-सूचना प्रणाली (GIS) को अधिकतम उपयोग गरिनेछ ।
- स्थानीय पूर्वाधार सम्वन्धी स्थानीय तथा केन्द्रीय सूचना प्रणाली विकास गरीनेछ । स्थानीय निकायको सूचना प्रणाली विकेन्द्रित गरिवी अनुगमन तथा बिश्लेषण प्रणालीको (DPMAS) सूचकसँग आवद्ध गरी अन्तरीम योजना एवं गरिवी निवारण रणनीति पत्र तथा सहस्राव्दी विकास लक्षमा योगदान पुग्ने गरी तयार गरिनेछ ।

ग) पूर्वाधार जोड नीति अनुसरण

- लाभग्राही जनताको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थामा सुधार ल्याउन सवै स्थानीय पूर्वाधार विकासमा पूर्वाधार जोड (Infrastructure Plus) को नीति अवलम्वन गरिनेछ । यस्तो पूर्वाधार जोड कार्यक्रम वहु-साझेदारको अवधारणा (Multi-Partners Concept) मा आधारित वनाई पुरक योजनाकोरुपमा लागू गरिनेछ ।

घ) गुणस्तर सुनिश्चितता

- स्थानीय पूर्वाधार प्रणालीको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि संस्थागत संरचनाको विकास गरिनेछ ।
- स्थानीय पूर्वाधार आयोजनाहरुको निर्माण, पूर्नस्थापन, मर्मत संभार तथा संचालन पद्धति सुनिश्चित गर्न (म्यानुअल, मार्गदर्शन तथा निर्देशिका) तयारी तथा अद्यावधिक गरिनेछ ।

ङ) सामाजिक परिचालन

- सामाजिक परिचालनलाई स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजना चक्र प्रणालीभित्र समाहित गरिनेछ । उपभोक्ता तथा लाभग्राही पक्षको क्षमता विकास गरी स्थानीय पूर्वाधारको नियमित मर्मत, संभार र संचालनमा जिम्मेवार वनाई निर्मित पूर्वाधारको प्रयोग गरी जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउन प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने वनाइनेछ ।
- स्थानीयस्तरमा कार्यरत उपभोक्ता समिति, निर्माण समिति र समन्वय समितिहरुलाई काम, कर्तव्य र अधिकार सहितको उपभोक्ता समिति सम्बन्धी विद्यमान कानुनी प्रावधानमा थप स्पष्टता तथा आबश्यकता अनुसार छुट्टै निर्देशिका तयार गरी लागु गरिनेछ ।

च) सहभागिता तथा समावेशी विकास प्रक्रिया अवलम्वन

- स्थानीय साधन, सामग्री र सीपको प्रयोगलाई प्राथमिकता दिदै श्रममुलक, वातावरण मैत्री र सहभागितात्मक विधिको (LEP Approach) अवलम्वन गरी स्थानीय पूर्वाधारको विकास गरिनेछ । यस्तो निर्माण कार्यमा महिला, गरिव, पिछडिएका वर्ग र दलित समुदायलाई रोजगार उपलब्ध गराउन प्राथमिकता दिने नीति लिइनेछ । कार्यप्रकृति अनुसार वातावरण विनाश नहुने, निर्माण कार्यको समयावधि घटाउने र गुणस्तर कायम गर्न सहयोग पुग्ने साना निर्माण औजार उपकरण र श्रमको उचित समिश्रण गर्न समेत प्रोत्साहन गरिनेछ । तर तोकिए बमोजिमका स्थानीय सीपद्वारा सम्पन्न हुन नसक्ने जटिल प्रकृतिका पूर्वाधार विकास कार्यहरु बोल कबोल प्रथाद्वारा समयमा नै निर्माण सम्पन्न गरिनेछ ।

छ) प्रविधि अनुसन्धान विकास

- प्रयोगमा आधारित स्थानीय प्रविधिको अनुसन्धान तथा विकास गरी प्रचार प्रसार गरिनेछ । स्थानीय प्रविधि र सीप विकास गर्न ग्रामीण इञ्जिनियरिङ्ग सम्वन्धी संस्थाहरुसँग समन्वय गरी स्थापना तथा सञ्चालन गरिनेछ ।

ज) संस्थागत मर्मत संभार प्रणालीको विकास

- निर्मित संरचनाको उचित मर्मत संभार र संचालनलाई वार्षिक योजना तर्जुमा प्रणाली र स्रोत विनियोजनसँग आवद्ध गराइनेछ । सामान्यतया संचालनमा रहेका स्थानीय पूर्वाधारको मर्मत संभारको स्रोत आन्तरिक रुपमा जुटाउने व्यवस्थालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

- नयाँ आयोजना तर्जुमा देखि नै मर्मत तथा संचालनको दिगो व्यवस्था समेत तयार गर्न स्थानीय निकायलाई सक्षम वनाउन स्थानीय पूर्वाधारका सवै क्षेत्रमा मर्मत संभार कोष गठन गरिनेछ ।
- स्थानीय पूर्वाधार आयोजना निर्माण तथा मर्मत संभारमा स्थानीय स्रोत र साधनको उपयोगमा जोड दिइनेछ ।

झ) पारदर्शी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

- लाभग्राही जनताको प्रत्यक्ष संलग्नता रहने तथा पारदर्शी कार्यान्वयनमा जोड दिने पद्धति अवलम्वन गर्दै हरेक तहमा अनुगमनलाई संस्थागत गरिनेछ । स्थानीय पूर्वाधार प्रणालीको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी उपलव्धि यकिन गर्न कार्य सम्पादनमा आधारित अनुगमन प्रणाली विकास गरी लागू गरिनेछ ।
- सवै स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजनाको सामाजिक परीक्षण गरिनेछ ।
- छनौटको आधारमा स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजनाहरुको प्राविधिक परीक्षण गरिनेछ ।

ञ) कार्य सम्पादनको आधारमा स्रोत विनियोजन

- स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि विनियोजन हुने सःशर्त तथा निःशर्त अनुदान र कार्यक्रमहरुमा वजेट विनियोजन गर्दा न्यूनतम शर्त र कार्य सम्पादन सूचकको विकास गरी सो को आधारमा थप स्रोत प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

ट) निक्षेपण

- यस रणनीतिक योजना अनुरुपका स्थानीय पूर्वाधार कार्यक्रम निक्षेपण गर्न बिषयगत मंत्रालय तथा बिभागहरुमा कार्य योजना तयार गरिनेछ । यस्ता कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग केन्द्रियस्तरबाट उपलव्ध गराइनेछ ।

ठ) संस्थागत सुदृढीकरण तथा जनशक्ति विकास

- स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि प्रविधिमा आएको परिवर्तनलाई लागू गर्न सक्ने गरी केन्द्रीय/स्थानीय निकायमा कार्यरत विद्यमान जनशक्तिहरुको आवश्यकता अनुसार क्षमता विकास गरिनेछ । पूर्वाधार विकास गर्न आवश्यक पर्ने जनशक्तिको प्रक्षेपण गरी सो अनुसारको मानव संसाधन विकास योजना लागू गरिनेछ ।

ड) सम्मानजनक कार्यअवस्था (Decent work conditions)

- कामदारको लागि सम्मानजनक काम गर्ने वातावरण, स्वास्थ्य र सुरक्षा तथा विमाको व्यवस्था गर्न सहयोग गरिनेछ । स्थानीय पूर्वाधार विकासमा बाल श्रम प्रयोग गरिने छैन । समान प्रकृतिको कामका लागि समान ज्यालाको व्यवस्था गरिनेछ ।

ढ) साझेदारी तथा सहकार्य

- स्थानीय पूर्वाधार विकासमा गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य र साझेदारी गरिनेछ ।
- स्थानीय पूर्वाधार विकासमा संलग्न सरकारी, गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रलाई जिल्लाको समग्र विकासका लागि समन्वयात्मक रुपमा परिचालन गरिनेछ ।
- स्थानीय पूर्वाधार विकासमा संभावनाको आधारमा सार्वजनिक निजी साझेदारी अवलम्वन गरिनेछ ।
- स्थानीयस्तरमा एक भन्दा बढी स्थानीय निकायहरुको संयुक्त सहभागितामा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

४. स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक योजना

४.१ लक्षः

स्थानीय पूर्वाधारको उपयोग बाट जनताको जिविकोपार्जनमा सुधार भई गरिवी न्यूनिकरण हुनेछ ।

४.२ उद्देश्यः

स्थानीय भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार विकासका माध्यमबाट महिला, अपाङ्ग, पिछडिएका, उत्पिडित, उपेक्षित एवं दलित वर्ग सहितका स्थानीय जनताहरुको सामाजिक सेवा, आर्थिक अवसर र स्रोतसम्मको पहुँचमा अभिबृद्धि हुनेछ ।

सूचकः

आ. व. ०७१-७२ सम्ममाः

- ८० प्रतिशत जनताको स्थानीय पूर्वाधार सम्वद्ध सेवा सुविधामा पहुँच हुनेछ
- सबै स्थानीय पूर्वाधार विकास कार्यक्रम स्थानीय निकायमा निक्षेपण भई स्थानीय निकायले व्यवस्थापन गरेका हुनेछन्
- सबै स्थानयि पूर्वाधार विकास कार्यक्रमहरु योजनाबद्ध रुपमा संचालन हुनेछन्
- स्थानीय पूर्वाधार विकासका सवै चरणमा महिला सहभागिता कम्तिमा ३३ प्रतिशत हुनेछ
- स्थानीय श्रम उपलव्धताको आधारमा स्थानीय पूर्वाधार विकास कार्यक्रममा गरीव, उपेक्षित तथा उत्पिडीत एवं दलित वर्गलाई न्यूनतम २० प्रतिशत रोजगारी दिइएको हुनेछ
- सबै स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजनामा अन्य सहयोगी पूर्वाधार विकासको लागि कूल लागतको कम्तिमा १० प्रतिशत थप लगानी हुनेछ

४.३ परिणामहरुः

परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली बिस्तार तथा स्तरोन्नती भई सेवा, स्रोत र बजारसम्म जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ ।

सूचकः

आ. व. ०६६-६७ सम्ममाः

- ७००० कि.मि ग्रामीण सडकको निर्माण तथा स्तरोन्नती गरिनेछ
- १२००० कि.मि. चालु हालतको सडकको नियमित तथा आवधिक मर्मत र २००० कि.मि. नयाँ माटो सडक निर्माण हुनेछ ।
- थप १००० वटा झोलुङ्गे पुलको निर्माण र ७१ वटा मुख्य मार्गमा रहेका झोलुङ्गे पुलको वृहत मर्मत र ३५०० वटा झोलुङ्गे पुलको साधारण मर्मत हुनेछ ।

- स्थानीय सडक निर्माण योजनामा विनियोजित बजेटको कम्तीमा १० प्रतिशत रकम मर्मत संभारमा विनियोजन भएको हुनेछ ।

दिर्घकालिन रुपमा आ. व. ०७१-७२ सम्ममा: सर्वयाम संचालन हुने स्थानीय सडकको लम्बाई १८,००० कि.मी. पुगेको हुनेछ (शहरी सडकको लम्बाई ५००० कि.मि. समेत) । बर्षैभरी संचालन हुने सडकसम्म ग्रामीण जनताको पहुँच पहाडमा ४ घण्टा र तराइ मा २ घण्टाको पैदल यात्रा भित्र भै ८५ प्रतिशत जनताको बर्षैभरी संचालन हुने सडकसम्म पहुँच अभिबृद्धि हुनेछ । साथै थप २,००० बटा झोलुङ्गे पुल निर्माण भई झोलुङ्गे पुलको संख्या ५,५०० पुगेको हुने र थप ४००० कि.मि. घोडेटो, गोरेटो बाटो निर्माण हुनेछ ।

गतिविधिहरुः

१.१ स्थानीय यातायात प्रणालीको योजनाबद्ध विकास गर्ने

१.२ गुणस्तरीय स्थानीय यातायात विकासको आवश्यक कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने

१.३ स्थानीय यातायात प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने

१.४ स्थानीय यातायात प्रणालीको निर्माण तथा विस्तार गर्ने

१.५ पूर्वाधार विकासको पूरक कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने

१.६ स्थानीय यातायातको मर्मत संभार प्रणाली स्थापना गर्ने

१.७ स्थानीय यातायातको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि अनुसन्धान, विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने

१.८ स्थानीय यातायात प्रणालीको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने

१.९ स्थानीय यातायात प्रणालीको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने

परिणाम २ः मागमा आधारित कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकास, बिस्तार तथा सुधार गरी सिंचाई योग्य जमिनमा आवश्यक परेको बेला भरपर्दो रुपमा पर्याप्त पानी उपलब्ध हुनेछ ।

सूचकः

- आ.व. ०६६।६७ सम्ममा सवै कृषक व्यवस्थित साना सिंचाई जल उपभोक्ता संस्थाबाट संचालन हुनेछ ।
- साना सिंचाईले सेवा पुऱ्याएको क्षेत्रमा सरोकारवालाहरु सँगको समन्वयमा वाली सघनता र बिविधकरण भई आ.व. ०६२।६३ को तुलनामा कृषिजन्य व्यवसाय बार्षिक २५ प्रतिशतले बढनेछ ।
- आ.व. ०६६-६७ सम्ममा २५ वटा जिल्लामा साना सिंचाई तथा नदि नियन्त्रण जिल्ला गुरु योजना तयार गरिनेछ ।

आ.व. ०७१-७२ सम्ममा विकेन्द्रित पद्धती अनुरुप निर्माण तथा कृषक नियन्त्रित साना तथा सहकारी सिंचाइ बाट सिंचित क्षेत्र २०५९ सालको २,२४,२९० हेक्टर बाट २,४०,२९० हेक्टरमा बिस्तार हुनेछ ।

गतिविधिहरुः

२.१ साना तथा सहकारी सिंचाईको योजनाबद्ध विकास गर्ने

२.२ गुणस्तरीय साना सिंचाई विकासको लागि कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने

२.३ साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने

२.४ साना तथा सहकारी सिंचाई विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने

२.५ कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली निर्माण तथा बिस्तार गर्ने

२.६ साना तथा सहकारी सिंचाइको मर्मत संभार तथा संचालन गर्ने

२.७ मागको आधारमा भूमिगत लगायत आधुनिक (Non-conventional) सिंचाई प्रणाली तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने

२.८ साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने

परिणाम ३: सामुदायिक सहभागितामा स्थानीयस्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनिकरण तथा व्यवस्थित हुनेछ ।

सूचक:

- आ. व. ०६६।६७ सम्ममा जिल्लाका सवै जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्नु पर्ने जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरु नक्साङ्कन हुनेछ ।
- आ. व. ०६७।६८ सम्ममा जिल्लाका सवै जोखिम क्षेत्रका समुदाय तयारी तथा आपत्कालीन उद्धार एवं रोकथाम कार्यमा संलग्न हुनेछन् ।
- आ. व. ०६७।६८ देखि जिल्लागत रुपमा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापनबाट उकास गरिएको खेतीयोग्य जग्गाको लगत उपलव्ध हुनेछ ।

गतिविधिहरु:

३.१ जोखिमपूर्ण क्षेत्र नक्साङ्कन गर्ने

३.२ जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने

३.३ स्थानीयस्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन तथा आपतकालीन रोकथाम तथा बचाउ कार्य गर्ने

३.४ बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण कार्यमा संलग्न समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने

३.५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने

परिणाम ४: ग्रामीण क्षेत्रमा स्वच्छ, भरपर्दो र उपयुक्त नविकरणीय ग्रामीण ऊर्जाको आपूर्ति भै बातावरण संरक्षण तथा ग्रामीण आर्थिक अवसरमा सुधार हुनेछ ।

सूचक:

- आ.व. ०६७।६८ सम्ममा ४५ जिल्लामा लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी प्रोफाईल तयार हुनेछ
- आ. व. ०६५।६६ देखि सवै ग्रामीण ऊर्जा कार्यक्रम जिल्लाका सामाजिक तथा आर्थिक विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गरी संचालन गरी ग्रामीण आर्थिक अवसरहरुमा सुधार हुनेछ ।
- ग्रामीण उर्जा विकासको लागि ग्रामीण ऊर्जाको क्षेत्रमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा सहकार्य गरी कार्यक्रम संचालन हुनेछ ।

दिर्घकालिन रुपमा आ. व. ०७१।७२ सम्ममा लघु जलबिद्युत २५,००० किलोवाट, सौर्य विद्युत प्रणाली २ लाख गोटा, सुधारिएको चुल्हो ७ लाख जैविक ग्यास, १ लाख ५० हजार र ८००० गोटा सुधारिएको पानी घट्ट उत्पादन तथा वितरण हुने लक्ष्य राखिएको छ ।

गतिविधिहरुः

४.१ ग्रामीण ऊर्जा विकासको लागि योजनाबद्ध प्रणाली विकास गर्ने

४.२ ग्रामीण ऊर्जाको क्षेत्रमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने

४.३ सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता विकास गर्ने

४.४ ग्रामीण ऊर्जा प्रणालीको मर्मत संभारमा सहयोग गर्ने

४.५ ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी प्रविधि विकासमा सहयोग गर्ने

४.६ ग्रामीण ऊर्जामा आधारित उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने

४.८ ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने

४.९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने

परिणाम ५: दिगो रुपमा पर्याप्त र स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुविधामा जनताको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।

सूचकः

- आ. व. ०६६-६७ सम्ममा ८०० वटा क्रमागत ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी योजना सम्पन्न गरी थप ७ लाख जनसंख्या लाभान्वित हुनेछन् ।
- सबै ग्रामीण खानेपानी आयोजनाको मर्मत संभार तथा संचालन समुदायले गरेका हुनेछन्

दिर्घकालिन रुपमा आ. व. ०७१।७२ सम्ममा देशभरका १०० प्रतिशत ग्रामीण जनतालाई बढीमा ३० मिनेटमा (Fetching Time समेत) खानेपानी सुविधा उपलब्ध हुनुका साथै देशभरका ८० प्रतिशत ग्रामीण जनताले सरसफाई सेवा उपयोग गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

गतिविधिहरुः

५.१ खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली योजनाबद्ध गर्ने

५.२ गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने

५.४ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने

५.५ खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको निर्माण, विस्तार तथा सुदृढीकरण गर्ने

५.६ नगरपालिका तथा नगरोन्मुख गा. वि. स. मा सतह ढल निकास कार्यक्रम संचालन गर्ने

५.७ पूर्वाधार विकासको पूरक कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने

५.८ खानेपानी प्रणालीको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने

५.९ ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि अनुसन्धान, विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने

५.१० स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने

५.११ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने

परिणाम ६: स्थानीयस्तरका (स्थानीय निकाय अन्तर्गतका) ग्रामीण वस्ती विकास तथा योजनाबद्ध शहरीकरण गरी जनतालाई व्यवस्थित रुपमा आवास तथा शहरी सेवा सुविधा उपलव्ध गराइनेछ ।

सूचक:

- आ.व. ०६५।६६ सम्ममा जिल्ला विकास समितिको योजनामा वस्ती विकास कार्यक्रम समावेश भई कार्यान्वयन हुनेछ ।
- आ.व. ०६७।६८ सम्ममा सबै नगरपालिकाले आधारभूत भौतिक योजना तयार गरी कार्यान्वयन सुरु गर्नेछन् ।

आ.व. ०७१।७२ सम्ममा अधिराज्यका कम्तिमा १५ जिल्लामा नमुना वस्ती निर्माण हुने लक्ष्य राखिएको छ ।

गतिविधिहरु:

६.१ नगरस्तरीय कार्यक्रम योजनाबद्ध गर्ने

६.२ गुणस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक गर्ने

६.३ आवास भवन तथा शहरी विकास कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने

६.४ नगरस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने

६.५ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.मा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, सुदृढीकरण तथा पूर्नस्थापन गर्ने

६.६ स-साना प्रविधि अनुसन्धान, विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने

६.७ वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने

६.८ नगरभित्रका अव्यवस्थित वस्तीहरुमा भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने

६.९ नगरपालिका भित्र व्यवस्थित बजारको विकास गर्ने

६.१० नगरस्तरीय पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने

६.११ प्रकोप व्यवस्थापनको पूर्वतयारी सम्वन्धी कार्य गर्ने

६.१२ नगरपालिकाको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने

६.१३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने

परिणाम ७: जनसहभागिताको माध्यमबाट शहरी क्षेत्रमा (नगरपालिका र नगरोन्मूख गा.वि.स.) उत्पादन हुने फोहर तथा फोहरजन्य पदार्थको व्यवस्थापनबाट बातावरण संरक्षण भई जनस्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्नेछ ।

सूचक:

- आ.व. ०६६-६७ सम्ममा ५० नगरपालिकामा स्यानीटरी ल्याण्डफिल साईटको विस्तृत अध्ययन र नगरपालिकाको मागको आधारमा ल्याण्डफिल साईट निर्माण गरिनेछ। उक्त अवधिमा १२ कि.मि. ल्याण्डफिल साईटको निम्ति प्रवेश मार्गको निर्माण तथा १४ हेक्टर ल्याण्डफिल साईट निर्माण गरिनेछ।

आ.व. ०७१-७२ सम्ममा ४० बटा नगरपालिकाले सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट विकास गरी फोहरमैला व्यवस्थापन १५ बटा नगरपालिकामा कम्तिमा २५% फोहरमैलाको व्यवस्थापन निजी क्षेत्र वा समुदायले गर्ने र फोहरमैलालाई स्रोतको रुपमा उपयोग गरी २० बटा नगरपालिकाले फोहरमैला प्रशोधनको लागि प्रबर्द्धनात्मक कार्य गर्ने दिर्घकालिन लक्ष्य राखिएको छ। साथै कम्तिमा १५ वटा नगरपालिकामा फोहरमैला निष्कासनको आधारमा शुल्क लगाइने लक्ष्य राखिएको छ।

गतिविधिहरु:

७.१ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा.वि.स. मा फोहरमैला व्यवस्थापन योजनाबद्ध गर्ने

७.२ फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक गर्ने एवं कार्यान्वयन गर्ने

७.३ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता विकास गर्ने

७.४ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संरचनाको निर्माण तथा मर्मत संभार गर्ने

७.५ फोहरमैला संकलन, ढुवानी र निष्काशन व्यवस्थापन गर्ने

७.६ फोहरमैला प्रशोधन व्यवसाय प्रबर्द्धन गर्ने

७.७ फोहरमैला सम्वन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने

परिणाम ८: स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको निर्माण, मर्मत संभार, संरक्षण र संबर्द्धन हुनेछ।

सूचक:

- आ.व. ०६६-६७ सम्ममा जि.वि.स. एवं गा.वि.स. तहमा १२००० गोटा भौतिक पूर्वाधार योजनाहरुको संचालन गरिनेछ।
- सबै स्थानीय निकायमा पार्क र पर्यटकीय स्थल तथा ऐतिहासिक, सास्कृतिक धार्मिक पर्यटन विकास कार्यक्रम संचालन हुनेछन्।

आ.व. ०७१।७२ सम्ममा: द्वन्दबाट क्षती भएका समेत गरी स्थानीय निकायका १७१० भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधारहरुको पूर्नस्थापना हुने लक्ष्य राखिएको छ।

गतिविधिहरु:

८.१ स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको योजनाबद्ध विकास गर्ने

८.२ सामाजिक पूर्वाधार विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने

८.३ स्थानीय निकाय मातहतका भवन र भवनजन्य भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा पूर्नस्थापन गर्ने

८.४ स्थानीयस्तरका पार्क, सार्वजनिक तथा मनोरञ्जन स्थल, सामुदायिक भौतिक संरचना (जस्तै सामुदायिक भवन, पाटी, पौवा) निर्माण, संरक्षण तथा मर्मत संभार गर्ने

८.५ स्थानीयस्तरका सांस्कृतिक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक धरोहरहरु संरक्षण र मर्मत संभार गर्ने

८.६ सामाजिक पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने

८.७ सामाजिक पूर्वाधारको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने

५. स्रोत आवश्यकता

स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक कार्य योजना कार्यान्वयन गर्न निम्नानुसार लगानी आवश्यकता पर्नेछः

"रु. दश लाखमा"

स्थानीय पूर्वाधार क्षेत्र	लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
स्थानीय यातायात	१०७३७	१३८७२	१७५६०	४२१६९	७८५३०
साना सिंचाई	१५०	१८५	२४०	५७५	१६५०
नदी नियन्त्रण	५	२०	१५	४०	२२२०
लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	१०३७	१०३९	१०४७	३१२३	२९४०
खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाई	१४३१	२६७८	४०३९	८१४८	१०९१५
आवास, भवन तथा शहरी विकास	२८०	५१२	५२०	१३१२	४७१२
फोहरमैला व्यवस्थापन	५६०	७१५	७७५	२०५०	३५२०
सामाजिक पूर्वाधार	५३६	७५६	७६६	२०५८	२१८५
जम्मा	**१४७३६**	**१९७७७**	**२४९६२**	**५९४७५**	**१०६६७२**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	१८९५	२०७०	२३३०	६२९५	१४४७५
स्थानीय निकाय	२४४९	२४८५	२५१६	७४५०	१४७५०
दातृसंस्था	३६४०	३१५०	२७००	९४९०	१४९००
गै स स	७५	९०	९८	२६३	५२५
जम्मा	**८०७४**	**७८१०**	**७६५९**	**२३६९४**	**४४९५०**
नपुग स्रोत	**६६६२**	**११९६७**	**१७३०३**	**३५९३२**	**६१७२२**

६. संस्थागत व्यवस्था

६.१ स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि संस्थागत व्यवस्था

राष्ट्रिय योजना आयोगले स्थानीय पूर्वाधारको क्षेत्रमा राष्ट्रिय योजना तर्जुमा तथा समन्वय गर्नेछ । साथै सो आयोगले निक्षेपण सम्वन्धी नीति तथा मार्गदर्शन प्रदान गर्नेछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकासमा केन्द्रिय स्तरमा स्थानीय विकास मन्त्रालय, भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय, जलस्रोत मन्त्रालय, बिज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय र यी मन्त्रालय अन्तर्गतका विभागहरु स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग, सडक विभाग, खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग, सिंचाई विभाग तथा जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्वन्धी नीति निर्माण तथा योजना तर्जुमा जस्ता कार्यमा सम्बद्ध रहनेछन् । साथै स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले बिषयगत मन्त्रालयहरु बीच समन्वय गर्ने संस्थाको रुपमा तोकेकोले सो मंत्रालयले स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि अन्तर मंत्रालय समन्वय गर्नेछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति, २०६१ ले जिल्लास्तरमा स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्बन्धी जिम्मेवार निकायको रुपमा स्थानीय निकायलाई तोकेकोले यी निकायहरुले जिल्लास्तरीय कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा संचालन सम्वन्धी कार्य गर्नेछन् ।

नेपालमा सरकारी निकायहरुले बिषयगत कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा संचालन गर्दै आएका छन् । स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि स्थानीय विकास मन्त्रालय, स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक बिभाग तथा स्थानीय निकायहरुले बहु–बिषयक कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा संचालन गर्नु पर्नेछ । सो कार्यका लागि आवश्यक पर्ने समन्वय, सहयोग तथा सहजीकरण जस्ता व्यवस्थापकिय कार्यमा स्थानीय निकायहरुको क्षमता विकास गरिनेछ ।

६.२ स्थानीय पूर्वाधार विकासमा सम्बद्ध केन्द्रियस्तरका निकायहरु

मन्त्रालय	बिभाग/केन्द्र
स्थानीय विकास मंत्रालय	स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक बिभाग
भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालय	सडक बिभाग
	खानेपानी तथा ढल निकास बिभाग
	शहरी विकास तथा भवन निर्माण बिभाग
जलस्रोत मंत्रालय	सिंचाई बिभाग
	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण बिभाग
बिज्ञान तथा प्रविधि मंत्रालय	वैकल्पिक ऊर्जा प्रबर्द्धन केन्द्र

६.३ संस्थागत ढाँचा, बजेट प्रवाह एवं अनुगमन तथा रिपोर्टिङ्ग

स्थानीय पूर्वाधार सम्वन्धी कार्यक्रम, बजेट प्रवाह तथा कार्यान्वयनमा प्रभावकारीता ल्याउन निम्न संस्थागत ढाँचा तथा अनुगमन एवं रिपोर्टिङ्ग पद्धति अवलम्वन गरिनेछः ।

संस्थागत ढाँचा तथा बजेट प्रवाह

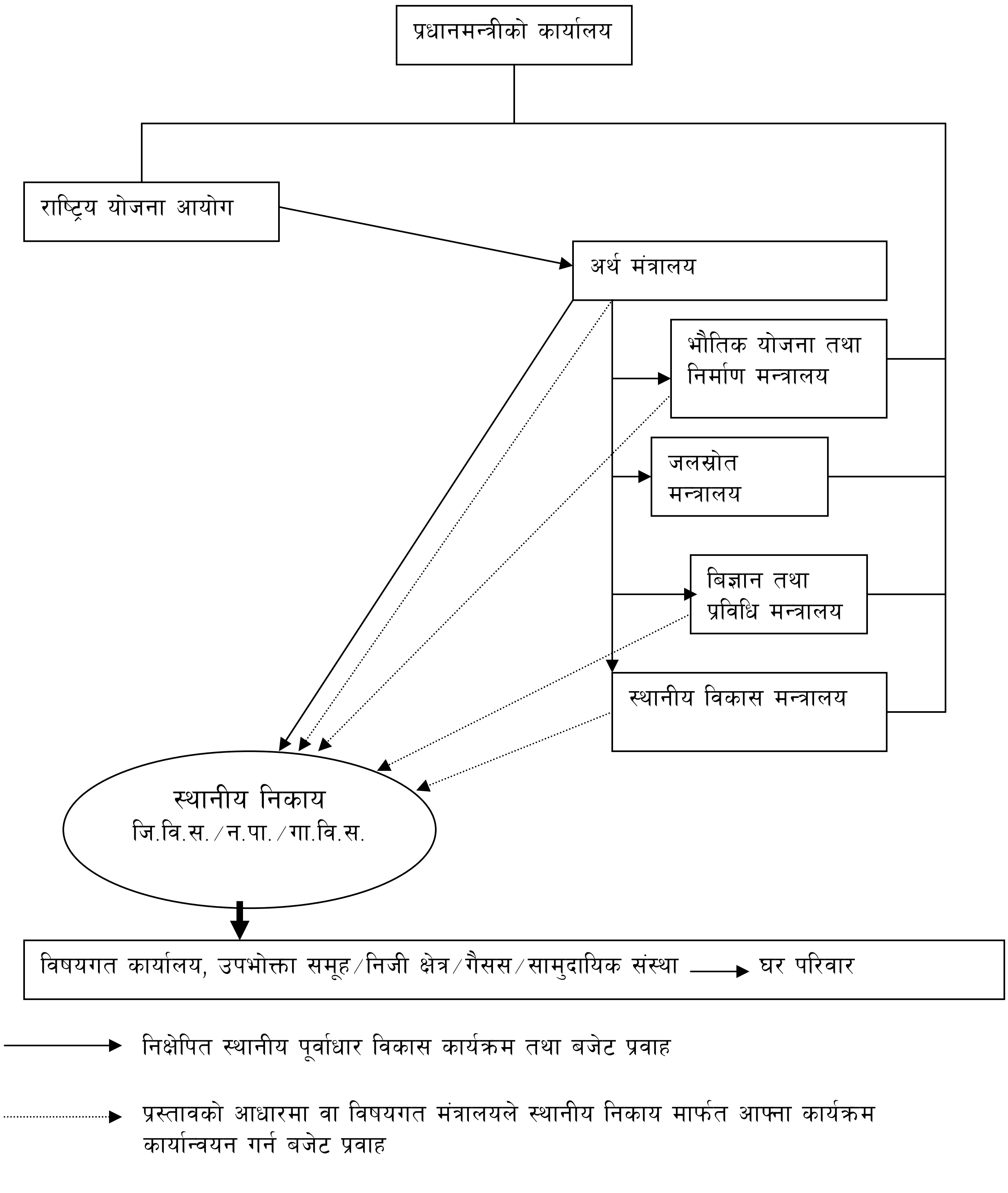

अनुगमन तथा रिपोर्टिङ्ग

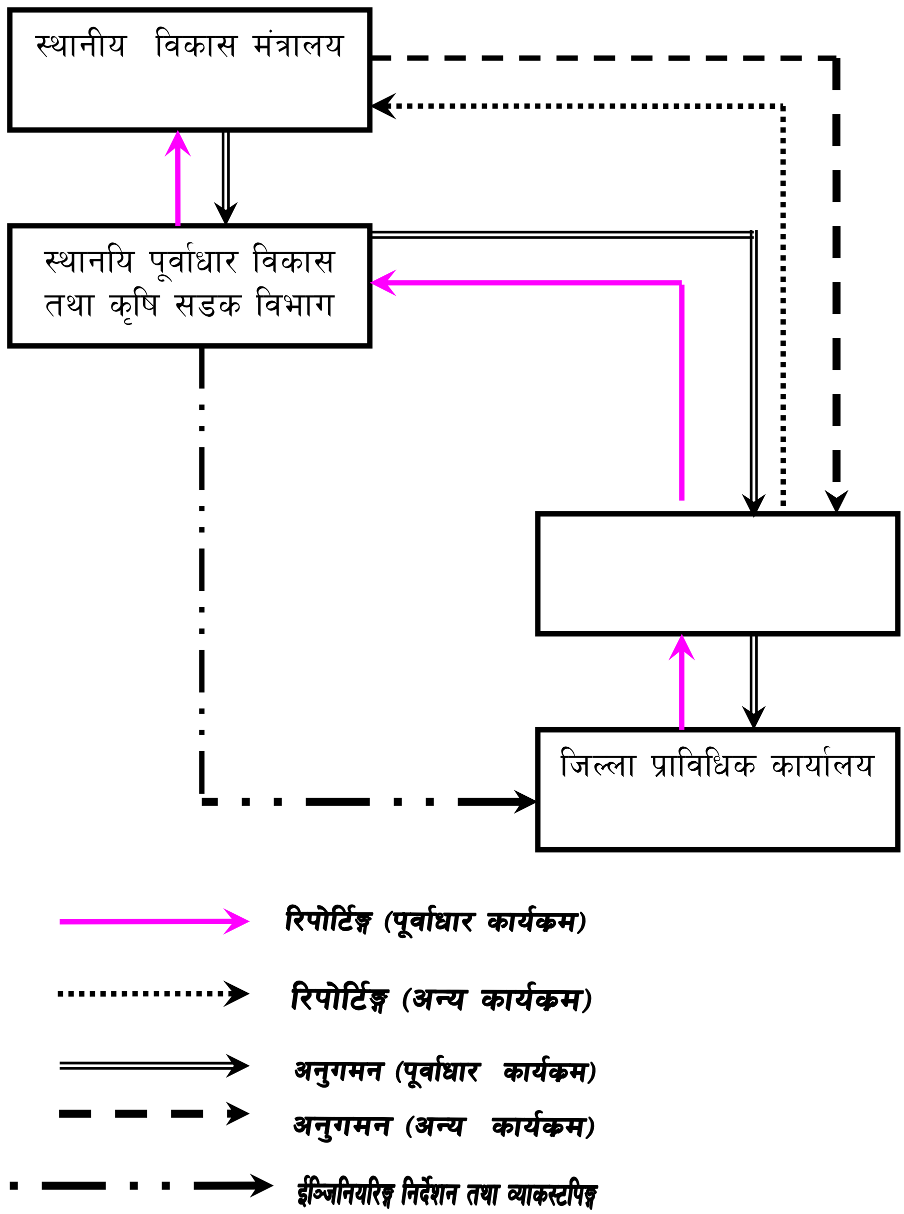

स्थानीय पूर्वाधार विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन निम्नानुसार गरिनेछः

- स्थानीय पूर्वाधार विकास सम्वन्धी सवै कार्यक्रमहरु निक्षेपण गरी विकेन्द्रिकरणको सिद्धान्त अनुसार कार्यान्वयन गरिने हुँदा यस रणनीतिक कार्य योजनामा उल्लेख भएका सवै क्रियाकलापहरु स्थानीय निकायले कार्यान्वयन गर्नेछन् ।
- निक्षेपित स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागि विनियोजन गरिने बार्षिक बजेट अर्थ मंत्रालयबाट जिल्ला विकास कोष तथा नगर विकास कोषमा विनियोजन गरिनेछ । यस्तो रकम स्थानीय निकायमा पूँजिगत विकास कोष/क्षमता विकास कोष/संचालन कोषको रुपमा उपयोग गरिनेछ ।
- स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि कार्य सम्पादनका आधारमा कोष बाँडफाँड गरिनेछ । यस्तो निर्णय गर्ने अधिकार स्थानीय निकायलाई दिइनेछ । साथै जि.वि.स.बाट नगरपालिका तथा गा.वि.स.मार्फत समेत कार्यक्रमहरुको संचालन गर्ने नीति अवलम्वन गरिनेछ ।
- स्थानीय निकायहरु (जि.वि.स./नगरपालिका/गा.वि.स.) स्वायत्त संस्था भएकाले केन्द्रियस्तरका निकायहरुको यी संस्थाहरुसँग समन्वयात्मक तथा सहयोगात्मक सम्बन्ध रहनेछ । जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका तथा गा. वि. स. ले निक्षेपित पूर्वाधार विकास कार्यक्रम तथा जिल्ला/नगर/गाउँस्थित सवै बिषयगत कार्यालयका कार्यक्रम समेतको समन्वय गर्ने हुँदा यस्ता निकायले आवश्यकता अनुसार केन्द्रियस्तरका निकायहरु बाट नियमानुसारको प्रक्रिया अवलम्वन गरी कार्यक्रम तथा स्रोत प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।

६.४ संस्थागत समन्वय

स्थानीय पूर्वाधार प्रणालीको समन्वय केन्द्रमा स्थानीय विकास मंत्रालय, स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक बिभागले तथा जिल्लास्तरमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा समन्वय स्थानीय निकायले गर्नेछन् । स्थानीय पूर्वाधार विकास कार्यमा केन्द्रिय तथा जिल्लास्तरीय निकायको भूमिका सहजकर्ता तथा समन्वयकर्ता हुने भएकोले यो रणनीतिक योजना स्वीकृत भएपछि संगठन विकास अध्ययन गरी केन्द्रिय तथा जिल्लास्तरीय निकायको पूर्नसंरचना गरिनेछ ।

निक्षेपण भएका स्थानीय पूर्वाधार विकासमा सवै सम्वद्ध निकायहरुलाई समन्वयात्मक रुपमा नीति निर्माण तथा मार्गदर्शकको रुपमा संलग्न गराउन केन्द्र तथा जिल्लास्तरमा स्थानीय पूर्वाधार विकास एकिकृत समन्वय समिति गठन गरिनेछ । केन्द्रियस्तरको समितिको अध्यक्षता स्थानीय विकास मंत्रालयका सचिवले गर्नेछन । समितिको सदस्य सचिवमा स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभागका महानिर्देशक रहनेछन् । समितिमा आवश्यकतानुसार सदस्य रहनेछन् ।

जिल्लास्तरिय समितिको अध्यक्षता जिल्ला विकास समितिका सभापतिले गर्नेछन् । जिल्ला परिषदले तोके अनुसार समितिमा आवश्यकता अनुसार सदस्य रहनेछन् ।

७. स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक कार्य योजना
(०६४/६५-०६६/६७)

७. १ स्थानीय यातायात रणनीतिक कार्य योजना

७.१.१ स्थानीय यातायात प्रणालीको बर्गीकरण

स्थानीय यातायात प्रणालीलाई निम्न अनुसार बर्गीकरण गरिएको छ:

क) स्थानीय सडक यातायात: जिल्लास्तरिय सडक, ग्रामीण तथा कृषि सडक, शहरी सडक, सुरुङ्ग मार्ग, घोडेटो, गोरेटो र सडक पुल तथा अन्य संरचना,

ख) झोलुङ्गे पुल

ग) जल यातायात: ऱ्याफ्टिङ, फेरी, डुङ्गा,

घ) हवाई यातायात (माग बमोजिम): हेलिप्याड

ङ) रज्जुमार्ग, (केवल कार, ग्राभिटी रोप-वे आदि)

७.१.२ स्थानीय सडक: रणनीतिक कार्य योजना

परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली बिस्तार तथा स्तरोन्नती भै सेवा, स्रोत र बजारमा जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
१.१ स्थानीय सडक प्रणालीको योजनाबद्ध विकास गर्ने	जिल्ला यातायात गुरु योजना तयार गर्ने/अद्यावधिक गर्ने (जिल्ला) (एकिकृत ग्रामीण पहुँच प्रणालीको आधारमा) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा: १५ | २५ | ३५ | ७५				जि. वि. स.	डोलिडार
	स्थानीय सडक क्षेत्रको केन्द्रिय लगानी योजना (Business Plan) तयार गर्ने				जि. वि. स.	गा. वि. स. / नगरपालिका
	स्थानीय सडकको जिल्लास्तरीय लगानी योजना तयार गर्ने / अद्यावधिक गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा: १५ | २५ | ३५ | ७५				जि. वि. स.	गा. वि. स. / नगरपालिका
	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)				जि. वि. स. / नगरपालिका	
	(बित्तिय) विकेन्द्रिकरण सम्वन्धी जागरण तथा ज्ञान अभिबृद्धि गर्ने (७५ जिल्ला)				जि. वि. स.	स्था.नि.वि.आ./ स्था.वि.म. गा. वि. स. / नगरपालिका/

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	केन्द्रियस्तरमा स्थानीय पूर्वाधार विकास एकिकृत समन्वय समिति गठन गर्ने				स्था.वि.मन्त्रालय	डोलिडार
	जिल्लास्तरमा स्थानीय पूर्वाधार विकास एकिकृत समन्वय समिति गठन गर्ने				जि.वि.स.	
१.२ गुणस्तरीय स्थानीय सडक विकासको आवश्यक कार्यविधि/ मार्गदर्शन / निर्देशिका तयारी/ अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने	स्थानीय सडक यातायात प्रणाली संचालनको लागि नर्मस्, स्टायण्डर्ड तथा स्पेसिफिकेसन सहितको आवश्यक म्यानुअल तथा निर्देशिका तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने ▪ संभाव्यता अध्ययन ▪ वाताबरण तथा सामाजिक मूल्याङ्कन ▪ सर्भेक्षण म्यानुअल ▪ कार्यान्वयन कार्यविधि निर्देशिका ▪ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ▪ हस्तान्तरण मर्मत संभार तथा संचालन ▪ प्रभाव मूल्याङ्कन ▪ एकिकृत ग्रामीण पहुँच प्रणाली प्राविधिक म्यानुअल ▪ स्थानीय निकायको लागि सार्वजनिक निर्माण निर्देशिका ▪ सामाजिक परीचालन तथा सशक्तिकरण ▪ वातावरणीय सुरक्षा तथा स्थानीय पूर्वाधार कार्यान्वयन (वातावरणीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन?) ▪ Approach म्यानुअल परिमार्जन गर्ने				सडक बिभाग डोलिडार	जि. वि. स/न.पा.
	आर्थिक तथा प्रशासकीय कार्यविधि सुधार गर्ने				स्था. वि.मं.	डोलिडार
	निर्देशिका अनुसार काम भए नभएको अनुगमन गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	अनुगमन डोलिडार
	गुणस्तर परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना तथा संचालन गर्ने (जिल्ला)				जि. वि. स. नगरपालिका	डोलिडार
	०६४/६५ : २० ; ०६५/६६ : २५ ; ०६६/६७ : ३० ; जम्मा : ७५					

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
१.३ स्थानीय सडक प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	स्थानीय सडक व्यवस्थापन सम्वन्धी संस्थागत क्षमता लेखाजोखा गर्ने (स्था वि मं, डोलिडार, जि वि स, नगरपालिका, गा वि स, जि प्रा का, गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र)				केन्द्रः स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडार जिल्लाः जि. वि. स. नगरपालिका	गा. वि. स. नगरपालिका
	सडक तथा पुल सम्वन्धी क्षमता विकास योजना तयार गर्ने ▪ प्राविधिक क्षमता ▪ व्यवस्थापकीय क्षमता ▪ निर्माण उपकरण एवं औजार व्यवस्थापन				जि. वि. स./ नगरपालिका/ गा.वि.स.	डोलिडार
	स्थानीय सडक सम्वन्धी निकायहरुको (गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) आबश्यकता अनुसार समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकास गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	गा. वि. स. नगरपालिका
	संगठनात्मक विकासका लागि अध्ययन गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर) आ. व. ०६४।६५ - ४० जिल्ला आ. व. ०६५।६६ - ३५ जिल्ला				केन्द्रः स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडार जिल्लाः जि. वि. स. नगरपालिका	
	ग्रामीण कृषि सडक महाशाखाको कार्य पूनरावलोकन गर्ने				डोलिडार	स्था.वि.म.
	बिद्यमान सांगठनिक संरचना पुनरावलोकन गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)				केन्द्रः स्था. वि. मं. तथा डोलिडार जिल्लाः जि. वि. स. नगरपालिका	
	संगठन विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि वि स नगरपालिका	
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने				जि. वि. स./ नगरपालिका/ गा.वि.स.	गै.स.स.
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि. स. नगरपालिका	स्था वि मं

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
१.४ स्थानीय सडक प्रणालीको निर्माण तथा विस्तार गर्ने	विस्तृत सर्वेक्षण गरी लगत इष्टिमेट तयार गर्ने (कि. मि.) ०६४/६५: २१८१ ०६५/६६: २९७२ ०६६/६७: ३८४७ जम्मा: ९०००				जि. वि. स. नगरपालिका	डोलिडार समुदाय
	स्थानीय श्रमिक उपलव्धता सर्भेक्षण गर्ने					
	कच्ची सडक निर्माण गर्ने (कि. मि.) ०६४/६५: ५४६ ०६५/६६: ६४७ ०६६/६७: ८०७ जम्मा: २०००				जि. वि. स. नगरपालिका	समुदाय
	मोटर गुडने पुल निर्माण गर्ने (गोटा) ०६४/६५: १५ ०६५/६६: ३० ०६६/६७: ५५ जम्मा: १००				जि. वि. स. नगरपालिका	डोलिडार
	मागको आधारमा नगरपालिका तथा गा. वि. स. लाई सडक प्रणाली सम्वन्धी प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने				जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	
	मांगको आधारमा घोडेटो/गोरेटो वाटो निर्माण गर्ने ०६४/६५: ५०० ०६५/६६: ५०० ०६६/६७: ५०० जम्मा: १५००				स्थानीय निकाय (जि.वि.स./न.पा. गा.वि.स.)	समुदाय
१.५ सहायक पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	पुरक योजना डिजाइन गर्ने (मागको आधारमा)				जि. वि. स. नगरपालिका	समुदाय
	पुरक योजना कार्यान्वयन गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	समुदाय
१.६ स्थानीय सडकको स्तरोन्नती, पुर्नस्थापन तथा मर्मत संभार प्रणाली स्थापना गर्ने ।	सडकको स्तरोन्नती तथा पूर्नस्थापना गर्ने (कि. मि) ०६४/६५: १६३५ ०६५/६६: २३२५ ०६६/६७: ३०४० जम्मा: ७०००				जि. वि. स. नगरपालिका	डोलिडार
	स्थानीय सडकको लगत तयार/अद्यावधिक गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	गा. वि. स.
	बार्षिक मर्मत संभार योजना तयार गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	रोडबोर्ड नेपाल गा. वि. स.

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	मर्मत संभार कोष खडा गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा ४० | २२ | १३ | ७५				जि. वि. स. नगरपालिका	रोडबोर्ड नेपाल गा. वि. स.
	चालू सडक मर्मत संभार गर्ने (कि. मि.) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा ९००० | १०००० | १२००० | १२०००				जि. वि. स. नगरपालिका	गा. वि. स.
१.८ स्थानीय यातायातको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि हस्तान्तरण अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	ग्रामीण सडक प्रविधि सम्वन्धी अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने				जि. वि. स.	डोलिडार
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने				जि. वि. स.	डोलिडार
	उपयुक्त प्रविधि पहिचान तथा विकास गरी हस्तान्तरण तथा प्रचार प्रसार गर्ने				डोलिडार	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय
१.९ स्थानीय सडकको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	सूचना प्रविधि सम्वन्धी योजना तर्जुमा गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	गा. वि. स.
	संचार प्रक्रिया सुधार गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि.वि. स. नगरपालिका	
	सूचना व्यवस्थापन गर्ने (MIS)				केन्द्रः स्था.वि.म., डोलिडार जिल्लाः जि वि. स. नगरपालिका	
	भौगोलिक सूचना प्रणाली विकास गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा ४० | २२ | १३ | ७५				जि. वि. स. नगरपालिका	स्था.वि.म., डोलिडार, गा. वि. स.
	भौगोलिक सूचना प्रणाली स्थानीय विकास मंत्रालय तथा सडक बिभागको सूचना प्रणाली सँग आवद्ध गर्ने				डोलिडार	स्था.वि.म., जि वि. स.
	DPMAS तयारी तथा क्रियाशिल गर्ने				जि. वि. स.	नगरपालिका गा.वि.स.
	स्थानीय सडक सूचना DPMAS सँग आवद्ध गरी डोलिडार र स्था. वि. मं. को सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने				स्था. वि. मं /डोलिडार	जि वि. स. नगरपालिका
	राष्ट्रिय ग्रामिण सडक तथ्यांक वार्षिक रुपमा प्रकाशित गर्ने				डोलिडार	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
१.१० स्थानीय सडक प्रणालीको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	नतिजामूलक अनुगमन प्रणाली विकास गर्न विद्यमान अनुगमन प्रणालीमा सुधार गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	स्था.वि.म डोलिडार
	अनुगमन योजना तयार गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	डोलिडार
	अनुगमन गर्ने				जि. वि. स नगरपालिका	डोलिडार समुदाय
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने (चौमाशिक)				डोलिडार जि. वि. स. नगरपालिका	
	सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने (आवश्यकता अनुसार)				जि. वि. स नगरपालिका गा.वि.स.	समुदाय
	सार्वजनिक परीक्षण गर्ने (सवै आयोजनाको कम्तिमा वर्षको १ पटक)				जि. वि. स. नगरपालिका	समुदाय
	स्थानीय सडकको प्राविधिक परीक्षण पद्धति लागू गर्ने				जि. वि. स. डोलिडार	राष्ट्रिय शतर्कता केन्द्र
	एकिकृत रुपमा प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने प्रणाली विकास गर्ने				डोलिडार जि. वि. स. नगरपालिका	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने				डोलिडार जि. वि. स. नगरपालिका	
	बार्षिक रुपमा स्थानीय यातायात विकास सम्वन्धी अनुगमनवाट प्राप्त प्रगति तथा उपलव्धि प्रकाशित गर्ने				डोलिडार जि. वि. स. नगरपालिका	
	प्रभाव मूल्याङ्कन पद्धति तयार गर्ने				जि. वि. स. नगरपालिका	डोलिडार

७.१.३ झोलुङ्गे पुल[२]: रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली बिस्तार तथा स्तरोन्नती भई सेवा, स्रोत र बजारमा जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ						
१.१ योजना तर्जुमा गर्ने	जिल्ला सडक यातायात गुरु योजनामा झोलुङ्गे पुल समावेश गरी यातायात पूर्वाधार नक्सा तयार गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा १५	२५	३५	७५				जि. वि. स.	डोलिडार
	झोलुङ्गे पुलको आवश्यकता बारेमा राष्ट्रियस्तरमा अध्ययन गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	झोलुङ्गे पुल क्षेत्रको केन्द्रिय लगानी योजना (Business Plan) तयार गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)				जि. वि. स.	गा. वि. स.
	जिल्ला विकास समिति - झोलुङ्गे पुल शाखाको लगानी योजना (Business Plan) तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा १५	२५	३५	७५				जि. वि. स.	गा. वि.स
१.२ गुणस्तरीय झोलुङ्गे पुल विकासका लागि आवश्यक कार्यविधि तयार गर्ने	झोलुङ्गे पुल निर्देशिका अद्यावधिक गर्ने				डोलिडार	
	झोलुङ्गे पुल संहिता (Code) तयार गर्ने				डोलिडार	
	गुणस्तर परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना तथा विस्तार गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा २०	२५	३०	७५				जि. वि. स.	डोलिडार
१.३ झोलुङ्गे पुल कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	निक्षेपण योजना तयार गर्ने				स्था.वि.मन्त्रालय	डोलिडार
	झोलुङ्गे पुल कार्यक्रम स्थानीय निकायमा निक्षेपण गर्ने				स्था.वि.मन्त्रालय	डोलिडार
१.४ झोलुङ्गे पुल विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता	संस्थागत आवश्यकता पहिचान गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि.स	

[२] झोलुङ्गे पुल भन्नाले मुख्य र सहायक पैदल मार्गमा पर्ने Suspended , Suspension र Truss Bridge समेतलाई जनाउनेछ

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
विकास गर्ने	जनशक्ति विकास योजना तयार गर्ने ■ प्राविधिक क्षमता ■ व्यवस्थापकीय क्षमता ■ उपकरण				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि.स	
	झोलुङ्गे पुल सम्वन्धी संस्थाहरु (स्थानीय निकाय, गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) को आबश्यकता अनुसार संस्थागत क्षमता विकास गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि.स	
	झोलुङ्गे पुल शाखाको कार्य पूनरावलोकन गरी संगठन कार्यविधि तयार/अद्यावधिक गर्ने				डोलिडार	
	बिद्यमान संगठन संरचना पुनरावलोकन गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि.स	स्था.वि.मन्त्रालय
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि.स	स्था. वि. मंत्रालय
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने				जि. वि. स.	न.पा./गा.वि.स.
१.५ झोलुङ्गे पुल निर्माण तथा विस्तार गर्ने	संभाव्य आयोजान पहिचान, छनौट र प्राथमिकिकरण गर्न संयन्त्र तयार गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	विस्तृत सर्वेक्षण गरी लगत इष्टिमेट तयार गर्ने (कि. मि) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा: ३२८ | ३३५ | ३३७ | १०००				जि. वि. स.	
	झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्ने (गोटा) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा: ३२८ | ३३५ | ३३७ | १०००				जि. वि. स.	गा. वि. स समुदाय
	बृहद मर्मत गर्ने (गोटा) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा: २० | २५ | २६ | ७१				जि. वि. स.	गा. वि. स समुदाय
१.६ सहायक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	पुरक योजना डिजाइन गर्ने (मागको आधारमा)				जि. वि. स	गा. वि. स समुदाय
	पुरक योजना कार्यान्वयन गर्ने				जि. वि. स.	गा. वि. स समुदाय

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
१.७ झोलुङ्गे पुल मर्मत संभार प्रणाली स्थापना गर्ने	मर्मत गर्नुपर्ने झोलुङ्गे पुलको लगत तयार गर्ने				जि. वि. स.	गा. वि. स समुदाय
	आवधिक तथा नियमित मर्मत संभारको लागि जिम्मेवार निकाय तोक्ने				जि. वि. स.	गा. वि. स
	मर्मत संभार योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)				जि. वि. स.	गा. वि. स समुदाय
	आवधिक तथा नियमित मर्मत संभार गर्ने (गोटा/वर्ष) ०६४/६५ ०६५/६६ ०६६/६७ जम्मा: ३५०० ३५०० ३५०० ३५००				जि. वि. स.	गा. वि. स समुदाय
	स्थानीयस्तरमा झोलुङ्गे पुलको मर्मत संभार तथा रेखदेख गर्न समिति गठन गर्ने				जि. वि. स.	गा. वि. स
१.८ स-साना प्रविधि हस्तान्तरण अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	झोलुङ्गे पुल प्रविधि सम्वन्धी अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	उपयुक्त प्रविधि पहिचान तथा विकास गरी हस्तान्तरण तथा प्रसार गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने				जि. वि. स	डोलिडार
	स्थानीयस्तरमा झोलुङ्गे पुल सम्वन्धी सीप विकास गर्ने				जि. वि. स.	डोलिडार
१.९ झोलुङ्गे पुलको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	झोलुङ्गे पुलको लगत (Inventory) तयारी तथा बार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने (७५ जिल्ला)				जि. वि. स.	गा. वि. स न.पा.
	सूचना अद्यावधिक गर्ने				जि. वि. स.	
	झोलुङ्गे पुल सम्वन्धी सूचना भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ ०६५/६६ ०६६/६७ जम्मा १५ २५ ३५ ७५				जि. वि. स.	डोलिडार
	नेपाल झोलुङ्गे पुल रेकर्ड अद्यावधिक गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
१.१० अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	नतिजामूलक अनुगमन प्रणाली विकास गर्न बिद्यमान अनुगमन प्रणालीमा सुधार गर्ने				जि. वि. स.	स्था.वि.म. डोलिडार
	अनुगमन योजना तयार गर्ने				जि. वि. स.	स्था.वि.म. डोलिडार
	अनुगमन गर्ने				जि. वि. स.	डोलिडार

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने (चौमाशिक)				जि. वि. स.	डोलिडार
	सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने (आवश्यकता अनुसार सबै कार्यक्रमको)				जि. वि. स.	डोलिडार
	सार्वजनिक परीक्षण गर्ने (सबै कार्यक्रमको कम्तिमा बर्षको १ पटक)				जि. वि. स.	डोलिडार
	प्रतिवेदन पेश गर्ने				जि. वि. स.	
	बार्षिक रुपमा अनुगमन बाट प्राप्त प्रगति तथा उपलब्धि प्रकाशित गर्ने				जि. वि. स.	डोलिडार

७.१.४ अन्य यातायातः रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली बिस्तार तथा स्तरोन्नती भै सेवा, स्रोत र बजारमा जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ						
१.१ रज्जुमार्ग विकास सम्वन्धी अवधारण तयार गर्ने	सडक सुविधा बिस्तार गर्न कठिनाई भएका क्षेत्रहरुमा रज्जुमार्ग आवश्यकता पहिचान गर्ने				जि. वि. स.	
	रज्जुमार्ग निर्माणका लागि उपयुक्त प्रविधि विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	रज्जुमार्ग सार्वजनिक निजी/साझेदारी अन्तर्गत निर्माण गर्न कार्यविधि तयार गर्ने				डोलिडार	स्था. पू. शा.
	रज्जुमार्ग विकासमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा साझेदारी गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
१.२ जलमार्ग विकास सम्वन्धी अवधारण तयार गर्ने	स्थानीयस्तरमा संभाव्य जलमार्ग क्षेत्रको पहिचान गर्ने				जि. वि. स.	
	जलमार्ग निर्माणका लागि उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
	जलमार्ग सार्वजनिक निजी साझेदारी अन्तर्गत निर्माण गर्न कार्यविधि तयार गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.
१.३ हेलिप्याड विकास सम्वन्धी अवधारण तयार गर्ने	चालु हालतमा रहेका हेलिप्याडहरुको लगत तयार गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स., ना.उ.प्रा.
	संभाव्य हेलिप्याड निर्माण क्षेत्रको पहिचान गर्ने				जि. वि. स.	डोलिडार, ना.उ.प्रा.
	हेलिप्याड निर्माणका लागि उपयुक्त प्रविधि विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स. ना.उ.प्रा.

७.१.५ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.१.५.१ मानवीय संशाधन

७.१.५.१.१ योजना तर्जुमा

योजना तर्जुमाका लागि केन्द्रियस्तरमा पर्याप्त जनशक्ति उपलव्ध छ । योजना तर्जुमा गर्ने कार्य विषयगत मंत्रालय तथा बिभागीय नीति अनुसार गर्नुपर्ने हुँदा स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडारले बढी समन्वय र सहजिकरण गर्नुपर्नेछ । सो को लागि मंत्रालय तथा बिभागबाट हुने समन्वयात्मक कार्यमा सुधार गरिनेछ ।

जिल्लास्तरमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप सीमित रहेको छ । जिल्लास्तरमा जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

७.१.५.१.२ योजना कार्यान्वयन

स्थानीय यातायात सम्वन्धी सबै काम स्थानीय निकाय मार्फत गरिनेछ । तोकिएका आयोजना तथा कार्य बाहेक सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन समुदायबाट हुनेछ ।

निक्षेपित स्थानीय यातायातको काम गर्न जिल्लास्तरमा बढी प्राविधिक जनशक्ति आबश्यक पर्नेछ । बिद्यमान सरकारी जनशक्तिले सहजकर्ता, समन्वयकर्ता एवं सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्नेछन् । प्राविधक सहयोग तथा समुदायको प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय क्षमता बढाउने कार्यमा आवश्यकता अनुसार निक्षेपण गर्ने बिषयगत कार्यालयबाट सहयोग पुऱ्याइनेछ । स्थानीय यातायात आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.१.५.१.३ संचालन

स्थानीय सडकको स्वामित्व स्थानीय निकायमा रहने हुँदा स्थानीय सडकको मर्मत तथा संचालन स्थानीय निकायबाट गरिनेछ । यस्तो कार्य संचालन गर्न कामदार समूह वा उपभोक्ता समितिलाई कार्यान्वयनको जिम्मेवारी दिइनेछ । कामदार समूह तथा उपभोक्ता समितिको यस्ता कार्य गर्नसक्ने गरी क्षमता विकास गरिनेछ ।

७.१.५.२ बित्तीय स्रोत आवश्यकता:

७.१.५.२.१ स्थानीय सडकमा लगानी, उपलब्ध स्रोत, नपुग स्रोत

स्थानीय सडक प्रणालीको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ ।

'रु. दश लाख'

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१. स्थानीय सडक प्रणालीको योजनाबद्ध विकास गर्ने	५५	१५५	१३५	३४५	१२५
२. गुणस्तरीय स्थानीय सडक विकासको आवश्यक कार्यविधि/ मार्गदर्शन / निर्देशिका तयारी/ अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने	१००	०	०	१००	०
३ स्थानीय सडक प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	१००	२००	३२५	६२५	१५००
४ स्थानीय सडक प्रणालीको निर्माण तथा विस्तार गर्ने	२४५०	२९१२	३६३१	८९९३	१६६५०
४.१ घोडेटो / गोरेटो बाटो निर्माण गर्ने	७५	७५	७५	२२५	३७५
५ सहायक पूर्वाधार विकासको कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	१०३८	१४८०	१९२७	४४४५	१००००
६ (क) स्थानीय सडकको पुर्नस्थापन, स्तरोन्नती तथा मर्मत संभार प्रणाली स्थापना गर्ने ।	४६६०	६३८३	८१७२	१९२१५	३३०००
६.१ सडक पुल निर्माण गर्ने	१८०	३६०	६६०	१२००	६०००
७ स्थानीय यातायातको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि हस्तान्तरण अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	२१०	२२०	४२०	८५०	२०००
८ स्थानीय सडकको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	८०	३०	३०	१४०	१५०
९ स्थानीय सडक प्रणालीको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	६३०	८८०	१०००	२५१०	५०००
जम्मा	**९५७८**	**१२६९५**	**१६३७५**	**३८६४८**	**७४८००**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	१२२५	१२८५	१४७५	३९८५	१००००
स्थानीय निकाय	१६२९	१६३०	१६३०	४८८९	९०००
दातृसंस्था	१६१०	११२०	६७०	३४००	१००००
गै स स					
अन्य					
जम्मा	**४४६४**	**४०३५**	**३७७५**	**१२२७४**	**२९०००**
नपुग स्रोत	**५११४**	**८६६०**	**१२६००**	**२६३७४**	**४५८००**

७.१.५.२.२ झोलुङ्गे पुलमा लगानी, उपलब्ध स्रोत, नपुग स्रोत

झोलुङ्गे पुलको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ ।

'रु. दश लाख'

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१. योजना तर्जुमा गर्ने	४	४	४	१२	१०
२ गुणस्तरीय झोलुङ्गे पुल विकासका लागि आवश्यक कार्यविधि तयार गर्ने	३	०	०	३	०
३ झोलुङ्गे पुल कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	०	०	०	०	०
४ झोलुङ्गे पुल विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	४	४	४	१२	१८
५ झोलुङ्गे पुल निर्माण तथा विस्तार गर्ने	९४०	९३६	९३६	२८१२	२८५०
६ सहायक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	९०	९०	९०	२७०	२८५
७ झोलुङ्गे पुल मर्मत संभार प्रणाली स्थापना गर्ने	२९	२८	२९	८६	१५०
८ स-साना प्रविधि हस्तान्तरण अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	१०	१०	१०	३०	७५
९ झोलुङ्गे पुलको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	१०	१०	१०	३०	१०
१० अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	५४	८०	८७	२२१	३२
जम्मा	**११४४**	**११६२**	**११७०**	**३४७६**	**३४३०**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	६०	६५	७०	१९५	३००
स्थानीय निकाय	१७०	१७०	१७१	५११	७५०
दातृसंस्था	७००	७००	७००	२१००	१४००
जम्मा आवश्यक श्रोत	**९३०**	**९३५**	**९४१**	**२८०६**	**२४५०**
नपुग स्रोत	**२१४**	**२२७**	**२२९**	**६७०**	**९८०**

७.१.५.२.३ अन्य यातायात लगानी, उपलब्ध स्रोत, नपुग स्रोत

अन्य यातायातको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ।

'रु. दश लाख'

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्माः	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१. रज्जुमार्ग विकास सम्वन्धी अवधारणा तयार गर्ने	५	५	५	१५	१००
२. जलमार्ग विकास सम्वन्धी अवधारणा तयार गर्ने	५	५	५	१५	१००
३. हेलिप्याड विकास सम्वन्धी अवधारणा तयार गर्ने	५	५	५	१५	१००
जम्मा	**१५**	**१५**	**१५**	**४५**	**३००**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार					
स्थानीय निकाय					
दातृसंस्था					
गै स स					
अन्य					
जम्मा					
नपुग स्रोत	**१५**	**१५**	**१५**	**४५**	**३००**

७.१.६ संस्थागत भूमिका

स्थानीय यातायात प्रणाली विकासमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछः

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• स्थानीय यातायात सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • झोलुङ्गे पुल कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने • तालीम र मानव संशाधन विकास सम्बन्धी नीति तयार गर्ने • दातृ संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने • स्थानीय यातायात निक्षेपणको लागि विषयगत मंत्रालयसँग समन्वय गर्ने • स्थानीय यातायातको सूचना प्रणाली अद्यावधिक गर्ने • स्थानीय यातायात प्रणालीको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन सूचक तयार गरी लागू गर्ने • स्थानीय यातायात प्रणालीको सूचक अनुसारको उपलब्धि तथा प्रभाव अनुगमन गर्ने • स्थानीय यातायात सम्वन्धी नीति तथा कार्यविधि तयार गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायलाई प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग उपलव्ध गराउने
भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालय	• राष्ट्रिय यातायात गुरु योजनामा स्थानीय यातायात समावेश गर्ने • स्थानीय यातायात कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने • स्थानीय यातायात सूचना केन्द्रिय सूचना प्रणालीमा समावेश गरी प्रकाशित गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• विषयगत मंत्रालय तथा बिभागसँग समन्वय गरी स्थानीय यातायात कार्यक्रमका लागि आवश्यक नर्मस, निर्देशिका, स्पेसिफिकेशन, वातावरण तथा सामाजिक अध्ययन निर्देशिका तयार गरी प्राविधिक मापदण्ड स्थापित गर्ने • स्थानीय स्तरमा गरिने सम्पूर्ण स्थानीय यातायात विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराउने र स्थानीय निकायको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • स्थानीय यातायात विकासका लागि आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत साधनहरु प्रवाहित गर्न केन्द्र र स्थानीय निकाय बीच समन्वय गर्ने • जिल्ला यातायात गुरु योजना तयारीको लागि निर्देशिका, मापदण्ड आदि विकास एवं परिमार्जन गरी लागू गर्ने र यस सम्बन्धी कार्यमा स्थानीय निकायलाई मागको आधारमा सहयोग पुऱ्याउने, • दातृसंस्थाबाट संचालित स्थानीय यातायात आयोजनाहरु बीच समन्वय गरी एकरुपता कायम गर्न सहयोग पुऱ्याउने • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने तथा यस्ता कार्यमा स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने • विभाग र स्थानीय निकायहरुको प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक मानव संसाधन विकासको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • एकभन्दा बढी जिल्लामा संचालित आयोजनाहरु बीच समन्वय गर्ने • स्थानीय निकायका लागि मागको आधारमा पूर्वाधार आयोजनाहरुको वातावरणीय पक्षको प्रारम्भिक परीक्षण एवं प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न स्थानीय निकायलाई सहयोग गर्ने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई स्थानीय यातायात व्यवस्थापन संवन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने •

	• यातायात व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • यातायात व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • पूर्वाधार विकास सम्बन्धी सूचना संकलन गरी सूचना व्यवस्थापन तथा प्रवाहको लागि एक सूचना श्रोत केन्द्रको स्थापना तथा विकास गर्ने र स्थानीय निकायहरुमा समेत यस किसिमको पूर्वाधार विकास तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग गर्ने । साथै केन्द्रीयस्तर र जिल्लास्तरमा सूचना प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक कार्य गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• स्थानीय यातायात गुरु योजना तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने • स्थानीय यातायात प्रणाली विकासका लागि जिल्ला विकास कोषवाट रकम विनियोजन गर्ने • स्थानीय यातायात कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • मर्मत संभार कोष स्थापना तथा संचालन गर्ने • स्थानीय यातायात मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराइ यातायात व्यवस्थापन गर्ने • स्थानीय यातायात आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • स्थानीय पूर्वाधार विकास आयोजनाहरुको वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइदिने • स्थानीय यातायातको गुणस्तर कायम राख्न संस्थागत व्यवस्था गर्ने • स्थानीय यातायात सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • केन्द्रियस्तरसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्ने र मन्त्रालय र विभागमा प्रतिवेदन पेश गर्ने • स्थानीय यातायात विकासमा संलग्न सरकारी, गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रका संस्थासँग समन्वय गर्ने • स्थानीय उपभोक्ता समितिहरुलाई योजना कार्यान्वयन तथा मर्मत सम्भार कार्यमा संलग्न गराउने
नगरपालिका	• नगरस्तरीय यातायात योजना तयार गर्ने • नगरस्तरीय यातायात कार्यक्रमको संभाव्यता अध्ययन, डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने • नगरस्तरीय यातायात कार्यक्रम उपभोक्ता मार्फत संचालन गर्ने । कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • नगरस्तरीय यातायात मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराइ यातायात व्यवस्थापन गर्ने • नगरस्तरीय यातायात आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • नगरस्तरीय यातायातको सूचना प्रणाली विकास गर्ने । जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने
गाउँ विकास समिति	• गाउँ स्तरीय यातायात आयोजना तयार गर्ने • ग्रामीण यातायात कार्यक्रम उपभोक्ता मार्फत संचालन गर्ने । कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • समुदायसँग संयुक्त रुपमा स्थानीय यातायात मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा सहयोग गर्ने • ग्रामीण यातायात आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • ग्रामीण यातायातको सूचना अभिलेख राख्ने । जिल्ला विकास समितिको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा समयमा सूचना उपलब्ध गराउने • ग्रामीण सडकको नियमित मर्मत संभारको समन्वय गर्ने

जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• जिल्लाको यातायात सम्वन्धमा जि. वि. स. को प्राविधिक शाखाको रुपमा काम गर्ने • जिल्लाको यातायात सम्बन्धी योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गर्न जिल्ला विकास समितिलाई सहयोग गर्ने । सम्बन्धीत निकायहरुको समेत सहयोग लिई वार्षिक योजना तयार गर्ने • भू-तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गरी भू-सूचना प्रणालीबाट नक्सा तयार गर्ने • स्थापित निर्देशिका तथा प्रकृया अनुरुप भईरहेका वा प्रस्तावित यातायात योजनाहरुको विस्तृत सर्भेक्षण डिजाइन, नक्सा, लागत इष्टिमेट, ठेक्कापट्टा सम्बन्धी कागजातहरु, उपभोक्तासित गरिने संझौता, कार्यादेश तथा अन्य सम्बन्धीत कागजात तयार गर्ने • संपूर्ण गतिविधिहरुको अनुगमन गर्ने र प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने • स्थानीय यातायात आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्न जि. वि. स. लाई सहयोग गर्ने • जिल्लाको ग्रामीण सडक संचालन तथा मर्मत संभार संबन्धि योजना व्यवस्थापन गर्ने • स्थानीयस्तरका तुइन, पुल, पुलेसा तथा झोलुङ्गे पुलहरुको योजना तर्जूमा, निर्माण, संचालन तथा संभार संबन्धि योजना व्यवस्थापन गर्ने • प्राविधिक मापदण्ड, Worknorms निर्देशिका, प्रकृया, Specification, तथा अन्य प्राविधिक म्यानुअलको अनुसरण गर्ने गराउने • दक्षता तथा क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने । आवश्यकतानुसार स्थानीय यातायात सम्बन्धी वार्षिक तालिम गोष्ठी आयोजना गर्ने • सडक निर्माणसँग सम्बन्धीत जिल्ला स्थित गुणस्तर नियन्त्रण प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्ने, • निर्माण तथा संभारसँग सम्बद्ध गतिविधिहरु निर्धारित गुणस्तर तथा मापदण्ड अनुरुप संचालन गर्ने
उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• स्थानीय यातायात आयोजनामा सहभागिता सुनिश्चित गरी व्यवस्थापन गर्ने • आफ्नो जिम्मामा रहेका स्थानीय यातायात आयोजनाको कार्यान्यवन, संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने • स्थानीय यातायात आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षणमा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई सहयोग गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने • स्थानीय यातायात सम्वन्धी सूचना अभिलेख गरी जि.वि.स./जि.प्रा.का. लाई उपलव्ध गराउने
गैर सरकारी संस्था	• स्थानीय यातायात प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने, • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने
शैक्षिक संस्था तथा तालिम प्रतिष्ठान	• प्रविधि तथा प्राविधिक संस्था स्थापना गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने • स्थानीय यातायात प्रणाली विकास सम्वन्धी विषय पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने
निजी क्षेत्र	• स्थानीय यातायातको निर्माण तथा मर्मत संभार गर्ने • स्थानीय यातायात प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने

७.२ साना सिंचाईः

७.२.१ रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम २ः मागमा आधारित कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकास, बिस्तार तथा सुधार गरी सिंचाई योग्य जमिनमा आवश्यक परेको बेला भरपर्दो रुपमा पर्याप्त पानी उपलव्ध हुनेछ						
२.१ साना सिंचाईको योजनाबद्ध विकास गर्ने	जल उपयोग गुरु योजना तयार गरी सो योजनामा साना सिंचाई समावेश गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: १५; ०६५/६६: २५; ०६६/६७: ३०; जम्मा: ७०				जि.वि.स.	डोलिडार
	साना सिंचाईको केन्द्रिय लगानी योजना (Business Plan) तयार गर्ने				डोलिडार	जि.वि. स.
	जिल्लाको साना सिंचाइ लगानी योजना (Business Plan) तयार गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: १५; ०६५/६६: २५; ०६६/६७: ३५; जम्मा: ७५				जि.वि. स.	गा. वि. स.
	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)				जि.वि.स.	
२.२ गुणस्तरीय साना तथा सहकारी सिंचाई विकासको लागि कार्यविधि तयार/ अद्यावधिक गर्ने	साना सिंचाई प्रणाली संचालनको लागि नर्मस्, स्टायण्डर्ड तथा स्पेसिफिकेसन सहितको आवश्यक म्यानुअल तथा निर्देशिका तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने ▪ संभाव्यता अध्ययन ▪ वाताबरण तथा सामाजिक प्रभाव ▪ सर्भेक्षण म्यानुअल ▪ आयोजान पहिचान, छनौट र प्राथमिकिकरण गर्ने कार्यविधी ▪ कार्यान्वयन कार्यविधि निर्देशिका ▪ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ▪ हस्तान्तरण, मर्मत संभार तथा संचालन ▪ प्रभाव मूल्याङ्कन				सिंचाई बिभाग, डोलिडार	
	संभाव्य साना सिंचाई आयोजना पहिचान, छनौट र प्राथमिकिकरण गर्न कार्यविधि तयार गर्ने				डोलिडार	जि. वि. स.

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
२.३ साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	जलस्रोत मंत्रालय तथा सिंचाई बिभागसँग निक्षेपण योजना तयार गराउन समन्वय गर्ने				स्था. वि. मं.	जलस्रोत मंत्रालय, कृषि तथा सहकारी मंत्रालय
	मंत्रालय तथा बिभागको बार्षिक योजनामा निक्षेपण समावेश गर्ने				जलस्रोत मंत्रालय, कृषि तथा सहकारी मंत्रालय	स्था. वि. मं./ डोलिडार
२.४ साना तथा सहकारी सिंचाई विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	साना तथा सहकारी सिंचाई व्यवस्थापन सम्वन्धी संस्थागत क्षमता लेखाजोखा गर्ने (सरोकारवाला सबै)				केन्द्रः स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडार जिल्लाः जि. वि.स.	जि. वि. स.
	संस्थागत क्षमता विकास योजना तयार गर्ने ■ प्राविधिक क्षमता ■ व्यवस्थापकीय क्षमता ■ उपकरण व्यवस्थापन ■ गुणस्तर व्यवस्थापन				जि. वि. स.	डोलिडार
	साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी निकायहरु, गै स स, जल उपभोक्ता, निजी क्षेत्रको साना सिंचाई आयोजनाको मर्मत संभार र संचालन क्षमता विकास गर्ने				जि. वि. स.	
	संगठनात्मक सुधार गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर) आ. व. ०६४।६५- ४० जिल्ला / आ. व. ०६५।६६- ३५ जिल्ला				डोलिडार जि. वि. स.	
	सिंचाई, नदी नियन्त्रण तथा अन्य पूर्वाधार शाखाको कार्य पूनरावलोकन गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि. स.	
	समुदायको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने				जि. वि. स.	समुदाय
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने				केन्द्रः डोलिडार जिल्लाः जि. वि. स.	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
२.५ कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली निर्माण तथा बिस्तार गर्ने	साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजना विस्तृत सर्वेक्षण, डिजाइन, लागत अनुमान तयार गर्ने (हेक्टर) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १५०० | २००० | २५०० | ६०००				जि. वि. स.	
	साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजना निर्माण गर्ने (हेक्टर) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १५०० | २००० | २५०० | ६०००				जि. वि. स.	समुदाय
२.६ साना तथा सहकारी सिंचाइको मर्मत संभार तथा संचालन गर्ने	साना तथा सहकारी सिंचाइ प्रणालीको मर्मत स्टायण्डर्ड तोक्ने				जि. वि. स.	डोलिडार
	बार्षिक साना तथा सहकारी सिंचाइ मर्मत संभार योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)				जि. वि. स.	समुदाय
	मर्मत संभार संपुरक कोष गठन गर्ने (जि वि स स्तर)				जि. वि. स.	डोलिडार
	मर्मत संभार कोष खडा गर्ने (सबै स्किम)					
२.७ मागको आधारमा भूमिगत लगायत आधुनिक (Non-conventional) सिंचाई प्रणाली तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	संभावित क्षेत्र पहिचान गर्ने				जि. वि. स.	समुदाय
	भूमिगत लगायत आधुनिक सिंचाई प्रणाली सम्वन्धमा समुदायलाई सुसूचित गर्ने				जि. वि. स. जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	समुदाय
२.८ साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने	साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने				जि. वि. स.	
	बार्षिक रुपमा साना सिंचाई सम्वन्धी अनुगमन बाट प्राप्त प्रगति तथा उपलव्धि प्रकाशित गर्ने				जि. वि. स.	
२.९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	नतिजामूलक अनुगमन प्रणाली विकास गर्न बिद्यमान अनुगमन प्रणालीमा सुधार गर्ने				जि. वि. स.	
	अनुगमन योजना तयार गर्ने				जि. वि. स.	
	अनुगमन गर्ने				जि. वि. स.	समुदाय
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने				जि. वि. स.	
	सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने				जि. वि. स.	समुदाय
	एकिकृत रुपमा प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने प्रणाली विकास गर्ने				जि. वि. स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने				जि. वि. स.	

७.२.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.२.२.१ मानवीय संशाधन

७.२.२.१.१ योजना तर्जुमा

योजना तर्जुमाका लागि केन्द्रियस्तरमा पर्याप्त जनशक्ति उपलब्ध छ । योजना तर्जुमा गर्ने कार्य विषयगत मंत्रालय तथा बिभागीय नीति अनुसार गर्नुपर्ने हुँदा स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडारले बढी समन्वय र सहजिकरण गर्नुपर्नेछ। सो को लागि मंत्रालय तथा बिभागबाट हुने समन्वयात्मक कार्यमा सुधार गरिनेछ।

जिल्लास्तरमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप तथा क्षमता सीमित रहेको छ । जिल्लास्तरमा माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न सरोकारवालाहरुको बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ।

७.२.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी सबै काम स्थानीय निकाय मार्फत गरिनेछ । यस्ता कार्यक्रम कार्यान्वयन उपभोक्ताबाट गरिनेछ । कार्यान्वयनको समन्वय र प्रविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ । निक्षेपित साना तथा सहकारी सिंचाईको काम गर्न जिल्लास्तरमा बढी प्राविधिक जनशक्ति आबश्यक पर्नेछ। प्राविधिक सहयोग तथा समुदायको प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय क्षमता बढाउने कार्यमा आवश्यकता अनुसार निक्षेपण गर्ने बिषयगत कार्यालयबाट समेत सहयोग लिइनेछ। साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ।

७.२.२.१.३ संचालन

साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली स्वामित्व सहित उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण हुने र यस्ता स्किमको संचालन उपभोक्ताबाट गरिनेछ। उपभोक्ता समूहको यस्ता कार्य सम्पन्न गर्न सक्ने गरी क्षमता विकास गरिनेछ। जिल्ला विकास समिति / जि.प्रा.का. ले आवश्यकतानुसार प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नेछ।

७.२.२.२ वित्तीय स्रोत आवश्यकता

साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणालीको लागि लगानी प्रक्षेपण आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा निम्नानुसार गरिएको छ ।

(रु.१० लाख)

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१. साना तथा सहकारी सिंचाईको योजनाबद्ध विकास गर्ने	२०	२०	३०	७०	१००
२. गुणस्तरीय साना तथा सहकारी सिंचाई विकासको लागि कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने	५	०	०	५	०
३. साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	०	०	०	०	०
४. साना तथा सहकारी सिंचाई विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	१५	१०	२०	४५	१५०
५. कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली निर्माण तथा बिस्तार तथा मर्मत संभार गर्ने	१०५	१४०	१७५	४२०	८००
६. साना तथा सहकारी सिंचाइको मर्मत संभार तथा संचालन गर्ने	०	०	०	०	३००
७. मागको आधारमा भूमिगत लगायत आधुनिक (Non-conventional) सिंचाई प्रणाली तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	०	०	०	०	१५०
८. साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने	५	५	५	१५	१००
९. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	०	१०	१०	२०	५०
जम्मा	**१५०**	**१८५**	**२४०**	**५७५**	**१६५०**
उपलव्ध स्रोत					
नेपाल सरकार					
स्थानीय निकाय	५०	६०	७०	१८०	३५०
दातृसंस्था					
गै स स					
अन्य					
जम्मा	**५०**	**६०**	**७०**	**१८०**	**३५०**
नपुग स्रोत	**१००**	**१२५**	**१७०**	**३९५**	**१३००**

७.२.३ संस्थागत भूमिका

साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकासमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछः

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• साना तथा सहकारी सिंचाई सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • तालीम र मानव संशाधन विकास सम्बन्धी नीति तयार पार्ने • दातृ संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम निक्षेपणको लागि विषयगत मंत्रालयसँग समन्वय गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाईको सूचना प्रणाली अद्यावधिक गरी नीतिगत तथा योजनामा समावेश गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणालीको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन सूचक तयार गरी लागू गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणालीको सूचक अनुसारको उपलब्धि तथा प्रभाव अनुगमन गर्ने
जलस्रोत मंत्रालय	• राष्ट्रिय गुरु योजनामा साना सिंचाई समावेश गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी नीति तथा कार्यविधि तयार गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायलाई प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग उपलब्ध गराउने • साना तथा सहकारी सिंचाई सूचना केन्द्रिय सूचना प्रणालमिा समावेश गरी प्रकाशित गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • विद्यमान नर्मस, निर्देशिका, स्पेसीफिकेसन आदिको पूनरावलोकन गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• विषयगत मंत्रालय तथा बिभागसँग समन्वय गरी साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रमका लागि आवश्यक नर्मस, निर्देशिका, स्पेसिफिकेशन, वातावरण तथा सामाजिक अध्ययन निर्देशिका तयार गरी प्राविधिक मापदण्ड स्थापित गर्ने • स्थानीय स्तरमा गरिने सम्पूर्ण साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने र स्थानीय निकायको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकासका लागि आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत साधनहरु प्रवाहित गर्न केन्द्र र स्थानीय निकाय बीच समन्वय गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई गुरु योजना तयारीको लागि निर्देशिका, मापदण्ड आदि विकास गरी लागू गर्ने र यस सम्बन्धी कार्यमा स्थानीय निकायलाई मागको आधारमा सहयोग पुर्‍याउने • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई विकास सम्बन्धी नीति निर्माण गर्न स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई आवश्यक सहयोग गर्ने • विभाग र स्थानीय निकायहरुका लागि आवश्यक मानव संसाधन विकासको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गराउने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • मागको आधारमा साना तथा सहकारी सिचाई आयोजनाहरुको वातावरणीय पक्षको प्रारम्भिक परीक्षण एवं प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न सहयोग गर्ने •

	• जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई सम्बन्धी सूचना संकलन गरी सूचना प्रणालीमा समावेश गर्ने • अन्तरविभागिय (जस्तैः कृषि, पशु विकास, सिंचाई आदि) समन्वय गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• जल उपयोग गुरु योजना तयार गरी सो योजनामा साना तथा सहकारी सिंचाई समावेश गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने । • साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • केन्द्रियस्तरसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्ने र मन्त्रालय र विभागमा प्रतिवेदन पेश गर्ने, • साना तथा सहकारी सिंचाई मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराइ व्यवस्थापन गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई विकास आयोजनाहरुको वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइदिने • साना तथा सहकारी सिंचाईको गुणस्तर कायम राख्न संस्थागत व्यवस्था गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाईको क्षेत्रमा संलग्न निकायहरुसंग समन्वय गर्ने • भूमिगत तथा आधुनिक सिंचाई कार्यक्रममा संलग्न हुने निजी क्षेत्रका उत्पादक तथा सेवा प्रदायकहरुलाई परिचालन गर्ने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• जिल्लाको साना तथा सहकारी सिंचाई सम्बन्धी योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गर्न जिल्ला विकास समितिलाई सहयोग गर्ने • भू-तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गरी भू-सूचना प्रणालीबाट नक्सा तयार गर्ने • स्थापित निर्देशिका तथा प्रकृया अनुरुप भईरहेका वा प्रस्तावित साना सिचाई योजनाहरुको विस्तृत सर्भेक्षण डिजाइन, नक्सा, लागत इष्टिमेट, ठेक्कापट्टा सम्बन्धी कागजातहरु, उपभोक्तासित गरिने संझौता, कार्यादेश तथा अन्य सम्बन्धीत कागजात तयार गरी योजना कार्यान्वयन गर्ने • संपूर्ण गतिविधिहरुको अनुगमन गर्ने र प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने • जिल्लाको साना तथा सहकारी सिंचाई कार्यक्रम संचालन तथा मर्मत संभार व्यवस्था गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी प्राविधिक मापदण्ड, Worknorms आधार, निर्देशिका, प्रकृया, Specification तथा अन्य प्राविधिक म्यानुअलको अनुसरण गर्ने गराउने • साना तथा सहकारी सिंचाई सम्बन्धी तालिम गोष्ठी आयोजना गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई निर्माणसँग सम्बन्धीत जिल्ला स्थित गुणस्तर नियन्त्रण प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्ने • निर्माण तथा संभारसँग सम्बद्ध गतिविधिहरु निर्धारित गुणस्तर तथा मापदण्ड अनुरुप संचालन गर्ने

उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजनामा सहभागिता सुनिश्चित गरी व्यवस्थापन गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजनाको कार्यान्वयन, संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने • साना तथा सहकारी सिचाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने, गराउने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने • साना तथा सहकारी सिंचाई सम्वन्धी सूचना अभिलेख गरी जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई उपलव्ध गराउने
गैर सरकारी संस्था	• साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्यमा उपयोग गर्ने
शैक्षिक संस्था तथा तालिम प्रतिष्ठान	• प्रविधि तथा प्राविधिक संस्था स्थापना गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने
निजी क्षेत्र	• साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्यमा उपयोग गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने

७.३ नदी नियन्त्रण:

७.३.१ रणनीतिक कार्य योजना

<table>
<tr><th rowspan="2">गतिविधि</th><th rowspan="2">कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक</th><th colspan="3">समयावधि</th><th rowspan="2">उत्तरदायित्व</th><th rowspan="2">सहयोगी</th></tr>
<tr><th>०६४/६५</th><th>०६५/६६</th><th>०६६/६७</th></tr>
<tr><td colspan="7">परिणाम ३: सामुदायिक सहभागितामा स्थानीयस्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनिकरण तथा व्यवस्थित हुनेछ।</td></tr>
<tr><td rowspan="3">३.१ जोखिमपूर्ण क्षेत्र नक्साङ्कन गर्ने</td><td>जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण बिभागसँग समन्वय गरी प्रकोपजन्य जोखिम क्षेत्रको नक्साङ्कन र रेखाङ्कन गर्ने (७५ जिल्ला)</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td rowspan="2">डोलिडार, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण बिभाग</td></tr>
<tr><td>जिल्लाभित्रका स-साना नदी नियन्त्रणका (स-साना खोला तथा खोल्सा)कार्यक्रम डिजाइन गर्ने (जिल्ला)<table><tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr><tr><td>१०</td><td>२०</td><td>२०</td><td>५०</td></tr></table></td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td></tr>
<tr><td>कार्य योजना तयार गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td>समुदाय</td></tr>
<tr><td rowspan="2">३.२ जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने</td><td>जलस्रोत मंत्रालय तथा जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण बिभागसँग निक्षेपण योजना तयार गराउन समन्वय गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>स्था. वि. मं</td><td>जलस्रोत मंत्रालय</td></tr>
<tr><td>मंत्रालय तथा बिभागको बार्षिक योजनामा निक्षेपण समावेश गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जलस्रोत मंत्रालय</td><td>स्था. वि. मं</td></tr>
<tr><td rowspan="2">३.३ स्थानीयस्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन तथा आपतकालीन</td><td>राहत तथा पूननिर्माण प्रणाली स्थापना र संचालन गर्ने (जिल्ला)<table><tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr><tr><td></td><td>७५</td><td>७५</td><td>७५</td></tr></table></td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td>समुदाय</td></tr>
<tr><td>समुदायको संलग्नतामा उद्धार तथा राहत योजना तयार गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td>समुदाय</td></tr>
</table>

रोकथाम तथा बचाउ कार्य गर्ने	प्रकोपको समयमा समन्वयात्मक रुपमा उद्धार तथा राहत प्रदान गर्ने				जि.वि.स.	जि. प्रशासन का. समुदाय
	पूर्वचेतना एवं न्यूनिकरण, पूर्नस्थापना, पूनर्निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
	वाढी, पहिरो रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम गर्ने ०६४/६५ (जिल्ला) — ; ०६५/६६ — २० ; ०६६/६७ — २० ; जम्मा — ४०				जि.वि.स.	समुदाय
	मर्मत संभार गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
३.४ बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण कार्यमा संलग्न समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	जनचेतना विकास गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
	प्राविधिक जनशक्ति विकास गर्ने				जि.वि.स.	डोलिडार
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने ▪ प्राविधिक क्षमता ▪ व्यवस्थापकीय क्षमता ▪ उपकरण				जि.वि.स.	समुदाय
३.५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने				जि.वि.स.	
	अनुगमन गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने				डोलिडार जि.वि.स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने				जि.वि.स.	
	नदी नियन्त्रण सम्वन्धी सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने				जि.वि.स.	

७.३.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.३.२.१ मानवीय संशाधन

७.३.२.१.१ योजना तर्जुमा

योजना तर्जुमाका लागि केन्द्रियस्तरमा पर्याप्त जनशक्ति उपलव्ध छ । योजना तर्जुमा गर्ने कार्य विषयगत मंत्रालय तथा बिभागीय नीति अनुसार गर्नुपर्ने हुँदा स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडारले बढी समन्वय र सहजिकरण गर्नुपर्नेछ । सो को लागि मंत्रालय तथा बिभागबाट हुने समन्वयात्मक कार्यमा सुधार गरिनेछ ।

जिल्लास्तरमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप सीमित रहेको छ । जिल्लास्तरमा जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

७.३.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

स्थानीय स्तरका नदी नियन्त्रण सम्वन्धी सबै काम स्थानीय निकाय मार्फत गरिनेछ । तोकिएका आयोजना तथा कार्य बाहेक सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन समुदायबाट हुनेछ । कार्यान्वयनको समन्वय र प्रविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ ।

निक्षेपित नदी नियन्त्रण सम्वन्धी काम गर्न जिल्लास्तरमा बढी प्राविधिक जनशक्ति आबश्यक पर्नेछ । प्राविधक सहयोग तथा समुदायको प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय क्षमता बढाउने कार्यमा आवश्यकता अनुसार निक्षेपण गर्ने बिषयगत कार्यालयबाट सहयोग पुऱ्याइने छ । नदी नियन्त्रण आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.३.२.१.३ संचालन

नदी नियन्त्रण सम्वन्धी कार्यको स्वामित्व उपभोक्ता समितिको हुने र यस्ता स्किमको संचालन उपभोक्ताबाट गरिनेछ । उपभोक्ता समूहको यस्ता कार्य सम्पन्न गर्न सक्ने गरी क्षमता विकास गरिनेछ । जिल्ला विकास समितिले आवश्यकतानुसार प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नेछ ।

७.३.२.२ वित्तीय स्रोत आवश्यकता

नदी नियन्त्रण प्रणालीको लागि लगानी प्रक्षेपण आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा निम्नानुसार गरिएको छ ।

रु. १० लाखमा

गतिविधि (Activity)	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१. जोखिमपूर्ण क्षेत्र नक्साङ्कन गर्ने	५	१०	१०	२५	२०
२. जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने					
३. स्थानीयस्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन तथा आपतकालीन रोकथाम तथा बचाउ कार्य गर्ने	०	५	५	१०	२०००
४. बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण कार्यमा संलग्न समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	०	५	०	५	१००
५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	०	०	०	०	१००
जम्मा	५	२०	१५	४०	२२२०
उपलव्ध स्रोत					
नेपाल सरकार					
स्थानीय निकाय	०	५	५	१०	१००
दातृसंस्था					
गै स स					
अन्य					
जम्मा	०	५	५	१०	११०
नपुग स्रोत	५	१५	१०	३०	२१२०

७.३.३ संस्थागत भूमिका

नदी नियन्त्रणमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछ:

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • तालीम र मानव संशाधन विकास सम्बन्धी नीति तयार पार्ने • दातृ संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने • नदी नियन्त्रण निक्षेपणको लागि विषयगत मंत्रालयसँग समन्वय गर्ने • नदी नियन्त्रण सूचना प्रणाली अद्यावधिक गरी नीति तथा योजनामा समावेश गर्ने • नदी नियन्त्रण प्रणालीको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन सूचक तयार गरी लागू गर्ने • नदी नियन्त्रण प्रणालीको सूचक अनुसारको उपलव्धि तथा प्रभाव अनुगमन गर्ने
जलस्रोत मंत्रालय	• नदी नियन्त्रण सम्वन्धी नीति तथा कार्यविधि तयार गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय निकायलाई प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग उपलव्ध गराउने • नदी नियन्त्रण सूचना केन्द्रिय सूचना प्रणालमिा समावेश गरी प्रकाशित गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• नदी नियन्त्रण कार्यक्रमका लागि आवश्यक नर्मस, निर्देशिका, स्पेसिफिकेशन, वातावरण तथा सामाजिक अध्ययन निर्देशिका तयार गरी प्राविधिक मापदण्ड स्थापित गर्ने • स्थानीय स्तरमा गरिने सम्पूर्ण नदी नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराउने र स्थानीय निकायको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • नदी नियन्त्रणका लागि आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत साधनहरु प्रवाहित गर्न केन्द्र र स्थानीय निकाय बीच समन्वय गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • नदी नियन्त्रण सम्बन्धी नीति निर्माण गर्न स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई आवश्यक सहयोग गर्ने • विभाग र स्थानीय निकायहरुका लागि आवश्यक मानव संसाधन विकासको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गराउने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई नदी नियन्त्रण सम्वन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने • नदी नियन्त्रण सम्वन्धी कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • नदी नियन्त्रण सम्वन्धी कार्यको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलव्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • नदी नियन्त्रण सम्बन्धी सूचना संकलन गरी सूचना प्रणालीमा समावेश गर्ने

जिल्ला विकास समिति	• नदी नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • नदी नियन्त्रण सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • केन्द्रियस्तरसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्ने र मन्त्रालय र विभागमा प्रतिवेदन पेश गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यमा संलग्न सरोकारवालाहरु बीच समन्वय गर्ने • नदी नियन्त्रण विकास आयोजनाहरुको वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइदिने • पूर्वचेतना एवं न्यूनिकरण सम्बन्धी कार्य गर्ने
नगरपालिका/गाउँ विकास समिति	• नदी नियन्त्रण कार्यमा प्रमुख जिम्मेवार निकायको रुपमा रही कार्य गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयबाट लिई कार्यक्रम संचालन गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यमा गैर सरकारी, सहकारी तथा निजी संस्थालाई संलग्न गराई कार्यक्रम संचालन गर्ने • स्थानीयस्तरमा वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• जिल्ला अन्तर्गत नदी नियन्त्रण संवन्धी प्राविधिक कार्यको डिजाइन तथा निर्माण सम्बन्धी जिम्मेवार सहयोगी निकायको रुपमा कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार नदी नियन्त्रण कार्यको लागि प्रस्तावित निर्माण अवयवहरुको अध्ययन, इन्जिनियरिङ्ग सर्भे तथा डिजाईन कार्य र निर्माण कार्यको व्यवस्थापन अन्तर्गत आवश्यक सुपरिवेक्षण, अनुगमन, मूल्यांकन कार्य गर्ने • नदी नियन्त्रण संवन्धी जनचेतना अभिवृद्धि, तालिम आदि संचालन गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यमा जिल्लास्तरमा सहजकर्ताको रुपमा कार्य गर्ने क्षमता विकास गर्ने • नगरपालिका/गाउँ विकास समितिलाई नदी नियन्त्रण कार्यमा आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने • नदी नियन्त्रण संवन्धी दिग्दर्शन, निर्देशिका, म्यानुअल, मापदण्ड आदिलाई लागू गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यमा आवश्यक प्राविधिक सहयोगको लागि विभागसँग समन्वय कायम गर्ने • नदी नियन्त्रण कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने खालका सामग्रीको विकास र विभाग लगायत अन्य श्रोतबाट प्राप्त हुने यस्ता सामग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्ने • जिल्लास्तरमा गठन हुने नदी नियन्त्रण सम्बन्धी समितिको बैठक आयोजना गर्न सहयोग गर्ने
उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• नदी नियन्त्रण आयोजनामा सहभागिता सुनिश्चित गरी व्यवस्थापन गर्ने • नदी नियन्त्रण आयोजनाको कार्यान्यवन, संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने • नदी नियन्त्रण आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षणमा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई सहयोग गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने • नदी नियन्त्रण सम्वन्धी सूचना अभिलेख गर्ने

गैर सरकारी संस्था	• नदी नियन्त्रण प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्यमा उपयोग गर्ने
शैक्षिक संस्था तथा तालिम प्रतिष्ठान	• प्रविधि तथा प्राविधिक संस्था स्थापना गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने
निजी क्षेत्र	• नदी नियन्त्रणमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्यमा उपयोग गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने

७.४ लघु जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा:
७.४.१ रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम ४: ग्रामीण क्षेत्रमा स्वच्छ, भरपर्दो र उपयुक्त नविकरणीय ग्रामीण ऊर्जाको आपूर्ति भई बातावरण संरक्षण तथा ग्रामीण आर्थिक अवसरमा सुधार हुनेछ						
४.१ ग्रामीण ऊर्जा विकासको लागि योजनाबद्ध प्रणाली विकास गर्ने	भौगोलिक आधारमा ग्रामीण ऊर्जा आवश्यकता तथा आपूर्ति सम्वन्धी अध्ययन गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: १५; ०६५/६६: २५; ०६६/६७: ३५; जम्मा: ७५				जि. वि. स.	उर्जा योजना विकासमा संलग्न संस्थाहरु
	जिल्लास्तरीय ग्रामीण ऊर्जा योजना तयार गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	ग्रामीण ऊर्जा विकास कार्यक्रम स्थानीय निकायको समन्वयमा संचालन गराउन कार्यविधि तयार गर्ने				बिज्ञान तथा प्रविधि मंत्रालय	स्थानीय विकास मंत्रालय
	ग्रामीण ऊर्जा स्किम कार्यान्वयनमा सहजिकरण तथा समन्वय गर्ने				जि. वि. स.	उर्जा योजना विकासमा संलग्न संस्थाहरु
४.२ ग्रामीण ऊर्जाको क्षेत्रमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	ग्रामीण ऊर्जा क्षेत्रमा काम गर्ने सहयोगी संस्थाको लगत तयार गर्ने				जि.वि.स.	
	बिद्यमान ग्रामीण ऊर्जा विकास गर्ने संस्थाहरु सँग सम्पर्क तथा सम्वन्ध विकास गर्ने				जि.वि.स.	
	ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी बिद्यमान नीति बारे स्थानीयस्तरमा सुसूचित गर्ने				जि.वि.स.	
	सहयोगी संस्थासँग संयुक्त रुपमा ग्रामीण ऊर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
४.३ सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	क्षमता विकास आवश्यकता पहिचान गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
	ग्रामीण ऊर्जा विकासमा संलग्न समुदायको क्षमता विकास गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
४.४ ग्रामीण ऊर्जा कार्यक्रम संचालन गर्ने	▪ लघु तथा साना जल विद्युत १०००० कि.वाट				जि. वि. स. वै.उः.प्र.केन्द्र	समुदाय
	▪ सौर्य विद्युत प्रणाली ५० हजार गोटा					
	▪ सुधारिएको चुल्हो २ लाख गोटा					
	▪ जैविक ग्याँस ४० हजार गोटा					
	▪ सुधारिएको पानी घट्ट २ हजार गोटा					

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
४.५ ग्रामीण ऊर्जा प्रणालीको मर्मत संभारमा सहयोग गर्ने	स्थानीय ग्रामीण ऊर्जा कोष खडा गर्ने ०६४/६५: १५, ०६५/६६: २५, ०६६/६७: ३५, जम्मा: ७५				जि.वि.स	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र समुदाय
	मागको आधारमा ग्रामीण ऊर्जा प्रणालीको मर्मत संभारमा सहयोग गर्ने				जि.वि.स. वैकल्पिक उर्जा प्रबर्द्धन केन्द्र	
४.६ ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी प्रविधि विकासमा सहयोग गर्ने	ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी उपलव्ध प्रविधि तथा प्राविधिक सूचना संकलन गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	प्रविधि तथा प्रविधिक सूचना प्रचार प्रसार गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
४.७ ग्रामीण ऊर्जामा आधारित उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने	ग्रामीण ऊर्जा विकासमा संलग्न समुदायलाई सामाजिक आर्थिक विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	ग्रामीण ऊर्जाको उपयोग गरी संचालन हुने सक्ने संभाव्य व्यवसायको स्किम तयार गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	सहयोगी संस्थासँग समन्वय गरी उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	उर्जाको व्यवसायिक उपयोगको लागि स्थानीय सम्भावनाको आधारमा बजार पहिचान गर्न सहयोग तथा समन्वय गर्ने				जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
४.८ ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने	ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी सूचना संकलन गर्ने				जि.वि.स.	
	ग्रामीण उर्जा सम्बन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने				जि.वि.स.	
	स्रोत/सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने				जि.वि.स.	
४.९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने				जि.वि.स.	
	अनुगमन गर्ने				जि.वि.स.	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने				जि.वि.स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने				जि.वि.स.	
	ग्रामिण ऊर्जा सम्वन्धी सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने				जि.वि.स.	

७.४.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.४.२.१ मानवीय संशाधन

७.४.२.१.१ योजना तर्जुमा

लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा विकासका लागि जिल्लास्तरमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप अत्यन्त न्यून रहेको छ । जिल्लास्तरमा जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ । यस्ता कार्य लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा विकासमा संलग्न संस्थाहरुसँग संयुक्त रुपमा गरिनेछ । जिल्लास्तरमा संचालन हुने लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा विकास कार्यक्रम जिल्ला विकास समितिसँग सम्वद्ध नभै संचालन गर्न दिइने छैन । यस्तो सम्वद्धता जिल्लाको विकास सम्वन्धी लगत अद्यावधिक गर्ने सम्मको लागि मात्र पनि हुन सक्नेछ । तर जिल्ला विकास समितिले यस्ता कार्यक्रम आफ्नो बार्षिक योजनामा समावेश गरी नियमित समिक्षा कार्यक्रममा समिक्षा गर्नेछ ।

७.४.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्वन्धी सबै काम स्थानीय निकाय मार्फत गरिनेछ । लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्वन्धी सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन समुदायबाट हुनेछ । कार्यान्वयनको समन्वय र प्रविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ ।

लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्वन्धी काम गर्न जिल्लास्तरमा बढी प्राविधिक जनशक्ति आबश्यक पर्नेछ । प्राविधक सहयोग तथा समुदायको प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय क्षमता बढाउने कार्यमा आवश्यकता अनुसार गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रलाई परिचालन गरिनेछ । ग्रामीण उर्जा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.४.२.१.३ संचालन

ग्रामीण उर्जा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, मर्मत संभार तथा संचालनमा निजी क्षेत्र वा उपभोक्ता समूहको संलग्नता हुने र यस्ता कार्यक्रमको स्वामित्व यिनै संस्थामा हुनेहुँदा संचालन निजी क्षेत्र वा उपभोक्ता समूह बाट गराइनेछ । जिल्ला विकास समिति / जि.प्रा.का. ले आवश्यकता अनुसार प्रविधिक तथा व्यवस्थापकिय सहयोग उपलव्ध गराउनेछ ।

७.४.२.२ बित्तीय स्रोत आवश्यकता

लघु जल बिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ ।

(रु.१० लाख)

गतिविधि (Activity)	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१ ग्रामीण ऊर्जा विकासको लागि योजनाबद्ध प्रणाली विकास गर्ने	१०	१२	१५	३७	१५
२ ग्रामीण ऊर्जाको क्षेत्रमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	०	०	०	०	१५०
३ सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	५	५	५	१५	५०
४. ग्रामीण ऊर्जा विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने	१०००	१०००	१०००	३०००	२०००
५ ग्रामीण ऊर्जा प्रणालीको मर्मत संभारमा सहयोग गर्ने	७	१२	१७	३६	३७५
६ ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी प्रविधि विकासमा सहयोग गर्ने	०	०	०	०	१५०
७ ग्रामीण ऊर्जामा आधारित उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने	८	३	३	१४	१५०
८ ग्रामीण ऊर्जा कार्यक्रम सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने	५	५	५	१५	२५
९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	२	२	२	६	२५
जम्मा	**१०३७**	**१०३९**	**१०४७**	**३१२३**	**२९४०**
उपलव्ध स्रोत					
नेपाल सरकार					
स्थानीय निकाय	२०	२०	२०	६०	३६०
दातृसंस्था	१०००	१०००	१०००	३०००	२०००
गै स स					
अन्य					
जम्मा	**१०२०**	**१०२०**	**१०२०**	**३०६०**	**२३६०**
नपुग स्रोत	**१७**	**१९**	**२७**	**६३**	**५८०**

७.४.३ संस्थागत भूमिका

लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछः

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम स्थानीय निकाय मार्फत संचालन गर्ने सम्वन्धी कार्यविधि तयार गर्न विषयगत मंत्रालयसँग समन्वय गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सूचना प्रणाली अद्यावधिक गरी नीतिगत तथा योजनामा समावेश गर्ने • लघु जलविद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी सूचक अनुसारको उपलव्धि तथा प्रभाव अनुगमन गर्ने
बिज्ञान प्रविधि तथा वाताबरण मंत्रालय	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सम्वन्धी नीति तथा कार्यविधि तयार गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम स्थानीय निकाय मार्फत संचालन गर्न कार्यविधि तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायलाई प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग उपलव्ध गराउने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सूचना केन्द्रिय सूचना प्रणालमिा समावेश गरी प्रकाशित गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• स्थानीय स्तरमा गरिने लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराउने र स्थानीय निकायको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका लागि आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत साधनहरु प्रवाहित गर्न केन्द्र र स्थानीय निकाय बीच समन्वय गर्ने • विभाग र स्थानीय निकायहरुका लागि आवश्यक मानव संसाधन विकासको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने गराउने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा व्यवस्थापन संवन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने, • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर कायम गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • मागको आधारमा लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास आयोजनाहरुको वातावरणीय पक्षको प्रारम्भिक परीक्षण एवं प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न सहयोग गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी सूचना संकलन गरी सूचना व्यवस्थापन तथा प्रवाहको लागि एक सूचना श्रोत केन्द्रको स्थापना तथा विकास गर्ने र स्थानीय निकायहरुमा समेत यस किसिमको सूचना प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास योजना तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने • जिल्लामा संचालित लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम जि.वि.स.मा सूचीकृत गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने

	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास आयोजनाहरुको वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रमा कार्यरत संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• जिल्लाको लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्बन्धी योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गर्न जिल्ला विकास समितिलाई सहयोग गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रममा आवश्यकतानुसार प्राविधिक तथा व्यवस्थापकिय सहयोग उपलब्ध गराउने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास संपूर्ण गतिविधिहरु सम्वन्धी सूचना प्राप्त गर्ने र जिल्लाको सूचना प्रणालीमा समावेश गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्न जि वि स लाई सहयोग गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्बन्धी तालिम गोष्ठीहरु आयोजना गर्ने
उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास आयोजनामा सहभागिता सुनिश्चित गरी व्यवस्थापन गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास आयोजनाको कार्यान्वयन, संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने • लघु जलविद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षणमा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई सहयोग गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकास सम्वन्धी सूचना अभिलेख गरी जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई उपलव्ध गराउने
गैर सरकारी संस्था	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने
शैक्षिक संस्था तथा तालिम प्रतिष्ठान	• प्रविधि तथा प्राविधिक संस्था स्थापना गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने
निजी क्षेत्र	• लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, मर्मत संभार तथा संचालन गर्ने • लघु जलबिद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने • उपयुक्त प्रविधि पहिचान तथा हस्तान्तरण गर्न सहयोग गर्ने

७.५ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाईः

७.५.१ रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम ५: दिगो रुपमा पर्याप्त र स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुविधामा जनताको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।						
५.१ खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली योजनाबद्ध गर्ने	जल उपयोग गुरु योजना तयार गरी सो योजनामा खानेपानी तथा सरसफाई समावेश गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: ५; ०६५/६६: २०; ०६६/६७: २५; जम्मा: ५०				जि.वि.स.	डोलिडार
	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको केन्द्रिय लगानी योजना (Business Plan) तयार गर्ने				डोलिडार	जि.वि.स.
	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाईको लगानी योजना (Business Plan) तयार गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: ५; ०६५/६६: २०; ०६६/६७: २५; जम्मा: ५०				जि.वि.स.	डोलिडार
	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)				जि.वि.स.	
५.२ गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली संचालनको लागि आवश्यक म्यानुअल तथा निर्देशिकाको सूची तयार गर्ने				डोलिडार	खा. पा. तथा ढ. नि. बिभाग
	प्राविधिक म्यानुअल, कार्य प्रक्रिया तथा निर्देशिका तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने जस्तैः ▪ संभाव्यता अध्ययन ▪ वातावरण तथा सामाजिक मूल्याङ्कन ▪ सर्भेक्षण म्यानुअल ▪ कार्यान्वयन कार्यविधि निर्देशिका ▪ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ▪ हस्तान्तरण मर्मत संभार तथा संचालन ▪ प्रभाव मूल्याङ्कन ▪ एकिकृत ग्रामीण पहुँच प्रणाली प्राविधिक म्यानुअल ▪ स्थानीय निकायको लागि सार्वजनिक निर्माण निर्देशिका				डोलिडार	खा. पा. तथा ढ. नि. बिभाग

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	▪ सामाजिक परीचालन तथा सशक्तिकरण ▪ वातावरणीण सुरक्षा तथा स्थानीय पूर्वाधार कार्यान्वयन ▪ जल उपयोग बिबाद समाधान गर्न मार्गदर्शन तयार गर्ने ▪ जल आचार संहिता (Water Code) तयार गर्ने ▪ कार्यक्रम संचालनमा एकरुपता कायम ल्याउन कार्यान्वयन निर्देशिका तयार तथा कार्यान्वयन गर्ने					
५.३ खानेपानी आयोजना गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने	जिल्ला, नगरपालिका तथा गा. वि. स. स्तरमा साना खानेपानी, ढल निकास तथा सरसफाइ आयोजना पहिचान, छनौट र प्राथमिकिकरण गर्न संयन्त्र तयार गर्ने				जि.वि.स	डोलिडार
	प्राविधिक प्रयोगशाला स्थापना तथा संचालन गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: १५; ०६५/६६: २५; ०६६/६७: ३५; जम्मा: ७५				जि.वि.स	डोलिडार
५.४ खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालय तथा खानेपानी तथा ढल निकास बिभागसँग निक्षेपण योजना तयार गराउन समन्वय गर्ने				स्थानीय विकास मंत्रालय	भौतिक यो. तथा नि.मंत्रालय
	बिषयगत मंत्रालय तथा बिभागको बार्षिक योजनामा निक्षेपण समावेश गर्ने				भौतिक यो. तथा नि.मंत्रालय	स्थानीय विकास मंत्रालय
५.५ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्वन्धी संस्थागत क्षमता लेखाजोखा गर्ने (सबै सरोकारवाला)				डोलिडार जि.वि.स.	गा. वि. स. समुदाय
	संस्थागत विकास योजना तयार गर्ने				जि.वि.स.	गा. वि.स. समुदाय
	▪ प्राविधिक जनशक्ति विकास					
	▪ व्यवस्थापन विकास					
	▪ सीप विकास					
	▪ समुदायको संस्थागत क्षमता विकास					
	▪ उपकरण					
	स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी निकायहरुको (गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) आबश्यकता अनुसार समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकास गर्ने				जि.वि.स.	डोलिडार समुदाय
	संगठनात्मक सुधार गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)				डोलिडार	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि ०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	उत्तरदायित्व	सहयोगी
	आ. व. ०६४।६५- ३५ जिल्ला; आ. व. ०६५।६६- ४० जिल्ला				जि.वि.स.	
	खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको कार्य पूनरावलोकन गरी अद्यावधिक गर्ने				डोलिडार	जि.वि.स.
	बिद्यमान संगठन संरचना पुनरावलोकन गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)				स्था.वि.मं. डोलिडार जि.वि.स.	
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता एकिन गरी आपूर्ति गर्ने				डोलिडार जि.वि.स.	
	समुदायको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने				जि.वि.स.	डोलिडार
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने				जि.वि. स.	समुदाय
५.६ खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको निर्माण, विस्तार तथा सुदृढीकरण गर्ने	खानेपानीको स्रोत संरक्षण गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
	आयोजना विस्तृत डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १०० | १०० | १०० | ३००				जि.वि.स.	
	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रम निर्माण गर्ने गोटा ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १४० | २४० | ३८० | ७६०				जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	ग्रामीण नगरपालिकास्तरीय खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने (स्किम) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १० | १० | २० | ४०				नगरपालिका	जि.वि.स.
	ग्रामीण तथा ग्रामीण नगरपालिकास्तरीय सरसफाई आयोजना संचालन गर्ने (स्किम) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १०० | २०० | २३६ | ५३६				जि.वि.स.	गा. वि. स. समुदाय
	आयोजना हस्तान्तरण गर्ने				जि.वि.स.	समुदाय
५.७ नगरपालिका तथा नगरोन्मुख गाविसको सतह ढल निकास कार्यक्रम संचालन गर्ने	नगरपालिकाको सतह ढल व्यवस्थापन सम्वन्धी अध्ययन प्रतिवेदन स्थानीय आवश्यकताको आधारमा पूनरावलोकन तथा परिमार्जन गर्ने				नगरपालिका	डोलिडार
	सतह ढल निकास आयोजना डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने				नगरपालिका	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा १००	२५०	३५०	७००					
	सतह ढल निर्माण गर्ने ०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा १००	२५०	३५०	७००				नगरपालिका/ गा.वि.स.	
५.८ सहायक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	पुरक योजना डिजाइन गर्ने (मागको आधारमा)				जि.वि.स. नगरपालिका	
	पुरक योजना कार्यान्वयन गर्ने				जि.वि.स. नगरपालिका	
५.९ खानेपानी प्रणालीको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाइ मर्मत स्टायण्डर्ड तोक्ने				डोलिडार	
	बार्षिक खानेपानी मर्मत संभार योजना तयार गर्ने				जि.वि.स. नगरपालिका	
	मर्मत संभार कोष खडा गर्ने ०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा १५०	२५०	४००	८००				जि.वि.स. नगरपालिका	
	मर्मत संभारमा समुदायको माग अनुसारको प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने				जि. प्रा. का.	
	मर्मत संभारको अनुगमन गर्ने				जि.वि.स. नगरपालिका	
५.१० ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी उपयुक्त प्रविधि अनुसन्धान, पहिचान र छनौट गर्ने (भौगोलिक स्थिति अनुसार)				जि.वि.स.	
	उपयुक्त प्रविधि पहिचान तथा विकास गरी हस्तान्तरण तथा प्रचार प्रसार गर्ने				जि.वि.स.	
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने				जि.वि.स.	
५.११ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	सूचना प्रविधि सम्वन्धी योजना तर्जुमा गर्ने				जि.वि.स.	
	संचार प्रक्रिया सुदृढ गर्ने				जि.वि.स.	
	सूचना व्यवस्थापन गर्ने				जि.वि.स.	
	स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाईको भौगोलिक सूचना प्रणाली विकास गर्ने (जिल्ला)				जि.वि.स. नगरपालिका	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक				समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
					०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा					
	२०	२५	३०	७५					
	जिल्लागत सूचना जि. वि. स. को बिकेन्द्रित गरिवी अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाालीमा (DPMAS) आवद्ध गर्ने							जि.वि.स.	
	DPMAS तयारी तथा क्रियाशिल गर्ने							जि.वि.स.	
	स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सूचना DPMAS सँग आवद्ध गरी डोलिडार र स्था. वि. मं. को सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने							डोलिडार	स्था.वि.मं.
५.१२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने							जि.वि.स. नगरपालिका	
	अनुगमन गर्ने							जि.वि.स. नगरपालिका	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने							जि.वि.स. नगरपालिका	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने							जि.वि.स. नगरपालिका	

७.५.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.५.२.१ मानवीय संशाधन

७.५.२.१.१ योजना तर्जुमा

योजना तर्जुमाका लागि केन्द्रीयस्तरमा पर्याप्त जनशक्ति उपलब्ध छ । योजना तर्जुमा गर्ने कार्य विषयगत मंत्रालय तथा बिभागीय नीति अनुसार गर्नुपर्ने हुँदा स्थानीय विकास मंत्रालय तथा स्थानीय पूर्वाधार तथा कृषि सडक बिभागले बढी समन्वय र सहजिकरण गर्नुपर्नेछ । सो को लागि मंत्रालय तथा बिभागबाट हुने समन्वयात्मक कार्यमा सुधार गरिनेछ ।

जिल्लास्तरमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप सीमित रहेको छ । जिल्लास्तरमा जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

७.५.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी सबै काम स्थानीय निकाय मार्फत गरिनेछ । तोकिएका आयोजना तथा कार्य बाहेक सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन समुदायबाट हुनेछ । कार्यान्वयनको समन्वय र प्राविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ ।

निक्षेपित स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाईमा काम गर्न जिल्लास्तरमा बढी प्राविधिक जनशक्ति आबश्यक पर्नेछ । बिद्यमान सरकारी जनशक्तिले सहजकर्ता, समन्वयकर्ता एवं सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्नेछन । प्राविधक सहयोग तथा समुदायको प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय क्षमता बढाउने कार्यमा आवश्यकता अनुसार निक्षेपण गर्ने बिषयगत कार्यालयबाट सहयोग पुऱ्याइने छ । खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.५.२.१.३ संचालन

खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना स्वामित्व सहित उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण हुने र यस्ता स्किमको संचालन उपभोक्ताबाट गरिनेछ । उपभोक्ता समूहको यस्ता कार्य सम्पन्न गर्न सक्ने गरी क्षमता विकास गरिनेछ । जिल्ला विकास समिति / जि.प्रा.का.ले आवश्यकतानुसार प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नेछ ।

७.५.२.२ बित्तीय स्रोत आवश्यकता

स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको लागि लगानी प्रक्षेपण आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा निम्नानुसार गरिएको छ ।

रु.१० लाखमा

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१ खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली योजनाबद्ध गर्ने	५	२०	२५	५०	२५
२ गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कार्यान्वयन गर्ने	१०	०	०	१०	२०
३ खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	०	०	०	०	०
४ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	८०	१२५	१६५	३७०	९५५
५ खानेपानी प्रणालीको निर्माण, विस्तार तथा सुदृढीकरण गर्ने	७००	११६०	१८५०	३७१०	५४९०
६ नगरपालिका तथा नगरोन्मुख गाविसको सतह ढल निकास सुधार गर्ने	४५०	११२०	१६३०	३२००	३२००
७ सहायक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	८४	१४४	२३४	४६२	६६०
८ खानेपानी प्रणालीको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	३३	५३	८३	१६९	२४५
९ ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	१०	१५	२०	४५	२००
१० स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	४५	२७	१८	९०	५०
११ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	१४	१४	१४	४२	७०
जम्मा	**१४३१**	**२६७८**	**४०३९**	**८१४८**	**१०९१५**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	५००	६००	६५०	१७५०	३५००
स्थानीय निकाय	२००	२३०	२५०	६८०	७००
दातृसंस्था	२३०	२३०	२३०	६९०	१०००
गै स स	७५	९०	९८	२६३	५२५
अन्य					
जम्मा	**१००५**	**११५०**	**१२२८**	**३३८३**	**५७२५**
नपुग स्रोत	**४२६**	**१५२८**	**२८११**	**४७६५**	**५१९०**

७.५.३ संस्थागत भूमिका

स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली विकासमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछ:

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • तालीम र मानव संशाधन विकास सम्बन्धी नीति तयार पार्ने • दातृ संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई निक्षेपणको लागि विषयगत मंत्रालयसँग समन्वय गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाईको सूचना प्रणाली अद्यावधिक गरी नीतिगत तथा योजनामा समावेश गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको न्यूनतम शर्त तथा कार्य सम्पादन सूचक तयार गरी लागू गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको सूचक अनुसारको उपलव्धि तथा प्रभाव अनुगमन गर्ने
भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालय	• स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी नीति तथा कार्यविधि तयार गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायलाई प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग उपलब्ध गराउने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सूचना केन्द्रिय सूचना प्रणालमि समावेश गरी प्रकाशित गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• विषयगत मंत्रालय तथा बिभागसँग समन्वय गरी स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमका लागि आवश्यक नर्मस, निर्देशिका, स्पेसिफिकेशन, वातावरण तथा सामाजिक अध्ययन निर्देशिका तयार गरी प्राविधिक मापदण्ड स्थापित गर्ने • स्थानीयस्तरमा गरिने सम्पुर्ण स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने र स्थानीय निकायको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई विकासका लागि आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत साधनहरु प्रवाहित गर्न केन्द्र र स्थानीय निकाय बीच समन्वय गर्ने • जिल्लाको जल उपयोग गुरु योजना तथा जिल्ला विकास योजना तयारीको लागि निर्देशिका, मापदण्ड आदि विकास गरी लागू गर्ने र यस सम्बन्धी कार्यमा स्थानीय निकायलाई मागको आधारमा सहयोग पुऱ्याउने • दातृसंस्थाबाट संचालित र स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाहरु बीच समन्वय गरी एकरुपता कायम गर्न सहयोग पुऱ्याउने • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई विकास सम्बन्धी नीति निर्माण गर्न स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई आवश्यक सहयोग गर्ने • विभाग र स्थानीय निकायहरुका लागि आवश्यक मानव संसाधन विकासको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गराउने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई

	स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई संवन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • एकभन्दा बढी जिल्लामा संचालित आयोजनाहरु बीच समन्वय गर्ने गराउने • मागको आधारमा स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाहरुको वातावरणीय पक्षको प्रारम्भिक परीक्षण एवं प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न सहयोग गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी सूचना संकलन गरी सूचना व्यवस्थापन तथा प्रवाहको लागि एक सूचना श्रोत केन्द्रको स्थापना तथा विकास गर्ने र स्थानीय निकायहरुमा समेत यस किसिमको पूर्वाधार विकास तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• जिल्लाको जल उपयोग गुरु योजना तयार गरी सो योजनामा खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम समावेश गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • केन्द्रियस्तरसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्ने र मन्त्रालय र विभागमा प्रतिवेदन पेश गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराइ व्यवस्थापन गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई विकास आयोजनाहरुको वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइदिने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाईको गुणस्तर कायम राख्न संस्थागत व्यवस्था गर्ने • खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी, गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रका संस्थासँग समन्वय गर्ने
नगरपालिका	• जिल्लाको जल उपयोग गुरु योजनामा नगरस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम समावेश गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमको संभाव्यता अध्ययन, डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्न आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको सहयोग लिने • नगरस्तरीय स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम उपभोक्ता समिति मार्फत संचालन गर्ने । कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • नगरपालिका भित्र खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी, गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रका संस्थासँग समन्वय गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराइ व्यवस्थापन गर्ने

	• नगरस्तरीय स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • नगरस्तरीय स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाईको सूचना प्रणाली विकास गर्ने । जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने
गाउँ विकास समिति	• ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना तयार गर्न आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको सहयोग लिने • ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम उपभोक्ता मार्फत संचालन गर्ने । कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • समदायसँग संयुक्त रुपमा ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा सहयोग गर्ने • ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाईको सूचना अभिलेख राख्ने । जिल्ला विकास समितिको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा समयमा सूचना उपलव्ध गराउने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• जिल्लाको स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गर्न जिल्ला विकास समिति तथा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने । सम्बन्धीत निकायहरुको सहयोगमा जिल्लाको वार्षिक योजना तयार गर्ने • भू-तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गरी भू-सूचना प्रणालीबाट नक्सा तयार गर्ने • स्थापित निर्देशिका तथा प्रकृया अनुरुप भईरहेका वा प्रस्तावित स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाहरुको विस्तृत सर्भेक्षण डिजाइन, नक्सा, लागत इष्टिमेट, ठेक्कापट्टा सम्बन्धी कागजातहरु, उपभोक्तासित गरिने संभ्कौता, कार्यादेश तथा अन्य सम्बन्धीत कागजात तयार गरी योजना कार्यान्वयन गर्ने • संपूर्ण गतिविधिहरुको अनुगमन गर्ने र प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्न जि वि स लाई सहयोग गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई स्किम संचालन तथा मर्मत संभार गर्न समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • प्राविधिक मापदण्ड, Worknorms आधार, निर्देशिका, प्रकृया, Specification, तथा अन्य प्राविधिक म्यानुअलको अनुसरण गर्ने गराउने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी तालिम गोष्ठी आयोजना गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई निर्माणसँग सम्बन्धीत जिल्ला स्थित गुणस्तर नियन्त्रण प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्ने • निर्माण तथा संभारसँग सम्बद्ध गतिविधिहरु निर्धारित गुणस्तर तथा मापदण्ड अनुरुप संचालन गर्ने

उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनामा सहभागिता सुनिश्चित गरी व्यवस्थापन गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको कार्यान्यिवन, संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षणमा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई सहयोग गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने • स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी सूचना अभिलेख गरी जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई उपलव्ध गराउने

गैर सरकारी संस्था	• स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने
शैक्षिक संस्था तथा तालिम प्रतिष्ठान	• प्रविधि तथा प्राविधिक संस्था स्थापना गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने
निजी क्षेत्र	• स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्यमा उपयोग गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने

७.६ आवास भवन तथा शहरी विकास:

७.६.१ रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम ६: स्थानीयस्तरका (स्थानीय निकाय अन्तर्गतका) ग्रामीण बस्ति विकास तथा योजनाबद्ध शहरीकरण गरी जनतालाई व्यवस्थित रुपमा आवास तथा शहरी सेवा सुविधा उपलव्ध गराइनेछ						
६.१ नगरस्तरीय कार्यक्रमको योजनाबद्ध गर्ने	नगरस्तरीय शहरी विकास योजना तजुमा गर्न (नगरपालिका[3] तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.) ०६४/६५: १०; ०६५/६६: १८; ०६६/६७: २६; जम्मा: ५४				नगरपालिका गा. वि. स.	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय
	नगरपालिका क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारको आवश्यकता र उपलब्धता सर्भेक्षण गरी लगत तयार गर्ने (५४ नगरपालिका)				नगरपालिका	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय
	नगरपालिका र नगरोन्मूख गाउँ विकास समितिको डिजिटल नक्सा तयार गर्ने				नगरपालिका	
	बार्षिक योजना तयार गर्ने				नगरपालिका	
६.२ गुणस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि कार्यविधि तयारी/ अद्यावधिक गर्ने	कार्यविधि आवश्यकता पहिचान गर्ने				डोलिडार	शहरी विकास तथा भवन निर्माण बिभाग (शविभनिबि)
	कार्यविधि तयार गर्ने				डोलिडार	शविभनिबि
	भवन निर्माण मापदण्ड लागू गर्ने				नगरपालिका	
	भवन संहिता विषयमा स्थानीय समुदाय, संस्था तथा निजी क्षेत्रका व्यवसायीलाई तालिम दिने				नगरपालिका	
६.३ आवास भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने	भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालयसँग निक्षेपण योजना तयार गराउन समन्वय गर्ने				स्थानीय विकास मंत्रालय	भौ. यो. तथा निर्माण मंत्रालय
	बिषयगत मंत्रालय तथा बिभागको बार्षिक योजनामा निक्षेपण समावेश गर्ने				भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालय	स्थानीय विकास मंत्रालय

[3] महानगरपालिका तथा उपमहानगरपालिका बाहेक ५४ नगरपालिका तथा १३२ नगरोन्मूख गा. वि. स. लाई आधार लिइएको छ।

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
६.४ नगरस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	क्षमता विकास आवश्यकता पहिचान गर्ने				नगरपालिका	डोलिडार
	संस्थागत क्षमता विकास गर्ने				नगरपालिका	डोलिडार
	आवास भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी क्षमता विकास योजना तयार गर्ने ▪ प्राविधिक क्षमता ▪ व्यवस्थापकीय क्षमता ▪ उपकरण				जि.वि.स./न.पा.	डोलिडार
	आवास भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी निकायहरुको (गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) आबश्यकता अनुसार समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकास गर्ने				जि.वि.स./न.पा.	
	संगठनात्मक सुधार गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)				डोलिडार नगरपालिका	
	अन्य पूर्वाधार विकास महाशाखाको कार्य पूनरावलोकन गर्ने				डोलिडार	
	बिद्यमान संगठन संरचना पुनरावलोकन गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)				डोलिडार/जि.वि.स. /नगरपालिका	
	संगठन विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने				डोलिडार/जिविस	
	समुदायको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने				जि.वि.स./न.पा.	डोलिडार
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने				नगरपालिका	डोलिडार
६.५ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.मा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, सुदृढीकरण तथा पूनस्थापन गर्ने	नगरोन्मूख गा. वि. स. मा स्थानीय स्वायत शासन ऐनको प्रावधान बमोजिम नगरपालिका घोषणा गर्न न्यूनतम पुर्वाधारको उपलब्धता सर्भेक्षण गर्ने ०६४/६५: २० · ०६५/६६: ५० · ०६६/६७: ६२ · जम्मा: १३२				जि. वि. स. गा. वि. स.	डोलिडार
	नगरोन्मूख गा. वि. स. लाई नगरपालिका हुन आवश्यक पूर्वाधार विकासमा सहयोग गर्ने				डोलिडार जि.वि.स.	
६.६ स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	०६४/६५: – · ०६५/६६: २० · ०६६/६७: ५० · जम्मा: ७०				नगरपालिका	
	नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम डिजाईन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने				नगरपालिका	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.को माग अनुसार प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने				जि. प्रा. का.	
	वातावरण सुधार कार्यक्रम संचालन गर्ने				नगरपालिका	
	उपयुक्त प्रविधि अनुसन्धान, पहिचान र छनौट गर्ने (भौगोलिक स्थिति अनुसार)				नगरपालिका	
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने				नगरपालिका	
	अनुसन्धान तथा प्रयोगमा आधारित किफायती तथा सुरक्षित स्थानीय निर्माण सामाग्री तथा प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने				नगरपालिका	
६.७ वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने	छरिएका घरहरुलाई झुण्डमा ल्याउन वस्ती अवस्थाको वेशलाइन सर्भेक्षण गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ ०६५/६६ ०६६/६७ जम्मा ५ १० १५ ३०				जि.वि.स.	
	नमूना ग्रामीण वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने (वस्ती) ०६४/६५ ०६५/६६ ०६६/६७ जम्मा १ २ २ ५				जि.वि.स.	
	आवासको लागि पूर्वाधार विकास गर्ने (वस्ती) ०६४/६५ ०६५/६६ ०६६/६७ जम्मा १ २ २ ५				जि.वि.स.	
	मागको आधारमा वस्ती विकास गर्न प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने				जि . प्रा. का.	
६.८ नगरभित्रका अव्यवस्थित वस्तीहरुमा भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने	अव्यवस्थित तथा गरिव वस्ती पहिचान गर्ने				नगरपालिका	
	भौतिक पूर्वाधार आयोजना डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट गर्ने				नगरपालिका	जि. प्रा. का.
	पूर्वाधार विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने				नगरपालिका	जि. प्रा. का. समुदाय
६.९ नगरपालिका भित्र व्यवस्थित बजारको विकास गर्ने	संभाव्य बजार क्षेत्र पहिचान गर्ने				नगरपालिका	
	सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई प्राथमिकता दिई बजार निर्माण तथा संचालन गर्ने				नगरपालिका	जि. प्रा. का.
६.१० नगरस्तरीय पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	नगरस्तरीय पूर्वाधारको मर्मत स्टायण्डर्ड तोक्ने				नगरपालिका	जि. प्रा. का.
	बार्षिक मर्मत संभार योजना तयार गर्ने				नगरपालिका	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	शहरी पूर्वाधार मर्मत संभार कोष खडा गर्ने				नगरपालिका	
६.११ प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्य गर्ने	प्रकोप पहिचान तथा मापन/नक्साङ्कन गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: १५, ०६५/६६: २५, ०६६/६७: ३५, जम्मा: ७५				जि. वि. स. नगरपालिका	शविभनिबि
	प्रकोप बर्गिकरण गर्ने (सामुदायिक वा राष्ट्रिय)				डोलिडार जि. वि. स.	
	सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने				जि.वि.स./न.पा.	
	समुदायको क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने				जि.वि.स./न.पा.	समुदाय
	प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी पूर्वतयारी सम्वन्धी कार्यहरु गर्ने				जि.वि.स./न.पा.	जि.प्रा.का.
	न्यूनिकरण सम्वन्धी कार्य गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५: १५, ०६५/६६: २५, ०६६/६७: ३५, जम्मा: ७५				जि.वि.स. नगरपालिका	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
	उद्धार तथा राहत सम्वन्धी कार्य गर्ने				जि.वि.स. नगरपालिका	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
	पूनर्स्थापना तथा पूनर्निर्माण गर्ने				जि.वि.स. नगरपालिका	
६.१२ नगरपालिकाको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	सूचना प्रविधि सम्वन्धी योजना तर्जुमा गर्ने				न.पा.	
	संचार प्रक्रिया सुदृढ गर्ने				न.पा.	
	सूचना व्यवस्थापन गर्ने				न.पा.	
	भौगोलिक सूचना प्रणाली विकास गर्ने				न.पा.	
६.१३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने				जि.वि.स./ न.पा.	
	अनुगमन गर्ने				जि.वि.स./ न.पा.	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने				जि.वि.स./ न.पा.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने				जि.वि.स./ न.पा.	

७.६.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.६.२.१ मानवीय संशाधन

७.६.२.१.१ योजना तर्जुमा

योजना तर्जुमाका लागि केन्द्रियस्तरमा पर्याप्त जनशक्ति उपलव्ध छ । योजना तर्जुमा गर्ने कार्य विषयगत मंत्रालय तथा बिभागीय नीति अनुसार गर्नुपर्ने हुँदा स्थानीय विकास मंत्रालय तथा डोलिडारले बढी समन्वय र सहजिकरण गर्नुपर्नेछ । सो को लागि मंत्रालय तथा बिभागबाट हुने समन्वयात्मक कार्यमा सुधार गरिनेछ ।

जिल्लास्तरमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप सीमित रहेको छ । जिल्लास्तरमा जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

७.६.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी सबै कार्यक्रम कार्यान्वयन आवश्यकता अनुसार समुदाय तथा निजी क्षेत्रबाट हुनेछ । कार्यान्वयनको समन्वय र प्राविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ ।

निक्षेपित आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी काम गर्न जिल्लास्तरमा बढी प्राविधिक जनशक्ति आबश्यक पर्नेछ । बिद्यमान सरकारी जनशक्तिले सहजकर्ता, समन्वयकर्ता एवं सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्नेछन । प्राविधक सहयोग तथा समुदायको प्राविधिक एवं व्यवस्थापकीय क्षमता बढाउने कार्यमा आवश्यकता अनुसार निक्षेपण गर्ने बिषयगत कार्यालयबाट सहयोग पुऱ्याइने छ । आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.६.२.१.३ संचालन

नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. को भौतिक पूर्वाधारको स्वामित्व स्थानीय निकायमा रहने हुँदा यस्ता पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालनको जिम्मेवारी स्थानीय निकायको हुनेछ । आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी समुदाय तथा निजी क्षेत्रबाट हुने अन्य पूर्वाधारको स्वामित्व निजी क्षेत्र तथा समुदायको हुनेहुँदा यस्ता पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन निजी क्षेत्र तथा समुदायबाट सम्पन्न गर्न गरिनेछ ।

७.६.२.२ बित्तीय स्रोत आवश्यकता

आवास, भवन तथा शहरी विकासको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ ।

रु. १० लाख

	गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७६८ देखि ०७१।७२
१	नगरस्तरीय कार्यक्रमको योजनाबद्ध विकास गर्ने (नगरपालिकाको डिजिटल नक्सा तयार गर्ने, आवधिक योजना तथा विषयगत गुरुयोजना तयार गर्ने, बार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने)	१०	१८	२६	५४	१३२
२	गुणस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि कार्यविधि तयारी / अद्यावधिक गर्ने	१०			१०	२०
३	आवास भवन तथा शहरी विकास कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने					
४	नगरस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	१०	१०		२०	२००
५	नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.मा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, सुदृढीकरण तथा पूनस्थापन गर्ने	३२	४०	३०	१०२	५००
६	स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गर्ने		१०		१०	१००
७	वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने	२००	४००	४००	१०००	२०००
८	नगरभित्रका अव्यवस्थित वस्तीहरुमा भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने		१०	१३	२३	१०००
९	नगरपालिका भित्र व्यवस्थित बजारको विकास गर्ने			३०	३०	५००
१०	नगरस्तरीय पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने		५	५	१०	१५०
११	प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्य गर्ने	७	१०	१०	२७	५०
१२	नगरपालिकाको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	१०	८	५	२३	५०
१३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	१	१	१	३	१०
	जम्मा	**२८०**	**५१२**	**५२०**	**१३१२**	**४७१२**
उपलव्ध स्रोत						
	नेपाल सरकार	१५	१५	२०	५०	१००
	स्थानीय निकाय	३०	३०	४०	१००	२०००
	दातृसंस्था					
	गै स स					
	अन्य					
	जम्मा	**४५**	**४५**	**६०**	**१५०**	**२१००**
नपुग स्रोत		**२३५**	**४६७**	**४६०**	**११६२**	**२६१२**

७.६.३ संस्थागत भूमिका

आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछ :

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • तालीम र मानव संशाधन विकास सम्बन्धी नीति तयार पार्ने • दातृ संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी कार्यक्रम निक्षेपणको लागि विषयगत मंत्रालयसँग समन्वय गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी सूचना प्रणाली अद्यावधिक गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी सूचक अनुसारको उपलब्धि तथा प्रभाव अनुगमन गर्ने • स्थानीय निकायहरुलाई जग्गा विकास कार्यक्रमहरुको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा उपलब्ध गराउन सहयोग गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
भौतिक योजना तथा निर्माण मंत्रालय	• आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी नीति तथा कार्यविधि तयार गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम निक्षेपण गर्ने • निक्षेपित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायलाई प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सहयोग उपलब्ध गराउने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी सूचना केन्द्रिय सूचना प्रणालमिा समावेश गरी प्रकाशित गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• विषयगत मंत्रालय तथा बिभागसँग समन्वय गरी आवास, भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रमका लागि आवश्यक नर्मस, निर्देशिका, स्पेसिफिकेशन, वातावरण तथा सामाजिक अध्ययन निर्देशिका तयार गरी प्राविधिक मापदण्ड स्थापित गर्ने • स्थानीय स्तरमा गरिने आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मागको आधारमा स्थानीय निकायलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने र स्थानीय निकायको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी कामका लागि आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत साधनहरु प्रवाहित गर्न केन्द्र र स्थानीय निकाय बीच समन्वय गर्ने • दातृसंस्थाबाट संचालित आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी आयोजनाहरु बीच समन्वय गरी एकरुपता कायम गर्न सहयोग पुऱ्याउने • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • मागको आधारमा आवास, भवन तथा भौतिक योजनाहरुको वातावरणीय पक्षको प्रारम्भिक परीक्षण एवं प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न सहयोग गर्ने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई संवन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने • आवास भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • आवास भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना

	अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्बन्धी सूचना संकलन गरी सूचना व्यवस्थापन तथा प्रवाहको लागि एक सूचना श्रोत केन्द्रको स्थापना तथा विकास गर्ने र स्थानीय निकायहरुमा समेत यस किसिमको पूर्वाधार विकास तथा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग गर्ने । साथै केन्द्रीयस्तर र जिल्लास्तरमा सूचना प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक कार्य गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी योजना तयार गर्ने र शहरी विकास तथा वस्ती विकास कार्यक्रम बार्षिक योजनामा समावेश गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • आयोजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई • आयोजनाहरुको सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी आयोजनाहरुको वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइदिने
नगरपालिका	• नगरपालिकास्तरीय शहरी विकास गुरु योजना तयार गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रमको संभाव्यता अध्ययन, डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्न आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको सहयोग लिने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम उपभोक्ता मार्फत संचालन गर्ने । सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • नगरस्तरीय आवास, भवन तथा भौतिक योजना आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • नगरस्तरीय आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी सूचना प्रणाली विकास गर्ने । जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने
गाउँ विकास समिति	• वस्ती विकास आयोजना तयार गर्न आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको सहयोग लिने • वस्ती विकास कार्यक्रम उपभोक्ता मार्फत संचालन गर्ने । कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • वस्ती विकास कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • सूचना अभिलेख राख्ने । जिल्ला विकास समितिको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा समयमा सूचना उपलव्ध गराउने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• जिल्लाको आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्बन्धी योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गर्न जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका तथा गा. वि. स. लाई सहयोग गर्ने । सम्बन्धीत निकायहरुको सहयोगमा जिल्लाको दीर्घकालिन योजना, पाँच वर्षे योजना र वार्षिक योजनाहरु तयार गर्ने • भू-तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गरी भू-सूचना प्रणालीबाट सबै स्थानीय निकायको भू-उपयोग सम्वन्धी डिजिटल नक्सा तयार गर्ने

	• स्थापित निर्देशिका तथा प्रकृया अनुरुप भईरहेका वा प्रस्तावित आवास, भवन तथा भौतिक योजनाहरुको विस्तृत सर्भेक्षण डिजाइन, नक्सा, लागत इष्टिमेट, ठेक्कापट्टा सम्बन्धी कागजातहरु, उपभोक्तासित गरिने संझौता, कार्यादेश तथा अन्य सम्बन्धीत कागजात तयार गरी योजना कार्यान्वयन गर्ने • संपूर्ण गतिविधिहरुको अनुगमन गर्ने र प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना/आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्न स्थानीय निकायहरुलाई सहयोग गर्ने • प्राविधिक मापदण्ड, Worknorms आधार, निर्देशिका, प्रकृया, Specification तथा अन्य प्राविधिक म्यानुअलको अनुसरण गर्ने गराउने • आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्बन्धी तालिम गोष्ठी आयोजना गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजनाको गुणस्तरीयताको लागि गुणस्तर नियन्त्रण प्रयोगशाला व्यवस्थापन गर्ने • निर्माण तथा संभारसँग सम्बद्ध गतिविधिहरु निर्धारित गुणस्तर तथा मापदण्ड अनुरुप संचालन गर्ने
उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• सहभागिता सुनिश्चित गरी व्यवस्थापन गर्ने • आवास, भवन तथा भौतिक योजनाको कार्यान्यवन, संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने • सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षणमा जिला विकास समितिलाई सहयोग गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने
गैर सरकारी संस्था	• आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने
शैक्षिक संस्था तथा तालिम प्रतिष्ठान	• प्रविधि तथा प्राविधिक संस्था स्थापना गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने
निजी क्षेत्र	• आवास, भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी विकास कार्यमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने • माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • अनुसन्धान, अन्वेषण तथा अध्ययन गर्ने • सार्वजनिक निजी साझेदारीमा सहभागिता गर्ने • जग्गा विकास तथा आवास योजना संचालन गर्ने

७.७ फोहरमैला व्यवस्थापन:

७.७.१ रणनीतिक कार्य योजना

<table>
<tr><th>गतिविधि</th><th colspan="4">कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक</th><th>समयावधि</th><th></th><th></th><th>उत्तरदायित्व</th><th>सहयोगी</th></tr>
<tr><td></td><td colspan="4"></td><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="10">परिणाम ७: जनसहभागिताको माध्यमबाट शहरी क्षेत्रमा (नगरपालिका र नगरोन्मूख गा वि स) उत्पादन हुने फोहर तथा फोहरजन्य पदार्थको व्यवस्थापनबाट बातावरण संरक्षण भई जनस्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्नेछ</td></tr>
<tr><td rowspan="5">७.१ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा वि स मा फोहरमैला व्यवस्थापन योजनाबद्ध गर्ने</td><td colspan="4">फोहरमैला व्यवस्थापन गुरु योजना तयार गर्ने (नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.)</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3">नगरपालिका</td><td rowspan="3">जि. प्रा. का.</td></tr>
<tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr>
<tr><td>१०</td><td>१५</td><td>२५</td><td>५०</td></tr>
<tr><td colspan="4">बार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>डोलिडार</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">मागको आधारमा फोहरमैला संकलन, ढुवानी र निष्काशन कार्यमा नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. लाई सहयोग गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. प्रा. का.</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">७.२ फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि कार्यविधि तयारी/अद्यावधिक गर्ने</td><td colspan="4">सरकार र स्थानीय निकायको भूमिका सहितको फोहरमैला व्यवस्थापन निर्देशिका तयार तथा अद्यावधिक गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>स्था.वि.मन्त्रालय
डोलिडार</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गने/अद्यावधिक गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>डोलिडार
नगरपालिका</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">क्षमता विकास आवश्यकता पहिचान गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>नगरपालिका</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">७.३ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता विकास गर्ने</td><td colspan="4">क्षमता विकास कार्यक्रम तयार गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>नगरपालिका</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">नगरपालिका, नगरोन्मूख गा. वि. स. तथा अन्य निकायको मागको आधारमा क्षमता विकास गर्ने
■ प्राविधिक क्षमता
■ व्यवस्थापकीय क्षमता
■ उपकरण</td><td></td><td></td><td></td><td>नगरपालिका</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">७.४ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संरचनाको निर्माण तथा मर्मत संभार गर्ने</td><td colspan="4">सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट सम्वन्धी अध्ययन गर्ने (काठमाडौ उपत्यका बाहेकका नगरपालिका)</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3">नगरपालिका</td><td rowspan="3">डोलिडार</td></tr>
<tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr>
<tr><td>१०</td><td>१५</td><td>२५</td><td>५०</td></tr>
<tr><td colspan="4">सेनिटरी ल्याण्डफिल साइटको डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>नगरपालिका</td><td>डोलिडार</td></tr>
</table>

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	०६४/६५ · ०६५/६६ · ०६६/६७ · जम्मा					
	२ · १० · १५ · २७					
	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण गर्ने				नगरपालिका	डोलिडार
	०६४/६५ · ०६५/६६ · ०६६/६७ · जम्मा					
	१ · ३ · ६ · १०					
	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण र मर्मत गर्न नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. लाई प्राविधिक सहयोग गर्ने				जि. प्रा. का.	
७.५ फोहरमैला संकलन गर्ने	सामाजिक संस्था मार्फत जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने				नगरपालिका	
	बातावरणीय शिक्षा प्रदान गर्ने				नगरपालिका	
	संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने				नगरपालिका	
	०६४/६५ · ०६५/६६ · ०६६/६७ · जम्मा					
	(खाली) · १० · १० · २०					
	फोहरमैला छनौट गर्ने तथा छुट्याउने				नगरपालिका	
	फोहरमैला संकलन शूल्क निर्धारण नीति तयार गर्ने/शुल्क निर्धारण गर्ने				नगरपालिका	डोलिडार
	०६४/६५ · ०६५/६६ · ०६६/६७ · जम्मा					
	नीति तयारी · १० · २० · ३०					
७.६ फोहरमैला ढुवानी गर्ने	फोहर मैलाको बर्गिकरण गर्ने				नगरपालिका	
	बर्गिकरण अनुसार ढुवानी गर्ने छुट्टाछुट्टै उपयुक्त ढुवानी साधन व्यवस्था गर्ने				नगरपालिका	
	ढुवानी समय निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने				नगरपालिका	
	उपयुक्त पहुँच सडकको विकास तथा उपयोग गर्ने				नगरपालिका	
७.७ फोहरमैला निष्काशन गर्ने	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट संचालन गर्ने				नगरपालिका	
	औद्योगिक फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा उद्योगले नै गर्ने गरी कार्यविधि तयार गर्ने				स्था. वि. मं.	
	बिषादीयुक्त तथा जोखिमपूर्ण फोहरमैलाका लागि इन्सिनरेटर निर्माण गर्न समन्वय गर्ने				नगरपालिका	

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
	०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा नीति तयारी | १ | १ | २					
७.८ फोहरमैलाजन्य व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने	फोहरमैला पूनः प्रयोग र प्रशोधन गर्न व्यवसायिक स्कीम तयार गर्ने				नगरपालिका	
	अन्य संस्थासँग संस्थागत समन्वय गरी उद्यमशिलता विकास गर्ने				नगरपालिका	
	फोहरमैलाको पूनः प्रयोग गर्ने गरी सरल प्रविधि विकास गर्ने				नगरपालिका	
	फोहरमैला व्यवस्थापन गैर सरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग सार्वजनिक निजी साझेदारीमा गर्ने				नगरपालिका	
७.९ फोहरमैला सम्वन्धी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने	आवश्यक सूचना पहिचान गर्ने				नगरपालिका	
	सूचना संकलन तथा प्रशोधन गर्ने				नगरपालिका	
	सूचना अद्यावधिक गर्ने				नगरपालिका	

७.७.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.७.२.१ मानवीय संशाधन

७.७.२.१.१ योजना तर्जुमा

नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. मा फोहरमैलाको योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप सीमित रहेको छ । नगरपालिका एवं जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

७.७.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

फोहरमैला व्यवस्थापन सम्वन्धी सबै काम नगरपालिका मार्फत गरिनेछ । फोहरमैला संकलन तथा ढुवानीको काममा समुदाय तथा निजी क्षेत्र परिचालन गरिनेछ । नगरपालिकाको मागको आधारमा प्राविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ ।

सामाजिक पूर्वाधार विकास सम्वन्धी आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.७.२.१.३ संचालन

फोहरमैला व्यवस्थापन सम्वन्धी पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन स्थाानीय निकायबाट गरिनेछ ।

७.७.२.२ बित्तीय स्रोत आवश्यकता

फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ ।

"रु. दश लाख"

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा वि स मा फोहरमैला व्यवस्थापन योजनाबद्ध गर्ने	१०	२०	२०	५०	१००
२ फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि कार्यविधि, मार्गदर्शन, निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक गर्ने एवं कार्यान्वयन गर्ने	२०			२०	२०
३ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	२०	३०	४०	९०	२००
४ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संरचनाको निर्माण तथा मर्मत संभार गर्ने	१००	१५०	२००	४५०	५००
५ फोहरमैला संकलन गर्ने	१५०	२००	२००	५५०	१०००
६ फोहरमैला ढुवानी गर्ने	१५०	२००	२००	५५०	९००
७ फोहरमैला निष्काशन व्यवस्थापन गर्ने	१००	१००	१००	३००	५००
८ फोहरमैलाजन्य व्यवसाय प्रबर्द्धन गर्ने		५	५	१०	२००
९ फोहरमैला सम्वन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	१०	१०	१०	३०	१००
जम्मा	**५६०**	**७१५**	**७७५**	**२०५०**	**३५२०**
उपलव्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	३०	३०	३०	९०	१५०
स्थानीय निकाय	२००	२००	२००	६००	१०००
दातृसंस्था	१००	१००	१००	३००	५००
गै स स					
अन्य					
जम्मा	**३३०**	**३३०**	**३३०**	**९९०**	**१६५०**
नपुग स्रोत	**२३०**	**३८५**	**४४५**	**१०६०**	**१८७०**

७.७.३ संस्थागत भूमिका

फोहरमैला व्यवस्थापनमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछः

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• फोहर मैला व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकायहरुलाई आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • स्थानीयस्तरमा सेनिटरी ल्याण्डफिल साइटको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा उपलब्ध गराउन अध्ययन तथा पूर्वाधार विकासमा सहयोग गर्ने • स्थानीय निकायहरुलाई फोहर मैला व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन गर्न प्रेरित गर्ने र केन्द्रबाट उपलब्ध गराउने संचालन अनुदानको मापदण्ड फोहर मैला व्यवस्थापनलाई समेत समावेश गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• फोहर मैला व्यवस्थापन कार्यमा सहजकर्ताको रुपमा कार्य गर्ने क्षमता वृद्धि गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापनको सिलसिलामा आवश्यक हुने कम्पोष्टिङ प्लाण्ट/ल्याण्डफिल साइट सँग सम्बन्धित इन्जिनियरिङ्ग, सामाजिक तथा वातावरणीय अध्ययन कार्य गर्न स्थानीय निकायहरुलाई प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने • फोहर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी लागू गर्न सहयोग गर्ने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई फोहर मैला व्यवस्थापन संवन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने • वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • वातावरणीय व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गाउँ विकास समितिहरुलाई फोहर मैला व्यवस्थापनका कार्यहरु पूर्ण जिम्मेवार बनाउन आवश्यक पहल गर्ने र आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने • फोहर मैला व्यवस्थापनमा आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको समन्वय र सल्लाहमा स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभागमा प्राविधिक सहयोगको लागि समन्वय गर्ने • नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिहरु बीच समन्वय कायम गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउने
नगरपालिका	• फोहर मैला व्यवस्थापन कार्यमा प्रमुख जिम्मेवार निकायको रुपमा रही कार्य गर्ने • फोहर मैला संकलन, ओसार पसार, स्थानान्तरण स्थानको विकास तथा व्यवस्थापन, प्राङ्गारिक मल उत्पादन र स्यानीटरी ल्याण्डफिल्ड साइटको व्यवस्थापन गर्ने • फोहर मैलाको उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा संघ, संस्थालाई फोहर मैलाको परिमाण र प्रकृतिको आधारमा सेवा शुल्क लगाउने • स्यानीटरी ल्याण्डफिल्ड साइटको पहिचान, अध्ययन तथा विकास कार्यमा जिल्ला विकास समिति/स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभागलाई सहयोग गर्ने, • फोहर मैला व्यवस्थापनमा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापनको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयबाट लिई कार्यक्रम संचालन गर्ने

	• फोहर मैला व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी संस्थालाई संलग्न गराई कार्यक्रम संचालन गर्ने • फोहरमैला व्यवस्थापन सम्वन्धी सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापनमा समुदाय तथा निजी क्षेत्रहरुलाई संलग्न गराई कार्य गर्ने • स्थानीयस्तरमा वातावरणीय व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. को फोहर मैला व्यवस्थापन सम्वन्धी प्राविधिक कार्यको डिजाइन तथा निर्माण व्यवस्थापनको जिम्मेवार सहयोगी निकायको रुपमा कार्य गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापन सम्वन्धी योजना तर्जुमा, बजेट विनियोजन तथा कार्यक्रम संचालनमा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने • आवश्यकता अनुसार फोहर मैला व्यवस्थापनको लागि प्रस्तावित निर्माण अवयवहरुको अध्ययन, इन्जिनियरिङ्ग सर्भे तथा डिजाईन कार्य र निर्माण कार्यको व्यवस्थापन अन्तर्गत आवश्यक सुपरिवेक्षण, अनुगमन, मूल्यांकन कार्य गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापन सम्वन्धी जनचेतना अभिवृद्धि, तालिम आदि संचालन गर्ने, • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय/जिल्ला प्राविधिक शाखालाई फोहर मैला व्यवस्थापन कार्यमा जिल्लास्तरमा सहजकर्ताको रुपमा कार्य गर्ने क्षमता विकास गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापनमा आवश्यक प्राविधिक सहयोगको लागि विभागसँग समन्वय कायम गर्ने • फोहरमैला व्यवस्थापन सम्वन्धी सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम आयोजना गर्न नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने खालका सामग्रीको विकास र विभाग लगायत अन्य श्रोतबाट प्राप्त हुने यस्ता सामग्रीहरुको प्रवाह गर्ने • फोहरमैला व्यवस्थापन संवन्धी कार्यको प्रतिवेदन यथासमय तयार गरी जिल्ला विकास समिति र केन्द्रीयस्तरका विभागमा पेश गर्ने • जिल्लामा रहेका नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति अन्तर्गतका क्षेत्रहरुमा फोहर मैला व्यवस्थापनको आवश्यकता संवन्धमा अध्ययन कार्य गर्ने र स्यानीटरी ल्याण्डफिल्ड साइट तथा Composting Plant लगायत विभिन्न माध्यमद्वारा फोहर मैला व्यवस्थापन गर्न सकिने विकल्पको पहिचान गरी सम्बन्धित निकायहरुलाई कार्यक्रम अवलम्बन गर्न उत्प्रेरकको रुपमा कार्य गर्ने
नगरोन्मूख गा. वि. स.	• नगरपालिकासँग समन्वय गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने • फोहर मैला व्यवस्थापनका लागि आवश्यक प्राविधिक सेवा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने
उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकासँग समन्वय गरी संकलन तथा ढुवानी गर्ने • फोहरमैला व्यवस्थापन सम्वन्धी सार्वजनिक सुनुवाई गर्न नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने

गैर सरकारी संस्था	• फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकासँग समन्वय गरी संकलन तथा ढुवानी गर्ने • फोहरमैला व्यवस्थापनमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने
निजी क्षेत्र	• फोहरमैला व्यवस्थापन मा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने • फोहरमैला व्यवस्थापनमा माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • फोहरमैला प्रशोधन सम्वन्धी व्यवसाय संचालन गर्ने • सार्वजनिक निजी साझेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने

७.८ सामाजिक पूर्वाधार:

७.८.१ रणनीतिक कार्य योजना

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	समयावधि			उत्तरदायित्व	सहयोगी
		०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७		
परिणाम ८: स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको निर्माण, मर्मत संभार, संरक्षण र संबर्द्धन गरिनेछ						
८.१ स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको योजनाबद्ध विकास गर्ने	स्थानीय निकायबाट निर्माण, मर्मत संभार तथा संरक्षण गर्नुपर्ने सामाजिक पूर्वाधारको लगत तयार गर्ने (७५ जिल्ला का सबै स्थानीय निकाय)				जि. वि. स.	
	बार्षिक योजना तयार गर्ने				जि. वि. स.	
	निर्माण, पुनस्थापना, पूनर्निर्माण तथा मर्मत गर्नु पर्ने भवनको लगत तयार गर्ने (७५ जिल्ला का सबै स्थानीय निकाय)				जि. वि. स.	
८.२ सामाजिक पूर्वाधार विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	भवनजन्य पूर्वाधार निर्माण, पूर्नस्थापन, तथा पूनर्निर्माण गर्न स्थानीयस्तरमा विकास गर्नु पर्ने सीपको लगत तयार गर्ने				जि. वि. स.	
	आवश्यकतानुसार सीप विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने				जि. वि. स.	
८.३ स्थानीय निकाय मातहतका भवन र भवनजन्य भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा पूनस्थापन गर्ने	द्वन्दबाट क्षतीग्रस्त भएका भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधार विकासको लागि डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने				जि. वि. स.	
	द्वन्दबाट क्षतीग्रस्त भएका भवन पुनस्थापना गर्ने ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा १०० | २०० | ५०० | ८००				जि. वि. स.	
	भवन संहिता लागू गर्ने				जि.वि.स. न.पा.	
	भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधार मर्मत संभार गर्ने				जि. वि. स.	
८.४ स्थानीयस्तरका सामुदायिक भौत्तिक संरचना, पार्क, सार्वजनिक तथा मनोरञ्जन स्थल (जस्तै स्कूल, स्वास्थ्यचौकी, सामुदायिक भवन, पाटी, पौवा) निर्माण, तथा संरक्षण गर्ने	संरक्षण तथा मर्मत संभार गर्नु पर्ने संरचानको सर्भेक्षण गरी लगत तयार गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा २५ | ५० | | ७५				जि. वि. स.	
	कार्य योजना तयार गर्ने (जिल्ला) ०६४/६५ | ०६५/६६ | ०६६/६७ | जम्मा | २५ | ५० | ७५				जि. वि. स.	
	डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने				जि. वि. स.	
	जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने				जि. वि. स.	

<table>
<tr><th rowspan="2">गतिविधि</th><th colspan="4" rowspan="2">कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक</th><th colspan="3">समयावधि</th><th rowspan="2">उत्तरदायित्व</th><th rowspan="2">सहयोगी</th></tr>
<tr><th>०६४/६५</th><th>०६५/६६</th><th>०६६/६७</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td colspan="4">निर्माण तथा संरक्षण गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">समुदायको संलग्नतामा संरक्षण गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="10">८.५ स्थानीयस्तरका सांस्कृतिक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक धरोहरहरु संरक्षण र मर्मत संभार गर्ने</td><td colspan="4">संरक्षण तथा मर्मत संभार गर्नु पर्ने संरचानको सर्भेक्षण गरी लगत तयार गर्ने (जिल्ला)</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3">जि. वि. स.</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr>
<tr><td>२५</td><td>५०</td><td></td><td>७५</td></tr>
<tr><td colspan="4">कार्य योजना तयार गर्ने (जिल्ला)</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3">जि. वि. स.</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr>
<tr><td></td><td>२५</td><td>५०</td><td>७५</td></tr>
<tr><td colspan="4">डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">निर्माण तथा संरक्षण गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4"></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">८.६ सामाजिक पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने</td><td colspan="4">समुदाय संगठित गरी क्षमता विकास गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">मर्मत संभार कोष गठन गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="4">समुदायको संलग्नतामा मर्मत संभार गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">मर्मत संभार तथा संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी तथा भूमिका तोक्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">समुदायको संलग्नतामा संरक्षण गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि. वि. स.</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="7">८.७ सामाजिक पूर्वाधारको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने</td><td colspan="4">सूचना संकलन गर्ने (जिल्ला)</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3">जि. वि. स.</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr>
<tr><td>२५</td><td>५०</td><td></td><td>७५</td></tr>
<tr><td colspan="4">जिल्लाको सूचना प्रणाली अद्यावधिक गर्ने (जिल्ला)</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3">जि. वि. स.</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>०६४/६५</td><td>०६५/६६</td><td>०६६/६७</td><td>जम्मा</td></tr>
<tr><td></td><td>२५</td><td>५०</td><td>७५</td></tr>
<tr><td colspan="4">ग्रामीण सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>गा.वि.स.</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">८.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने</td><td colspan="4">अनुगमन योजना तयार गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">अनुगमन गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">प्रतिवेदन पेश गर्ने</td><td></td><td></td><td></td><td>जि.वि.स.</td><td></td></tr>
</table>

७.८.२ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत

७.८.२.१ मानवीय संशाधन

७.८.२.१.१ योजना तर्जुमा

नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. मा योजनाबद्ध व्यवस्थापन सम्वन्धी सीप सीमित रहेको छ । नगरपालिका एवं जनताका माग तथा आवश्यकता अनुसारका काम गर्न बिद्यमान सीप तथा क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

७.८.२.१.२ योजना कार्यान्वयन

सामाजिक पूर्वाधार विकास सम्वन्धी सबै काम स्थानीय निकाय मार्फत गरिनेछ । सामाजिक पूर्वाधार विकासको काममा समुदाय परिचालन गरिनेछ । गा. वि. स. तथा नगरपालिकाको मागको आधारमा प्राविधिक सहयोग जिल्ला प्राविधिक कार्यालयले गर्नेछ ।

सामाजिक पूर्वाधार विकास सम्वन्धी आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक क्षमता बिशेषज्ञ सेवा करार वा अन्य व्यवस्थाबाट प्राप्त गरी उपयोग गरिनेछ ।

७.८.२.१.३ संचालन

स्वामित्वको आधारमा सामाजिक पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन गरिनेछ ।

७.८.२.२ बित्तीय स्रोत आवश्यकता

सामाजिक पूर्वाधार विकासको लागि लगानी प्रक्षेपण (आ. व. ०६२।६३ को मूल्यको आधारमा) निम्नानुसार गरिएको छ ।

'रु. दश लाख'

गतिविधि	आर्थिक बर्ष /लगानी आवश्यकता				
	०६४/६५	०६५/६६	०६६/६७	जम्मा	०६७।६८ देखि ०७१।७२
१ स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको योजनाबद्ध विकास गर्ने	१०	२०	३०	६०	१००
२ सामाजिक पूर्वाधार विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	१००	१००	१००	३००	६००
३ स्थानीय निकाय मातहतका भवन र भवनजन्य भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा पूनस्थापन गर्ने	४००	६००	६००	१६००	१३००
४ स्थानीयस्तरका सामुदायिक भौत्तिक संरचना, पार्क, सार्वजनिक तथा मनोरञ्जन स्थल (जस्तै स्कूल, स्वास्थ्यचौकी, सामुदायिक भवन, पाटी, पौवा) निर्माण, संरक्षण तथा मर्मत संभार गर्ने	१०	२०	२०	५०	१००
५ स्थानीयस्तरका सांस्कृतिक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक धरोहरहरु संरक्षण र मर्मत संभार गर्ने	१०	१०	१०	३०	५०
६ सामाजिक पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	०	०	०	०	०
७ सामाजिक पूर्वाधारको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	५	५	५	१५	२५
८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	१	१	१	३	१०
जम्मा	**५३६**	**७५६**	**७६६**	**२०५८**	**२१८५**
उपलब्ध स्रोत					
नेपाल सरकार	१५	१५	१५	४५	७५
स्थानीय निकाय	२००	२००	२००	६००	१०००
दातृसंस्था					
गै स स					
अन्य					
जम्मा	**२१५**	**२१५**	**२१५**	**६४५**	**१०७५**
नपुग स्रोत	**३२१**	**५४१**	**५५१**	**१४१३**	**१११०**

७.८.३ संस्थागत भूमिका

सामाजिक पूर्वाधार विकासमा संस्थागत भूमिका निम्न अनुसार हुनेछ:

स्थानीय विकास मन्त्रालय	• सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यमा स्थानीय निकायहरुलाई आवश्यक श्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन केन्द्रियस्तरका अन्य निकायहरुसँग समन्वय गर्ने • स्थानीय कियलाई प्रदान गरिने अनुदानमा सामाजिक पूर्वाधार विकास समावेश गर्ने
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग	• सामाजिक पूर्वाधार विकासको लागि आवश्यक कार्यविधि तयार गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी लागू गर्न सहयोग गर्ने • अनुगमन योजनामा सामाजिक पूर्वाधार समावेश गर्ने • जिल्ला प्राविधिक कार्यालय वा स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई सामाजिक पूर्वाधार सम्वन्धी तालिम कार्यक्रमको तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार कार्यक्रम व्यवस्थापन कार्यमा स्थानीय निकाय तथा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयलाई प्राविधिक सहयोग गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार कार्यक्रम व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सहयोग तथा उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि आदि जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने • निर्माण कार्यहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गुणस्तर सुनिश्चितता योजना तयार गराई सो को कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने
जिल्ला विकास समिति	• नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिहरुलाई सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यहरुमा पूर्ण जिम्मेवार बनाउन आवश्यक पहल गर्ने र आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने • सामाजिक पूर्वाधार विकास गुरु योजना तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास सूचना जिल्ला विकास समितिको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा सम्बन्धित उपभोक्ता, गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराई संचालन गर्ने
नगरपालिका	• नगरपालिकास्तरीय सामाजिक पूर्वाधार विकास गुरु योजना तयार गर्ने /अद्यावधिक गर्ने • नगरपालिकास्तरीय सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । कार्यक्रमको नियमित समिक्षा गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास मर्मत संभार योजना वनाई सो कार्यमा गैर सरकारी संस्था र निजी क्षेत्र समेतलाई संलग्न गराई संचालन गर्ने
जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	• सामाजिक पूर्वाधार संवन्धी प्राविधिक कार्यको डिजाइन तथा निर्माण व्यवस्थापनको जिम्मेवार निकायको रुपमा कार्य गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार संवन्धी योजना तर्जुमा, बजेट विनियोजन तथा कार्यक्रम संचालनमा स्थानीय निकायलाई सहयोग गर्ने

	• आवश्यकता अनुसार सामाजिक पूर्वाधारको निर्माण, सुपरिवेक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास संवन्धी जनचेतना अभिवृद्धि, तालिम आदि संचालन गर्ने
गाउँ विकास समिति	• सामाजिक पूर्वाधार विकास आयोजना तयार गर्न आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको सहयोग लिने • सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम उपभोक्ता मार्फत संचालन गर्ने । कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने • सूचना अभिलेख राख्ने र जिल्ला विकास समितिको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा समयमा सूचना उपलव्ध गराउने
उपभोक्ता / सामुदायिक संस्था	• सामाजिक पूर्वाधारका लागि स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने • सामाजिक पूर्वाधारको संरक्षण र संबर्द्धन गर्ने • सामुदायिक संस्था व्यवस्थापन गर्ने
गैर सरकारी संस्था	• सामाजिक पूर्वाधार विकास संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने
निजी क्षेत्र	• सामाजिक पूर्वाधार विकासमा संलग्न संस्थाको सीप तथा ज्ञान विकास कार्य गर्ने • आवश्यकता अनुसार सामाजिक परिचालन तथा जागरण विकास कार्य गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकासमा माग अनुसारको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सेवा प्रदान गर्ने • सामाजिक पूर्वाधार विकास कार्यसार्वजनिक निजी साझेदारीमा गर्ने

अनुसुची

प्रस्तावित स्थानीय पूर्वाधार विकास रणनीतिक कार्ययोजना
(०६७/६८- ०७१/७२)

७.१ स्थानीय यातायात

७.१.२.२ स्थानीय सडकः रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली विस्तार तथा स्तरोन्नती भै सेवा, श्रोत र बजारमा जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ।					
१.१ स्थानीय सडक प्रणालीको योजनाबद्ध विकास गर्ने	जिल्ला यातायात गुरुयोजना तयार गर्ने/अद्यावधिक गर्ने (जिल्ला) (एकिकृत ग्रामीण पहुँच प्रणालीको आधारमा) आ.व. ०६७/६८-०७१/७२	७५		जि.वि.स.	डोलिडार
	स्थानीय सडकको जिल्लास्तरीय लगानी योजना तयार गर्ने/अद्यावधिक गर्ने (जिल्ला)	७५		जि.वि.स.	गा.वि.स/नगरपालिका
	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)	७५		जि.वि.स./ नगरपालिका	
१.२ गुणस्तरीय स्थानीय सडक विकासको आवश्यक कार्यविधि/मार्गदर्शन/निर्देशिका तयारी/अद्यावधिक एवं कायान्वयन गर्ने	निर्देशिका अनुसार भए नभएको अनुगमन गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	
१.३ स्थानीय सडक प्रणाली विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	सडक तथा पुल सम्बन्धी क्षमता विकास योजना तयार गर्ने - प्राविधिक क्षमता - व्यवस्थापकीय क्षमता - निर्माण उपकरण एवं औजार व्यवस्थापन			जि.वि.स./ नगरपालिका / गा.वि.स.	डोलिडार
	स्थानीय सडक सम्बन्धी निकायहरुको (गै.स.स., सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) आवश्यकता अनुसार समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स./नगरपालिका	गा.वि.स/नगरपालिका
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका / गा.वि.स.	गै.स.स.
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने			केन्द्रः डोलिडार, जिल्लाः जि.वि.स., नगरपालिका	स्था.वि.म

१.४ स्थानीय सडक प्रणालीको निर्माण तथा विस्तार गर्ने	विस्तृत सवेक्षण गरी लगत ईष्टिमेट तयार गर्ने (कि.मि.)	१४७००		जि.वि.स./ नगरपालिका	समुदाय
	स्थानीय श्रमिक उपलब्धता सर्वेक्षण गर्ने:				
	कच्चि सडक निर्माण गर्ने:	३७००		जि.वि.स./ नगरपालिका	समुदाय
	मोटर गुड्ने पुल निर्माण गर्ने	५५०		जि.वि.स./ नगरपालिका	डोलिडार
	मागको आधारमा नगरपालिका तथा गा.वि.स.लाई सडक प्रणाली सम्बन्धी प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने			जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	
	मागको आधारमा घोडेटो/गोरेटो बाटो निर्माण गर्ने	२५००		जि.वि.स./ नगरपालिका / गा.वि.स.	समुदाय
१.५ सहायक पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम तर्जूमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	पुरक योजना कार्यान्वयन गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका / गा.वि.स.	समुदाय
१.६ स्थानीय सडकको स्तरोन्नती, पुनस्थापना तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धी प्रणाली स्थापना गर्ने	सडकको स्तरोन्नती तथा पूनस्थापना गर्ने (कि.मि.)	११०००		जि.वि.स./ नगरपालिका	डोलिडार
	स्थानीय सडकको लगत तयार/अद्यावधिक गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	गा.वि.स.
	बार्षिक मर्मत सम्भार योजना तयार गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	रोडबोर्ड नेपाल, गा.वि.स.
	मर्मत सम्भार कोष खडा गर्ने (जिल्ला)			जि.वि.स./ नगरपालिका	रोडबोर्ड नेपाल, गा.वि.स.
	चालु सडक मर्मत सम्भार गर्ने (कि.मि.)	१३०००		जि.वि.स./ नगरपालिका	गा.वि.स
१.८ स्थानीय यातायातको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि हस्तान्तरण अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	ग्रामीण सडक प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवद्धन गर्ने खालका योजना तर्जूमा र कार्यान्वयन गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार
	उपर्युक्त प्रविधि पहिचान तथा विकास गरी हस्तान्तरण तथा प्रचार प्रसार गर्ने			डोलिडार	जि.प्रा.का.
१.९ स्थानीय सडकको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	सञ्चार प्रक्रिया सुधार गर्ने			केन्द्रः डोलिडार, जिल्ला: जि.वि.स., नगरपालिका	

	सूचना व्यवस्थापन गर्ने			केन्द्रः स्था.वि.म., डोलिडार, जिल्लाः जि.वि.स., नगरपालिका	
	स्थानीय सडक सूचना DPMAS सँग आवद्ध गरी डोलिडार र स्था.वि.म.को सूचना प्रणालीसग आवद्ध गर्ने			स्था.वि.म./ डोलिडार	जि.वि.स./ नगरपालिका / गा.वि.स.
	राष्ट्रिय ग्रामीण सडक तथ्याङ्क बार्षिक रुपमा प्रकाशित गर्ने			डोलिडार	
१.१० स्थानीय सडक प्रणालीको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	नतिजामूलक अनुगमन प्रणाली विकास गर्न विद्यमा अनुगमन प्रणालीमा सुधार गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	डोलिडार / स्था.वि.म.
	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	डोलिडार, समुदाय
	अनुगमन गर्ने			डोलिडार/जि.वि.स./ नगरपालिका	
	नियमित रुपमा समीक्षा गर्ने (चौमासिक)			डोलिडार/जि.वि.स./ नगरपालिका	
	सार्वजुनिक सुनुवाई गर्ने (आवश्यकता अनुसार)			जि.वि.स./ नगरपालिका / गा.वि.स.	समुदाय
	सार्वजनिक परीक्षण गर्ने (सबै आयोजनाको कम्तीमा बर्षको १ पटक)			जि.वि.स./ नगरपालिका	समुदाय
	स्थानीय सडकको प्राविधिक पद्धति लागू गर्ने			जि.वि.स./ डोलिडार	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र
	एकिकृत रुपमा प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने प्रणाली विकास गर्ने			डोलिडार/ जि.वि.स./ नगरपालिका	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			डोलिडार/ जि.वि.स./ नगरपालिका	
	बार्षिक रुपमा स्थानीय यातायात विकास सम्बन्धी अनुगमनबाट प्राप्त प्रगति तथा उपलब्धी प्रकाशित गर्ने			डोलिडार/ जि.वि.स./ नगरपालिका	
	प्रभाव मुल्यांकन पद्धति तयार गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	डोलिडार/

७.१.३ झोलुङ्गे पुल : रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली विस्तार तथा स्तरोन्नती भै सेवा, श्रोत र बजारमा जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ।					
१.१ योजना तर्जूमा गर्ने	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)			डोलिडार	जि.वि.स
१.४ झोलुङ्गे पुल विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	झोलुङ्गे पुल सम्बन्धी संस्थाहरु (स्थानीय निकाय, गै.स.स. सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) को आवश्यकता अनुसार संस्थागत क्षमता विकास गर्ने			केन्द्रः डोलिडार, जिल्लाः जि.वि.स.	
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने			केन्द्रः डोलिडार, जिल्लाः जि.वि.स.	स्था.वि.म.
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स.	
१.५ झोलुङ्गे पुल निर्माण तथा विस्तार गर्ने	विस्तृत सर्वेक्षण गरी लगत ईष्टिमेट तयार गर्ने (कि.मि.)	१०००		जि.वि.स.	
	झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्ने (गोटा)	१०००		जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	वृहद मर्मत गर्ने (गोटा)	७५		जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
१.६ सहायक पूवाृधार विकास कार्यक्रम तर्जूमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	पुरक योजना डिजाईन गर्ने (मागको आधारमा)			जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	पुरक योजना कार्यान्वयन गर्ने			जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
१.७ झोलुङ्गे पुल मर्मत सम्भार प्रणाली स्थापना गर्ने	मर्मत गर्नुपर्ने झोलुङ्गे पुलको लगत तयार गर्ने			जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	मर्मत सम्भार योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)			जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	आवधिक तथा नियमित मर्मत सम्भार गर्ने (गोटा/ बर्ष)	४५००		जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	स्थानीय स्तरमा झोलुङ्गे पुलको मर्मत सम्भार तथा रेखदेख गर्न समिति गठन गर्ने			जि.वि.स.	गा.वि.स.

१.८ स-साना प्रविधि हस्तान्तरण अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	झोलुङ्गे पुल प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन तथा अन्वेषण गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
	उपर्युक्त प्रविधि पहिचान तथा विकस गरी हस्तान्तरण तथा प्रसार गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
	साना स्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने			जि.वि.स.	गा.वि.स.
	स्थानीय स्तरमा झोलुङ्गे पुल सम्बन्धी सीप विकास गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार
१.९ झोलुङ्गे पुलको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	झोलुङ्गे पुलको लगत (Inventory) तयारी तथा बार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने (७५ जिल्ला)			जि.वि.स.	गा.वि.स. / नगरपालिका
	सूचना अद्यावधिक गर्ने			जि.वि.स.	
	नेपाल झोलुङ्गे पुल रेकर्ड अद्यावधिक गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
१.१० अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने	नतिजामूलक अनुगमन प्रणाली विकास गर्न विद्यमान अनुगमन प्रणालीमा सुधार गर्ने			जि.वि.स.	स्था.वि.म. / डोलिडार
	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	स्था.वि.म. / डोलिडार
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार
	नियमित रुपमा समीक्षा गर्ने (चौमासिक)			जि.वि.स.	डोलिडार
	सार्वजुनिक सुनुवाई गर्ने (आवश्यकता अनुसार सबै कार्यक्रमको)			जि.वि.स.	डोलिडार
	सार्वजुनिक परीक्षण गर्ने (सबै आयोजनाको कम्तीमा बर्षको १ पटक)			जि.वि.स.	डोलिडार
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार
	बार्षिक रुपमा अनुगमनबाट प्राप्त प्रगति तथा उपलब्धी प्रकाशित गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार

७.१.४. अन्य यातायात रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक		समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम १: दिगो स्थानीय यातायात प्रणाली विस्तार तथा स्तरोन्नती भै सेवा, श्रोत र बजारमा जनताको पहुँचमा सुधार हुनेछ।					
१.१ रज्जुमार्ग विकास सम्बन्धी अवधारणा तयार गर्ने	सडक सुविधा बिस्तार गर्न कठिनाई भएका क्षेत्रहरुमा रज्जुमार्ग आवश्यकता पहिचान गर्ने			जि.वि.स.	
	रज्जुमार्ग निर्माणका लागि उपयुक्त प्रविधि विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
	रज्जुमार्ग सार्वजनिक निजी साझेदारी अन्तर्गत निर्माण गर्न कार्य विधि तयार गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
	रज्जुमार्ग विकासमा सहयोग गर्ने संस्थाहरु सँग समन्वय तथा साझेदारी गर्ने			डोलिडार	स्था.पू.शा.
१.२ जलमार्ग विकास सम्बन्धी अवधारणा तयार गर्ने	स्थानीय स्तरमा सम्भाव्य जलमार्ग क्षेत्रको पहिचान गर्ने			जि.वि.स.	
	जल मार्ग निर्माणका लागि उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
	जल मार्ग सार्वजनिक निजी साझेदारी अन्तर्गत निर्माण गर्न कार्यविधि तयार गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स.
१.३ हेलिप्याड विकास सम्बन्धी अवधारणा तयार गर्ने	चालु हालतमा रहेका हेलिप्याडहरुको लगत तयार गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स./ ना.उ.प्रा.
	सम्भाव्य हेलिप्याड निर्माण क्षेत्रको पहिचान गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स./ ना.उ.प्रा.
	हेलिप्याड निर्माणका लागि उपयुक्त प्रविधि विकास तथा हस्तान्तरण गर्ने			डोलिडार	जि.वि.स./ ना.उ.प्रा.

७.२ साना सिंचाई

७.२.१ रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम २ः मागमा आधारित कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली विकास, विस्तार तथ सुधार गरी सिंचाईयोग्य जमिनमा आवश्यक परेको बेला भरपर्दो रुपमा पर्याप्त पानी उपलब्ध हुनेछ।					
२.१ साना सिंचाइको योजनावद्ध विकास गर्ने	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)			जि.वि.स.	डोलिडार
२.४ साना तथा सहकारी सिंचाई विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	साना तथा सहकारी सिंचाई सम्बन्धी निकायहरु, गै.स.स., जल उपभोक्ता, निजी क्षेत्रको साना सिंचाई आयोजनाको मर्मत सम्भार र सञ्चालन क्षमता विकास गर्ने।			जि.वि.स.	
	समुदायको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने			केन्द्रः डोलिडार, जिल्ला: जि.वि.स.,	
२.५ कृषक व्यवस्थित साना तथा सहकारी सिंचाई प्रणाली निर्माण तथा विस्तार गर्ने	साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजना विस्तृत सवेक्षण, डिजाईन, लागत अनुमान तयार गर्ने (हेक्टर)	१००००		जि.वि.स.	
	साना तथा सहकारी सिंचाई आयोजना निर्माण गर्ने (हेक्टर)	१००००		जि.वि.स.	समुदाय
२.६ साना तथा सहकारी सिंचाईको मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन गर्ने	बार्षिक साना तथा सहकारी सिंचाई मर्मत सम्भार योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)			जि.वि.स.	समुदाय
	मर्मत सम्भार सम्पुरक कोष गठन गर्ने (जि.वि.स. स्तर)			जि.वि.स.	डोलिडार
	मर्मत सम्भार गर्ने (हेक्टर कमाण्ड क्षेत्र)	१००००		जि.वि.स.	डोलिडार
२.७ मागको आधारमा भूमिगत लगायत आधुनिक (Non conventional) सिंचाई प्रणाली तजूमा तथा कायाँन्वयन गर्ने	आयोजना डिजाईन गर्ने (हेक्टर)	१०००		जि.वि.स.	
	भुमिगत लगायत आधुनिक सिंचाई निर्माण गर्ने	२०००		जि.वि.स.	समुदाय
	आयोजना हस्तान्तरण गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	भूमिगत लगायत आधुनिक सिंचाई प्रणाली सम्बन्धमा समुदायलाई सुसूचित गर्ने			जि.वि.स./जि.प्रा.का.	समुदाय

२.८ साना तथा सहकारी सिंचाई सम्बन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने	बार्षिक रुपमा साना सिंचाई सम्बन्धी अनुगमनबाट प्राप्त प्रगति तथा उपलब्धी प्रकाशित गर्ने			जि.वि.स.	
२.९ अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने	नतिजामूलक अनुगमन प्रणाली विकास गर्न विद्यमान अनुगमन प्रणालीमा सुधार गर्ने			जि.वि.स.	
	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	नियमित रुपमा समीक्षा गर्ने			जि.वि.स.	
	सार्वजुनिक सुनुवाई गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	एकिकृत रुपमा प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने प्रणाली विकास गर्ने			जि.वि.स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स.	

७.३ नदी नियन्त्रण

७.३.१ रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम ३: सामुदायक सहभागितामा स्थानीय स्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप न्युनिकरण तथा व्यवस्थित हुनेछ।					
३.१ जोखिमपुर्ण क्षेत्र नक्शांङ्कन गर्ने	जिल्ला भित्रका स-साना नदी नियन्त्रणका (स-साना खोला तथा खोल्सा) कार्यक्रम डिजाईन गर्ने (जिल्ला)	२५		जि.वि.स.	
	कार्य योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
३.३ स्थानीय स्तरमा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन तथा आपतकालीन राकेथाम तथा बचाउ कार्य गर्ने	राहत तथा पूनः निर्माण प्रणाली स्थापना र सञ्चालन गर्ने (जिल्ला)	७५		जि.वि.स.	समुदाय
	समुदायको संलग्नतामा उद्धार तथा राहत योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	प्रकोपको समयमा समन्वयात्मक रुपमा उद्धार तथा राहत प्रदान गर्ने			जि.वि.स.	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, समुदाय
	पूर्वचेतना एवं न्यूनिकरण, पूर्नस्थापना, पूनर्निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	बाढी पहिरो राकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम गर्ने	३५		जि.वि.स.	समुदाय

	मर्मत संभार गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
३.४ बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण कार्यमा संलग्न समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	जनचेतना विकास गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	प्राविधिक जनशक्ति विकास गर्ने			जि.वि.स.	डोलडार
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने ▪ प्राविधिक क्षमता ▪ व्यवस्थापकीय क्षमता ▪ उपकरण			जि.वि.स.	समुदाय
	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने			डोलिडार/ जि.वि.स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स.	
	नदी नियन्त्रण सम्वन्धी सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने			जि.वि.स.	

७.४ लघु जलविद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा:
७.४.१ रणनीतिक कार्य योजना :

परिणाम ४: ग्रामीण क्षेत्रमा स्वच्छ, भरपर्दो र उपयुक्त नविकरणीय ग्रामीण ऊर्जाको आपूर्ति भई बातावरण संरक्षण तथा ग्रामीण आर्थिक अवसरमा सुधार हुनेछ।					
४.१ ग्रामीण उर्जा विकासको लागि योजनावद्ध प्रणाली विकास गर्न्	जिल्ला स्तरीय ग्रामीण उर्जा योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
	ग्रामीण ऊर्जा स्किम कार्यान्वयनमा सहजिकरण तथा समन्वय गर्ने			जि.वि.स.	उर्जा योजना विकासमा संलग्न संस्थाहरु
४.२ ग्रामीण उर्जाको क्षेत्रमा सहयोग गर्ने संस्थाहरुसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	विद्यमान ग्रामीण उर्जा विकास गर्ने संस्थाहरुसँग सम्पकृ तथा सम्बन्ध विकास गर्ने			जि.वि.स.	
	ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी बिद्यमान नीति बारे स्थानीयस्तरमा सुसूचित गर्ने			जि.वि.स.	
	सहयोगी संस्थासँग संयुक्त रुपमा ग्रामीण ऊर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्ने			जि.वि.स.	
	ग्रामीण ऊर्जा विकासमा संलग्न समुदायको क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स./वै.उ.प्र .केन्द्र	समुदाय

	▪ लघु तथा साना जल विद्युत १५००० कि.वाट				
	▪ सौर्य विद्युत प्रणाली १ लाख ५० हजार				
	▪ सुधारिएको चुल्हो ५ लाख गोटा				
	▪ जैविक ग्याँस १ लाख १० हजार				
	▪ सुधारिएको पानी घट्ट ६ हजार गोटा				
४.५ ग्रामीण उर्जा प्रणालकिो मर्मत सभारमा सहयोग गर्ने	स्थानीय ग्रामीण उर्जा कोष खडा गर्ने (७५ जिल्ला)			जि.वि.स./वै.उ.प्र.केन्द्र	
	मागको आधारमा ग्रामीण उर्जा सम्बन्धी उपलब्ध प्रविधि तथा प्राविधिक सूचना संकलन गर्ने			जि.वि.स./वै.उ.प्र.केन्द्र	
४.६ ग्रामीण उर्जा सम्बन्धी प्रविधि विकासमा सहयोग गर्ने	प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने			जि.वि.स.	जि.वि.स./वै.उ.प्र.केन्द्र
	प्रविधि तथा प्राविधिक सूचना प्रचार प्रसार गर्ने			जि.वि.स.	जि.वि.स./वै.उ.प्र.केन्द्र
४.७ ग्रामीण ऊर्जामा आधारित उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने	ग्रामीण ऊर्जा विकासमा संलग्न समुदायलाई सामाजिक आर्थिक विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गर्ने			जि.वि.स.	वै.उ.प्र.केन्द्र
	ग्रामीण ऊर्जाको उपयोग गरी संचालन हुने सक्ने संभाव्य व्यवसायको स्किम तयार गर्ने			जि.वि.स.	वै.उ.प्र.केन्द्र
	सहयोगी संस्थासँग समन्वय गरी उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने			जि.वि.स.	वै.उ.प्र.केन्द्र
	उर्जाको व्यवसायिक उपयोगको लागि स्थानीय सम्भावनाको आधारमा बजार पहिचान गर्न सहयोग तथा समन्वय गर्ने			जि.वि.स.	वै.उ.प्र.केन्द्र
४.८ ग्रामीण ऊर्जा सम्वन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने	ग्रामीण उर्जा सम्बन्धी सूचना अद्यावधिक गर्ने			जि.वि.स.	
४.९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स.	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने			जि.वि.स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स.	
	ग्रामिण ऊर्जा सम्वन्धी सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने			जि.वि.स	

७.५ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई
७.५.१ रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम ५ : दिगो रुपमा पर्याप्त र स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुविधामा जनताको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।					
५.१ खनेपानी तथा सरसफाई प्रणाली योजनावद्ध गर्ने	जल उपयोग गुरु योजना तयार गरी सो योजनामा खानेपानी तथा सरसफाई समावेश गर्ने (जिल्ला)	२५		जि.वि.स.	डोलिडार
	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको लगानी योजना (Business plan) तयार गर्ने (जिल्ला)	२५		जि.वि.स.	डोलिडार
	बार्षिक योजना तयार गर्ने (७५ जिल्ला)			जि.वि.स.	
५.५ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यमा संलगन संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी निकायहरुको (गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) आबश्यकता अनुसार समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार, समुदाय
	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता एकिन गरी आपूर्ति गर्ने			डोलिडार/जि.वि.स.	
	समुदायको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने			जि.वि.स.	डोलिडार
	समुदायको क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
५.६ खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीका निर्माण,विस्तार तथा सुदृढीकरण	खानेपानीको श्रोत संरक्षण गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
	आयोजना विस्तृत डिजाईन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने कार्य	७००		जि.वि.स.	
	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रम निर्माण गर्ने गोटा	१०५०		जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	ग्रामीण नगरपालिकास्तरीय खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने (स्किम)	१००		नगरपालिका	जि.वि.स.
	ग्रामीण तथा ग्रामीण नगरपालिकास्तरीय सरसफाई आयोजना संचालन गर्ने (स्किम)	७५०		जि.वि.स.	गा.वि.स. समुदाय
	आयोजना हस्तान्तरण गर्ने			जि.वि.स.	समुदाय
५.७ नगरपालिका तथा नगरोन्मुख गाविसको सतह ढल निकास कार्यक्रम	नगरपालिकाको सतह ढल व्यवस्थापन सम्वन्धी अध्ययन प्रतिवेदन स्थानीय आवश्यकताको आधारमा पूनरावलोकन तथा परिमार्जन गर्ने			नगरपालिका	डोलिडार

संचालन गर्ने	सतह ढल निकास आयोजना डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने	७००		नगरपालिका	
	सतह ढल निर्माण गर्ने	७००		नगरपालिका/ गा.वि.स.	
	सतह ढल मर्मत सम्भार गर्ने	७००		नगरपालिका	समुदाय
५.८ सहायक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने	पुरक योजना डिजाइन गर्ने (मागको आधारमा)			जि.वि.स./ नगरपालिका	
	पुरक योजना कार्यान्वयन गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	
५.९ खानेपानी प्रणालीको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	मर्मत सम्भार कोष खडा गर्ने	११५०		जि.वि.स./ नगरपालिका	
	मर्मत संभारमा समुदायको माग अनुसारको प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने			जि.प्रा.का.	
	मर्मत संभारको अनुगमन गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	
५.१० ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी उपयुक्त प्रविधि अनुसन्धान, पहिचान र छनौट गर्ने (भौगोलिक स्थिति अनुसार)			जि.वि.स.	
	उपयुक्त प्रविधि पहिचान तथा विकास गरी हस्तान्तरण तथा प्रचार प्रसार गर्ने			जि.वि.स.	
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने			जि.वि.स.	
५.११ स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई प्रणालीको तथ्याङ्क व्यवस्थित गर्ने	सूचना व्यवस्थापन गर्ने			जि.वि.स.	
५.१२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स./ नगरपालिका	

७.६ आवास भवन तथा शहरी विकासः
७.६.१ रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम ६: स्थानीयस्तरका (स्थानीय निकाय अन्तर्गतका) ग्रामीण बस्ति विकास तथा योजनाबद्ध शहरीकरण गरी जनतालाई व्यवस्थित रुपमा आवास तथा शहरी सेवा सुविधा उपलव्ध गराइनेछ					
६.१ नगरस्तरीय कार्यक्रमको योजनाबद्ध गर्ने	नगर स्तरीय शहरी विकास योजना तर्जुमा गर्न (नगरपालिका तथा नगरोन्मुख गा.वि.स.)	१३२		नगरपालिका/गा.वि.स.	जि.प्रा.का
	नगरपालिका क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारको आवश्यकता र उपलव्धता सर्भेक्षण गरी लगत तयार गर्ने (५४ नगरपालिका)			नगरपालिका	जि.प्रा.का
	नगरपालिका र नगरोन्मूख गाउँ विकास समितिको डिजिटल नक्सा तयार गर्ने			नगरपालिका	
	बार्षिक योजना तयार गर्ने			नगरपालिका	
६.२ गुणस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि कार्यविधि तयारी/ अद्यावधिक गर्ने	कार्यविधि आवश्यकता पहिचान गर्ने			डोलिडार	श.वि.भ.नि.वि.
	कार्यविधि तयार गर्ने			डोलिडार	श.वि.भ.नि.वि.
	भवन निर्माण मापदण्ड लागू गर्ने			नगरपालिका	
	भवन संहिता विषयमा स्थानीय समुदाय, संस्था तथा निजी क्षेत्रका व्यवसायीलाई तालिम दिने			नगरपालिका	
६.४ नगरस्तरीय पूर्वाधार विकासको लागि समुदाय तथा संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	संस्थागत क्षमता विकास गर्ने			नगरपालिका	डोलिडार
	आवास भवन तथा भौतिक योजना सम्वन्धी निकायहरुको (गै स स, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्र) आबश्यकता अनुसार समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	
	संगठनात्मक सुधार गर्ने (केन्द्रिय तथा जिल्लास्तर)			डोलिडार/ न.पा.	
	संगठन विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने			डोलिडार/ जि.वि.स.	
	समुदायको संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	

	कर्मचारी, उपकरण तथा लजिष्टिक आवश्यकता यकिन गरी आपूर्ति गर्ने			नगरपालिका	डोलिडार
६.५ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.मा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, सुदृढीकरण तथा पूनस्थापन गर्ने	नगरोन्मुख गा.वि.स.लाई नगरपालिका हुन आवश्यक पूर्वाधार विकासमा सहयोग गर्ने			डोलिडार/ जि.वि.स.	
६.६ स-साना प्रविधि हस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा विकास गर्ने	नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम डिजाईन तथा लगत इष्टिमेट तयार गर्ने	६२		नगरपालिका	
	नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.को माग अनुसार प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने			जि.प्रा.का.	
	वाताबरण सुधार कार्यक्रम संचालन गर्ने			नगरपालिका	
	उपयुक्त प्रविधि अनुसन्धान, पहिचान र छनौट गर्ने (भौगोलिक स्थिति अनुसार)			नगरपालिका	
	सानास्तरका स्थानीय प्रविधि परीक्षण प्रवर्द्धन गर्ने खालका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने			नगरपालिका	
	अनुसन्धान तथा प्रयोगमा आधारित किफायती तथा सुरक्षित स्थानीय निर्माण सामाग्री तथा प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने			जि.वि.स.	
६.७ वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने	छरिएका घरहरुलाई झुण्डमा ल्याउन वस्ती अवस्थाको वेशलाइन सर्भेक्षण गर्ने (जिल्ला)	४५		जि.वि.स.	
	नमूना ग्रामीण वस्ती विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने (वस्ती)	१०		जि.वि.स.	
	आवासको लागि पूर्वाधार विकास गर्ने (वस्ती)	१०		जि.वि.स.	
	मागको आधारमा वस्ती विकास गर्न प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने			जि.प्रा.का.	
६.८ नगरभित्रका अव्यवस्थित वस्तीहरुमा भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने	पूर्वाधार विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने			न.पा.	जि.प्रा.का., समुदाय
६.९ नगरपालिका भित्र व्यवस्थित बजारको विकास गर्ने	संभाव्य बजार क्षेत्र पहिचान गर्ने			नगरपालिका	
	सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई प्राथमिकता दिई बजार निर्माण तथा संचालन गर्ने			नगरपालिका	जि.प्रा.का.

६.१० नगरस्तरीय पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	बार्षिक मर्मत संभार योजना तयार गर्ने			नगरपालिका	
	शहरी पूर्वाधार मर्मत संभार कोष खडा गर्ने			नगरपालिका	
६.११ प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्य गर्ने	सूचना स्थानीय निकायको सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	
	समुदायको क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	समुदाय
	प्रकोप व्यवस्थापन सम्वन्धी पूर्वतयारी सम्वन्धी कार्यहरु गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	जि.प्रा.का.
	न्यूनिकरण सम्वन्धी कार्य गर्ने (जिल्ला)	७५		जि.वि.स/ न.पा.	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
	उद्धार तथा राहत सम्वन्धी कार्य गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
	पूनर्स्थापना तथा पूनर्निर्माण गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	
६.१३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स/ न.पा.	

७.७ फोहरमैला व्यवस्थापन

७.७.१ रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी	उत्तरदायित्व	सहयोगी
			०६७/६८-०७१/७२		
परिणाम ७: जनसहभागिताको माध्यमबाट शहरी क्षेत्रमा (नगरपालिका र नगरोन्मूख गा वि स) उत्पादन हुने फोहर तथा फोहरजन्य पदार्थको व्यवस्थापनबाट बातावरण संरक्षण भई जनस्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्नेछ					
७.१ नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा वि स मा फोहरमैला व्यवस्थापन योजनाबद्ध गर्ने	फोहरमैला व्यवस्थापन गुरु योजना तयार गर्ने (नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स.)	८२		नगरपालिका	जि.प्रा.का.
	बार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने			डोलिडार	
	मागको आधारमा फोहरमैला संकलन, ढुवानी र निष्काशन कार्यमा नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गा. वि. स. लाई सहयोग गर्ने			जि.प्रा.का.	

७.३ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	नगरपालिका, नगरोन्मूख गा. वि. स. तथा अन्य निकायको मागको आधारमा क्षमता विकास गर्ने			नगरपालिका	
	▪ प्राविधिक क्षमता				
	▪ व्यवस्थापकीय क्षमता				
	▪ उपकरण				
७.४ फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि संरचनाको निर्माण तथा मर्मत संभार गर्ने	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइटको डिजाइन तथा लगत इष्टिमेट गर्ने	२३		नगरपालिका	डोलिडार
	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण गर्ने	४०		नगरपालिका	डोलिडार
	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण र मर्मत गर्न नगरपालिका तथा नगरोन्मूख गाा. वि. स. लाई प्राविधिक सहयोग गर्ने			जि.प्रा.का.	
७.५ फोहरमैला संकलन गर्ने	सामाजिक संस्था मार्फत जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने			नगरपालिका	
	बातावरणीय शिक्षा प्रदान गर्ने			नगरपालिका	
	संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने	५००		नगरपालिका	
	फोहरमैला छनौट गर्ने तथा छुट्याउने			नगरपालिका	
	फोहरमैला संकलन शूल्क निर्धारण नीति तयार गर्ने/शुल्क निर्धारण गर्ने	२८		नगरपालिका	
७.६ फोहरमैला ढुवानी गर्ने	बर्गिकरण अनुसार ढुवानी गर्ने छुट्टाछुट्टै उपयुक्त ढुवानी साधन व्यवस्था गर्ने			नगरपालिका	
	ढुवानी समय निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने			नगरपालिका	
	उपयुक्त पहुँच सडकको विकास तथा उपयोग गर्ने			नगरपालिका	
७.७ फोहरमैला निष्काशन गर्ने	सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट संचालन गर्ने			स्था.वि.म.	
	बिषादीयुक्त तथा जोखिमपूर्ण फोहरमैलाका लागि इन्सिनरेटर निर्माण गर्न समन्वय गर्ने	२		नगरपालिका	
७.८ फोहरमैलाजन्य व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने	अन्य संस्थासँग संस्थागत समन्वय गरी उद्यमशिलता विकास गर्ने			नगरपालिका	
	फोहरमैलाको पून: प्रयोग गर्ने गरी सरल प्रविधि विकास गर्ने			नगरपालिका	
	फोहरमैला व्ववस्थापन गैर सरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग सार्वजनिक निजी साझेदारीमा गर्ने			नगरपालिका	

७.९ फोहरमैला सम्वन्धी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने	सूचना संकलन तथा प्रशोधन गर्ने			नगरपालिका	
	सूचना अद्यावधिक गर्ने			नगरपालिका	

७.८ सामाजिक पूर्वाधार
७.८.१ रणनीतिक कार्य योजना :

गतिविधि	कोशेढुङ्गा/प्रक्रिया सूचक	परिमाण	समयावधी ०६७/६८-०७१/७२	उत्तरदायित्व	सहयोगी
परिणाम ८: स्थानीय स्तरका सामाजिक पूर्वाधारको निर्माण, मर्मत सम्भार र संवर्द्धन गरिनेछ ।					
८.१ स्थानीयस्तरका सामाजिक पूर्वाधारको योजनाबद्ध विकास गर्ने	बार्षिक योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	
८.२ सामाजिक पूर्वाधार विकासमा संलग्न संस्थाहरुको क्षमता विकास गर्ने	आवश्यकता अनुसार सीप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने			जि.वि.स.	
८.३ स्थानीय निकाय मातहतका भवन र भवनजन्य भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा पूनस्थापन गर्ने	द्वन्दबाट क्षतीग्रस्त भएका भवन पुनस्थापना गर्ने	९१०		जि.वि.स.	
	भवन संहिता लागू गर्ने			जि.वि.स.	
	भवन तथा भवनजन्य पूर्वाधार मर्मत संभार गर्ने			जि.वि.स.	
८.४ स्थानीयस्तरका सामुदायिक भौत्तिक संरचना, पार्क, सार्वजनिक तथा मनोरञ्जन स्थल (जस्तै स्कूल, स्वास्थ्यचौकी, सामुदायिक भवन, पाटी, पौवा) निर्माण, तथा संरक्षण गर्ने	जनचेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने			जि.वि.स.	
	निर्माण तथा संरक्षण गर्ने			जि.वि.स.	
	समुदायको संलग्नतामा संरक्षण गर्ने			जि.वि.स.	
८.५ स्थानीयस्तरका सांस्कृतिक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक धरोहरहरु संरक्षण र मर्मत संभार गर्ने	निर्माण तथा संरक्षण गर्ने			जि.वि.स.	
८.६ सामाजिक पूर्वाधारको मर्मत संभार तथा संचालन प्रणाली स्थापना गर्ने	समुदाय संगठित गरी क्षमता विकास गर्ने			जि.वि.स.	
	मर्मत संभार कोष गठन गर्ने			जि.वि.स.	
	समुदायको संलग्नतामा मर्मत संभार गर्ने			जि.वि.स.	
	मर्मत संभार तथा संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी तथा भूमिका तोक्ने			जि.वि.स.	
	समुदायको संलग्नतामा संरक्षण गर्ने			जि.वि.स.	

८.७ सामाजिक पूर्वाधारको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने	ग्रामीण सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने			गा.वि.स.	
८.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	अनुगमन योजना तयार गर्ने			जि.वि.स.	
	अनुगमन गर्ने			जि.वि.स.	
	नियमित रुपमा समिक्षा गर्ने			जि.वि.स.	
	प्रतिवेदन पेश गर्ने			जि.वि.स.	

नेपाल सरकार
स्थानीय विकास मन्त्रालय
स्थानीय पूर्वाधार विकास तथा कृषि सडक विभाग
(डोलिडार)
जावलाखेल, ललितपुर
फोन नं. ५५५५००१, ५५४७२६४, ५५४६३५४, ५५४६३५५
फ्याक्सः ५५३१८५०
ईमेलः dg@dolidar.gov.np
वेभ साईटः www.dolidar.gov.np